

**ANTWERP
LAW REVIEW**

Het constitutioneel en mensenrechtelijk statuut van de Koning in het 21ste-eeuwse België. Een (rechtsvergelijkende) analyse

*Dietrich Rosiers**

*Dietrich Rosiers studeerde in 2025 af met onderscheiding als Master in de Rechten aan de Universiteit Antwerpen, met een specialisatie in het publiek- en ondernemingsrecht. Vanaf september 2025 zet hij zijn studies voort met een LL.M aan King's College London (KCL), met een focus op het commerciële bemiddelings- en arbitragerecht.

I. Inleiding.....	1
A. Achtergrond en context	1
B. Probleemstelling.....	2
C. Doelstelling en relevantie van de studie	4
1. Academische relevantie	4
2. Maatschappelijke relevantie.....	4
3. Redenen van rechtsvergelijking	6
D. Onderzoeksvragen	7
1. Hoofdonderzoeksvraag	7
2. Subonderzoeksvragen	7
II. Constitutioneel Statuut van de Koning.....	8
A. België.....	9
1. De Grondwet.....	9
B. Nederland.....	11
1. De Grondwet.....	11
C. Verenigd Koninkrijk.....	11
D. Statuut van de Koninklijke Familie en de Hofhouding.....	14
1. Koninklijke Familie.....	14
2. Hofhouding	17
E. Koninklijke Gebruiken	20
III. Mensenrechtelijk Statuut van de Koning	21
A. Gelijkheidsbeginsel.....	22
B. Recht om te trouwen.....	27
1. België en Nederland	27
2. Verenigd Koninkrijk.....	30
C. Vrijheid van beweging	32
D. Recht van vereniging en associatie.....	34
E. Vrijheid van meningsuiting	35
1. België.....	36
2. Verenigd Koninkrijk.....	43
F. Recht op een eerlijk rechtsmiddel.....	43
G. Vrijheid van keuze tot ambt / carrière	44
H. Recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven	46
1. België.....	46
2. Verenigd Koninkrijk.....	52
3. Nederland	55
I. Recht op vrijheid van gedachte, geweten en religie.....	56
IV. Toekomstperspectieven	60

A.	Gelegitimeerde en proportionele schendingen of niet?.....	60
B.	Voorgestelde Hervormingen.....	65
1.	Herziening en updating van de Grondwet.....	66
2.	Statuut voor de Koning en de koninklijke familie.....	68
V.	Conclusie	69

I. Inleiding

A. Achtergrond en context

“The mystic reverence, the (religious) allegiance, which are essential to a true monarchy, are imaginative sentiments that no legislature can manufacture in any people.”

- Walter Bagehot, Britse Constitutionalist, 1867.

1. Op 21 juli 2013 zat ik – zoals vele andere zomerdagen – gekluisterd voor de televisie bij mijn grootouders, aan het kijken naar de programma's van de dag. Die dag was het echter geen doorsnee programmering: het was namelijk de troonwisseling tussen Koning Albert II en Koning Filip I. Ik herinner me nog duidelijk hoe de akte van troonsafstand ondertekend werd, de processie naar het parlement gebeurde, de eedaflegging voor de verenigde kamers... het was een speciaal moment – dat nog steeds op mijn netvlies gebrand staat. Mijn grootmoeder keerde zich op een bepaald moment naar mij tijdens het kijken, en zei: 'Ja, de Koning... het ziet er allemaal mooi uit... maar ook hij mag niet doen wat hij wil'. En vanaf dat moment stelde ik mezelf de vraag: 'Maar wat mag en moet de Koning allemaal wel niet doen?'. Naast die vraag, zorgde die bewuste tv-uitzending in 2013 voor een diepgewortelde passie en interesse, die vandaag de dag voortleeft. Vanuit de fascinatie voor het systeem van de grondwettelijke monarchie én ons Belgisch koningshuis, is deze thesis tot stand gekomen.

2. Met deze thesis hoop ik vooral een licht te kunnen werpen op de complexe relatie tussen rechten en plichten in de monarchieën van Europa, waar de recente ontwikkelingen van meer rechten en vrijheden haaks staan op de 19de-eeuwse opvatting van de grondwettelijke monarchie.

B. Probleemstelling

3. Deze thesis zal zich strekken tot het onderzoeken van de verzoenbaarheid van de constitutionele positie van de Koning, met de fundamentele mensenrechten gewaarborgd in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens ('EVRM') en de Grondwet. Terwijl er immers al veel onderzoek verricht is naar het constitutionele statuut van de Koning en de rol die hij in het staatsbestel en binnen de politiek vervult, is er minder aandacht gegaan naar diens *concrete* (persoonlijke) rechtspositie.

Kan de Koning zich zomaar beroepen op diens mensenrechten of weerhoudt diens constitutionele positie hem van zo'n beroep? Hier zit een spanningsveld op¹. Prof. Dr. Herman VAN GOETHEM stelt deze vraag en geeft ook meteen zelf antwoord:

['(...) Ben ik dan de enige burger in dit land die niet de vrijheid van geweten heeft?' Het antwoord daarop is 'ja'. 'Ja Sire, u bent de enige burger in het land. Dat is het nu net, de enige, alle andere burgers hebben wel vrijheid van geweten, maar u niet.' Je zou kunnen stellen dat dit strijdig is met de grondrechten van de Koning. De monarchie is echter een soort van NV, een soort van firma, en als je in een firma zit dan ben je als aandeelhouder ook niet vrij om te doen wat je wil. Wie dan vrij wil worden, moet eruit stappen.']²

Een duidelijke stellinginname, die echter niet geheel constitutioneel gestaafd is. De mensenrechten zijn immers universeel; waarom zou de Koning deze niet hebben?³ Jan VELAERS stelt duidelijk dat de Koning wél de mensenrechten geniet.⁴ Hij stelt immers dat: 'Als privépersoon is hij een burger zoals een ander. Hij treedt dan niet onder de ministeriële verantwoordelijkheid op en hoeft geen inmenging van de Kamer in zijn privéleven te dulden.'⁵ VELAERS nuanceert dit dan hierna ook onmiddellijk, door te stellen dat er bepaalde daden zijn die bij de normale burger tot het privéleven behoren, maar die van de Koning tot de staatsrechtelijke sfeer behoren, zoals bijvoorbeeld het

¹ Dit spanningsveld zal het centrale probleem zijn in deze thesis.

² Voor deze quote en andermaal een interessante visie op een koningschap, zie CANNOOT, P. GOOSSENS, J. 'Filip, laatste Koning der Belgen? Rol en toekomst van de monarchie. Interview met Prof. H. Van Goethem' in *BelConLawBlog*, 2015, (93) 99.

³ Let wel: een belangrijke **nuance** is het verschil tussen *het recht hebben* en *het recht te mogen uitoefenen*. Daar zal deze thesis verder onderzoek naar verrichten en bekijken of een beperking van de uitoefening van deze rechten wel mag of verdedigbaar is. Zie *Infra* "2.4 Onderzoeksvragen".

⁴ VELAERS, J. *De Grondwet. Een artikelsgewijze commentaar*, Antwerpen, Die Keure, 2021, 398.

⁵ Zie ook BEHRENDT, C. *Beginnelsen van het Belgisch Staatsrecht*, Brussel, Die Keure, 2022, 867 p.

huwelijk van de vorst. Stel dat de Koning zich wél zou kunnen beroepen op diens mensenrechten, wat dan? Is dit ter persoonlijke titel of in hoofde van het Paleis?⁶

4. Zo kan men zich vragen stellen bij het gegeven dat de Koning nog steeds het akkoord nodig heeft van diens Ministers om te kunnen trouwen (art. 85 Gw.⁷). Daarnaast mag de Koning niet zonder toestemming trouwen, is deze gelimiteerd in diens vrijheid tot meningsuiting⁸ en vereniging, en kunnen er vraagtekens geplaatst worden bij diens recht tot zelfbeschikking. Het actief uitoefenen van een politiek engagement is al geheel uitgesloten, gezien diens neutrale constitutionele statuut en apolitieke diplomatieke rol in het buitenland.⁹ Een verdere kijk naar diens mensenrechtelijke statuut, in vergelijking met die van andere constitutionele monarchen, kan interessante resultaten opleveren. Tot hoeverre is een beperking van mensenrechten aanvaardbaar en is zelfs een beperking verrechtvaardigbaar?

Het doel van deze thesis zal zijn om meer informatie over deze tweesplitsing te zoeken en hieruit te kunnen leren. Er zal getracht worden een eindafweging te maken: valt het te rechtvaardigen de meest fundamentele mensenrechten te beperken ten voordele van het constitutionele statuut?¹⁰

⁶ Bekijk hierbij het gegeven dat het Paleis *in extenso* de aanspreekplaats en spreekbuis is indien er contractuele geschillen ontstaan met de Koning en de koninklijke familie, zoals vervat in art. 41 Ger.W. . Zou de hofhouding dan ook kunnen of moeten instaan voor enige beroepen op de mensenrechten, om de Kroon te vrijwaren voor de ontbloting? Zie *infra* (4.4.2 Hofhouding).

⁷ Zie evenwel dat de ministeriële toestemming niet expliciet in de Grondwet is opgenomen, alhoewel hierover discussie was in het Nationaal Congres. Er is echter een constitutionele gewoonte dat de Ministers hun akkoord moeten geven wanneer de vorst in het huwelijk treedt. Deze gewoonte bestaat ook in het Verenigd Koninkrijk. In contrast heeft Nederland expliciet de toestemmingsvereiste in de Grondwet gezet (Art. 28). Zie *infra* Deel IV Mensenrechtelijk Statuut van de Koning.

⁸ Zie D'OLIVEIRA, H.U., *Grondwet van de Republiek Nederland*, Leiden, Prometheus, 2004, (26) 29.

⁹ Indien een Koning zijn politieke meningen zou uiten of zich politiek zou engageren, vervalt diens rol als neutrale scheidsrechter geheel. De Koning dient boven de politieke partijen te staan en er geen deel van uitmaken. Zie hierbij - als voorbeeld - de gecompromitteerde positie die Koning Leopold III had vanwege diens houding tijdens wereldoorlog II en vanwege diens Politiek Testament. Voor verdere duiding, zie VAN GOETHEM, H., VELAERS, J., *Leopold III. De Koning, Het land, De oorlog*, Tielt, Lannoo, 1994, 1145 p.

¹⁰ *Infra* Deel V Toekomstperspectieven, eigen afwegingen.

Het probleem hier is fundamenteel: de beperking van fundamentele mensenrechten van constitutionele vorsten, ten voordele van de staatsrechtelijke plichten. Tot in hoeverre is deze verhouding verdedigbaar in het licht van de primauteit van individuele rechten en vrijheden in de 21ste eeuw?¹¹

C. Doelstelling en relevantie van de studie

5. In het verleden zijn er reeds vele academische onderzoeken gevoerd geweest naar de politieke positie van de Koning in het (Belgische) rechtssysteem. Echter is er nog geen uitvoerig onderzoek gevoerd naar diens concrete mensenrechtelijke positie, wat echter ook zeer interessant loont om te onderzoeken. Daarom is er een dubbele relevantie: de eerste op academisch vlak en een tweede op maatschappelijk vlak.

1. Academische relevantie

6. Qua academische relevantie is dit onderwerp vooral interessant aangezien het onderbelicht is geweest.¹² Daarom is het juist interessant om hier onderzoek naar te verrichten en de kennis over dit onderwerp te vergroten, zeker op het vlak van rechtsvergelijking met het Verenigd Koninkrijk en Nederland. Er bestaat dus een “*gap in the knowledge*”, die mede met dit onderzoek gedicht zou dienen te worden.

2. Maatschappelijke relevantie

7. Daarnaast is het ook maatschappelijk relevant om te bekijken wat de status van de Koning diens rechten nu exact zijn. Het staatsrechtelijke kader, ingegeven door principes die afstammen uit de 19de eeuw, is ten dele nog steeds gehandhaafd.¹³ Het kan uiterst leerrijk lonen om te bekijken welke principes er nu gewijzigd zijn en welke er misschien *gewijzigd dienen te worden*. Immers zijn de hedendaagse (individuele) mensenrechten omnipresent en kan men de vraag stellen of deze niet belangrijker zijn dan het staatsrechtelijke kader. Verdient de Koning het niet om zijn mensenrechten te kunnen uitoefenen, zoals elke andere landgenoot naast hem? Of is zijn unieke positie als staatshoofd voldoende om hem te ontszeggen van bepaalde (fundamentele

¹¹ *Ibid.*

¹² Zie bijvoorbeeld BEHRENDT, C. *Beginnselen van het Belgisch Staatsrecht*, Brussel, Die Keure, 2022, 867 p.; VAN DEN WIJNGAERT, M., *België en zijn koningen: van macht naar invloed*, Brussel, Manteau, 2021, 320.

¹³ *Infra* Deel II Staatsrechtelijk Kader van de Koning.

mensen)rechten? Zou het volledig kunnen uitoefenen van de vrijheid van meningsuiting niet ertoe leiden dat de ware essentie van het koningschap wordt uitgehold?

8. Daarnaast is het ook mogelijk dat een “Koningskwestie” opnieuw plaatsvindt – in het huidige politieke klimaat is een gewetenscrisis voor de vorst niet uitgesloten.¹⁴ Wat indien de Koning (of toekomstige Koningin) verwrongen geraakt in een situatie waar deze diens mensenrechten wil laten gelden – en waar dit ingaat tegen de gemeenrechtelijke conventie¹⁵? Majesteitsschennis is daarnaast een bijzonder belangrijk thema. Het Grondwettelijk Hof besliste in een arrest in 2021 dat de wetten ter bestraffing van majesteitsschennis ongrondwettelijk waren, aangezien deze in strijd waren met de vrijheid van meningsuiting.¹⁶ Daarvoor oordeelde het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (‘EHRM’) al in gelijke zin.¹⁷ Dit is duidelijk een afkalving van het staatsrechtelijk statuut van de Koning, dat niet noodzakelijk ten voordele is van zijn mensenrechten.¹⁸

9. Dit zijn vraagstukken die in deze thesis opgelost en verklaard trachten te worden. In eerste instantie zal dit werk een feitenrelaas geven van hoe de situatie in het heden zich voordoet, gekoppeld aan een historisch perspectief. Daarnaast zal er gekeken worden naar de monarchieën van het Verenigd Koninkrijk en Nederland, en zal er een systematische rechtsvergelijkende analyse volgen. Dan zullen er toekomstgerichte aanbevelingen gedaan worden, conform de bevindingen die gedaan zijn. Een poging zal gedaan worden om suggesties te formuleren om de monarchie te vrijwaren en te beschermen van enige en alle schendingen van mensenrechten.

10. Dit is tenslotte een origineel onderwerp, aangezien er nog niet enorm veel juridisch onderzoek verricht is naar het mensenrechtelijk statuut van de Koning. De inzichten die

¹⁴ Zie de uitspraken die gedaan waren rondom het Paleis, houdende de toekomst van België en de rol die het Vlaams nationalisme daarin speelt. <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2023/07/12/10-jaar-koning-filip-de-7-vlaamse-partijvoorzitters-maken-de-ba/>. (Geraadpleegd op 18 mei 2024).

¹⁵ Stel dat (toekomstig) Koningin Elisabeth haar recht op vrije meningsuiting wil laten gelden – tot op het politieke toe. Wat dan? Valt dit überhaupt te verenigen met haar positie als “neutraal scheidsrechter des vaderlands”? Zie *infra* (deel over politiek actieve koningen, Boudewijn, Leopold III, Edward VIII, ...).

¹⁶ GwH 28 oktober 2021, nr. 157/2021, *Arr. GwH* 2021, (305) overw. B.12.2 e.v.

¹⁷ EHRM 3 maart 2011, nr. 2034/07, *Otegi Mondragon t. Spanje*.

¹⁸ Het is immers zo dat een afkalving van het staatsrechtelijke statuut van de Koning ook kan leiden tot een verzwakking van het mensenrechtelijke statuut. De Koning zal immers minder machten en aanzien hebben, maar niet meer vrijheden. Er kan, als het ware, een *trickle-down effect* van afzwakking ontstaan.

hieruit kunnen voortvloeien zijn nuttig en kunnen vormgeven aan een nieuw perspectief op het Koningschap in de 21ste eeuw.

3. Redenen van rechtsvergelijking

11. Er zal – naast de klassieke juridische methode - gebruik worden gemaakt van rechtsvergelijkend onderzoek, met name met de buurlanden van het Verenigd Koninkrijk en Nederland. Hierbij zal er gewag gemaakt worden van de verschillen tussen de drie constitutionele monarchieën, en hoe men in die landen het mensenrechtelijk en staatsrechtelijk vraagstuk oplost. Het statuut van de vorst is immers anders in elk van de drie landen, waardoor een vergelijking hiervan zeer nuttig kan zijn: de aanpak in Nederland wat betreft het statuut van de koninklijke familie kan als inspiratie dienen in België. Er is specifiek gekozen voor deze rechtssystemen vanwege de verwantheid tussen deze en de enorme gelijkenissen binnen de grondwettelijke monarchieën.¹⁹ Een mogelijke interpretatie of oplossing in één systeem, kan ook een oplossing zijn in een ander systeem.

12. Er is gekozen voor een rechtsvergelijkend onderzoek bij landen die dicht bij de onze grenzen, vanwege de enerzijds gemakkelijkere toegang tot bronnen en databanken en anderzijds vanwege de vergelijkbaarheid met ons eigen Belgische rechtssysteem. Een rechtsvergelijkend onderzoek met ver verwijderde monarchieën (zoals bijv. Thailand) zou weinig positieve bijdragen leveren, vanwege de complexiteit tot onderzoek én de enorm verschillende rechtstraditie die bestaat.

Dit komt ook het gehele onderzoek ten goede, aangezien er hierdoor een breder perspectief wordt geplaatst tegenover het Belgische rechtssysteem en er dus ook meer inzichten mogelijk zijn. Tenslotte zal dit voor deze methode voor de constructieve aanbevelingen naar de toekomst toe ook een pluspunt zijn: universele oplossingen kunnen hierdoor gevonden worden.

Dit onderzoek zal niet focussen op het uitleggen van het gehele constitutionele statuut van de Koning, de geschiedenis daarrond, noch de politieke invloed die hij uitoefent in

¹⁹ Zie hierbij HAZELL, R., MORRIS, B. (eds.), *The Role of Monarchy in Modern Democracy European Monarchies Compared*, London, Bloomsbury Publishing, 2020, 272 p. In dit boek is er extensieve aandacht voor de vergelijking en gelijkenissen tussen de verscheidene grondwettelijke monarchieën in Europa. De auteurs hierin zijn de mening toegedaan dat een vergelijking nuttig is gezien de gemeenschappelijke historische en constitutionele achtergronden die aanwezig zijn, waar ik deze in hun redenering in bijtreed.

zijn functie. Dit onderzoek zal ook **niet** verder nagaan of de monarchie een effectief constitutioneel systeem is, noch of dat dit een wenselijk systeem is.

D. Onderzoeksvragen

13. Het vergelijken van het constitutionele (juridische) statuut van de Koning enerzijds, met diens persoonlijke (reële) statuut met zijn fundamentele (mensen)rechten anderzijds.²⁰ Hiervan zal een synthese gemaakt worden, met een oog voor vergelijking met de rechtssystemen in Nederland en het Verenigd Koninkrijk.

14. Een balans als oplossing zal getracht gezocht worden tussen het respecteren van de mensenrechten van de vorst en het behartigen van de staatsbelangen via de reeds bestaande constitutionele principes. Er zal getracht worden **een oplossing** te zoeken naar het probleem van de schendingen van de mensenrechten van de constitutionele vorsten en de precaire afweging met hun staatsrechtelijke plichten.

1. Hoofdonderzoeksvraag

Hoofdonderzoeksvraag: **‘Wat is de draagwijdte van het mensenrechtelijk statuut van de Koning, in contrast met diens staatsrechtelijk statuut?’**

De hoofdonderzoeksvraag heeft vooral een analyserende rol, in die mate dat deze een helderder beeld wenst van de tweesplitsing tussen beide, alsook de verhouding tussen de twee. Deze vraag zal bij de gehele thesis de hamvraag zijn.

2. Subonderzoeksvragen

- 1ste sub-onderzoeksvraag: ‘Wat is de actuele toestand van het statuut van de Koning in België, [gelet op de ontwikkeling van de mensenrechten]?’²¹

²⁰ Deze dichotomie wordt bekeken en besproken door OLIVEIRA, die terecht stelt dat deze statuten kanten zijn van hetzelfde muntstuk. Zie D’OLIVEIRA, H.U., ‘The EU and Its Monarchies: Influences and Frictions’, *European Constitutional Law Review* 2012, 75.

²¹ *Infra* 4 Mensenrechtelijk Statuut van de Koning.

- 2de sub-onderzoeksvraag: ‘Zijn de staatsrechtelijke en mensenrechtelijke statuten van de Koning verenigbaar? Is een primauteit van de één of de ander verantwoordbaar?’
- 3de sub-onderzoeksvraag: ‘Wat is het historische en actuele statuut van de Koning(en) in Nederland en het Verenigd Koninkrijk, in vergelijking met België?’

15. Deze subonderzoeksvragen zijn vooral bedoeld om een meer diepgaande blik te werpen op het thema en ervoor te zorgen dat een kritische en toekomstgerichte blik valt op het Belgische koningschap in de 21ste eeuw.

16. Finaal moet er een duidelijk beeld bereikt worden over wat de verhoudingen tussen de statuten van de Koning zijn, wat deze in het Verenigd Koninkrijk en Nederland zijn, en wat de toekomstperspectieven (kunnen) zijn voor de figuur van de Koning.

II. Constitutioneel Statuut van de Koning²²

17. Bij het gebruik van het woord “Koning” wordt er het staatshoofd en hoofd van de koninklijke familie bedoeld. Synoniemen hiervan zijn “monarch” en “Vorst”. Er is voor “Koning” geopteerd omdat alle hedendaagse regerende monarchen van België, Nederland en het Verenigd Koninkrijk koningen zijn. Deze term kan echter ook gebruikt worden indien het staatshoofd een vrouw is.²³

Zo stelde WALEFFE in 1971 dat de rol van de Koning vergelijkbaar was met *‘l’arbitre qui préside aux négociations sans jamais s’y engager’*²⁴. Bij elke duiding rond de positie van de Koning wordt het duidelijk dat deze verwacht wordt om zich neutraal op te stellen en een rol van scheidsrechter op te nemen. Deze dient immers te bemiddelen tussen de verschillende partijen, landsdelen en standpunten om zo het “algemeen belang” te behartigen.

²² ‘Staatsrechtelijk statuut’ zal als synoniem gebruikt worden. Zie hierbij de ontleening bij UYTENDAELE, M., “Un défi ou un jeu de l’esprit: concilier la monarchie et la démocratie”, *Revue belge de droit constitutionnel* 2014, 444.

²³ VERMEULEN, B.P., *De Koning in het Nederlandse Staatsrecht*, Ars Aequi Libri, 2005, 27.

²⁴ WALEFFE, B., *Le Roi nommé et révoque ses Ministres*, Brussel, Bruylant, 1971, 80.

A. België

1. De Grondwet

18. Wanneer men een strikte interpretatie hanteert, kent de Belgische Grondwet de Koning ruime bevoegdheden toe: zo heeft hij bijvoorbeeld het recht om munt te slaan (art. 112), benoemt en ontslaat hij de ministers (art. 96) en verleent hij de graden in het leger (art. 107). Echter vertolkt een letterlijke lezing niet de constitutionele en politieke realiteit: het is niet de Koning, maar de federale ministerraad die deze bevoegdheden uitoefent.²⁵

(a) Onschendbaarheid van de Koning

Art. 88 van de Grondwet luidt: *‘De persoon des Konings is onschendbaar; zijn ministers zijn verantwoordelijk.’*

19. Dit betekent dat de Koning een strafrechtelijke en burgerrechtelijke immuniteit geniet tegenover alle rechtsdisputen die tegen hem ingesteld worden. Deze immuniteit geldt voor alle handelingen binnen de ambtsperiode²⁶ en is in enige zin relatief.

20. De strafrechtelijke immuniteit is relatief in de zin dat de Koning wel vervolgd kan worden door het Internationaal Strafhof. België trad in het jaar 2000 toe tot het Internationaal Strafhof, waarbij staatshoofden vervolgd kunnen worden die verdacht worden van genocide, misdaden tegen de menselijkheid of oorlogsmisdaden.²⁷ Verdragstaten werden geacht de provisies in de grondwet van de onschendbaarheid van hun staatshoofden aan te passen om in overeenstemming te zijn met het verdrag. Dit was voor de Belgische constituanten destijds inopportuun, waardoor een grondwetswijziging

²⁵ Wetsvoorstel van verklaring tot herziening van artikel 96 van de Grondwet met als doel de Belgische monarchie louter formeel en ceremonieel te maken, SENAAT, 2014-15, 9 maart 2015, 2-7.

²⁶ BEHRENDT, C. *Beginselen van het Belgisch Staatsrecht*, Brussel, Die Keure, 2022, 275. Indien de Koning van zijn ambt afstand doet, verliest die diens immuniteit. De immuniteit blijft echter **wél** gelden voor alle feiten die gedurende de ambtsperiode gepleegd zijn; ook na de troonsafstand kan deze daar *niet* voor vervolgd worden.

²⁷ Zie Het Statuut van Rome (2002) en SCHABAS, W., *AN INTRODUCTION TO THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT*, Cambridge, Cambridge Press, 2010, 88-99.

uitbleef. Desalniettemin wordt ingevolge de leer van het monisme²⁸ er nu vanuit gegaan dat de onschendbaarheid voor de Koning is opgeheven voor de *ratione materiae* van het Internationaal Strafhof. De Koning kan dus vervolgd worden indien er sprake is van genocide, misdaden tegen de mensheid of oorlogsmisdaden²⁹. In alle andere gevallen geldt de strafrechtelijke immuniteit nog steeds en speelt de ministeriële verantwoordelijkheid³⁰.

21. De burgerrechtelijke immuniteit speelde ten volle in de 19de eeuw, maar is in de loop van de 20ste eeuw gewijzigd. Er is immers een mogelijkheid ontstaan om de intendant van de Civiele Lijst aan te schrijven voor burgerrechtelijke geschillen of schadeclaims. Op deze manier is er uiteindelijk toch een aanspreekpunt gekomen, die de feitelijke immuniteit indijkt.³¹

(b) Ministeriële verantwoordelijkheid

De Koning geniet dus wel van diens onschendbaarheid, maar deze is desalniettemin getemperd door de ministeriële verantwoordelijkheid die speelt op de daden die gesteld worden door de Koning. Dit betekent dat alle daden die deze stelt, steeds gedekt moeten zijn door een minister. Dit varieert van politieke verklaringen en toespraken³², (buitenlandse) bezoeken³³ tot zelfs ontmoetingen.³⁴ De ministeriële verantwoordelijkheid fungeert dus als een tempering op de uitoefening van de rechten van de Koning: hij is afhankelijk van de goedkeuring van zijn ministers.³⁵

²⁸ Zie Cass. 27 mei 1971, *Arr. Cass.* 1971, 959; *S.E.W.* 1972, 42. “Franco Suisse Le Ski”. Dit betekent dat gesloten verdragen een hogere plaats hebben in de normenhiërarchie dan de Belgische Grondwet.

²⁹ Zie hierbij ook MOREL, C., ‘L’immunité du Chef de l’Etat: une notion constitutionnelle remise en cause sous l’influence du droit international?’, *CDPK* 2003, 43-63.

³⁰ *Infra* 3.1.1.2 Ministeriële verantwoordelijkheid.

³¹ *Infra* 3.2.2.1 Belgische Hofhouding en Art. 41 Ger.W.

³² *Infra* vn. 102.

³³ De Regering werd geappelleerd in de Kamer vanwege Koning Boudewijn diens reizen naar Spanje, dat in 1960 nog een autoritair regime was. HLN, ‘Boudewijn had ‘hartelijke relatie’ met Franco’, *De Morgen* 21 februari 2015, <https://www.demorgen.be/nieuws/boudewijn-had-hartelijke-relatie-met-franco-bd686e60/?referrer=https://www.ecosia.org/>.

³⁴ Zo werd Eerste Minister Martens geappelleerd in de Kamer omtrent de ontmoeting die Koning Boudewijn had met José Hapart in 1979. Hapart was immers een controversieel figuur inzake de Voerkwestie, die van de ontmoeting gebruik had gemaakt om zijn anti-Vlaamse standpunten te belichten.

³⁵ *Infra* Deel 4 Mensenrechtelijk Statuut van de Koning.

B. Nederland

1. De Grondwet

Artikelen 24 t.e.m. 41 van de Grondwet betreffen de Koning diens persoonlijk staatsrechtelijke statuut, terwijl de artikelen 42 t.e.m. 49 het statuut van de regering omvatten.

De Nederlandse Koning diens prerogatieven zijn merkbaar afgezwakt tegenover het Verenigd Koninkrijk en België. Zo is de Koning niet langer verantwoordelijk voor het vormen van de regering³⁶, maar wordt deze taak nu aan de Voorzitter van de Tweede Kamer toebedeeld. Hij heeft ook geen prerogatief meer om voorzitters of politici van verschillende politieke partijen in audiëntie te ontvangen; er is enkel nog een onderhoud met de Eerste Minister. Het Nederlandse systeem is een ceremoniële monarchie, waarbij de constitutionele macht van de Koning aldus ingeperkt is.³⁷

C. Verenigd Koninkrijk

“The Crown” (de Kroon) is een juridisch concept dat zowel het persoonlijke omvat alsook het staatsrechtelijke: er is totaal geen scheiding.³⁸ Het concept zelf is betwist en vaag: er is geen rechtlijnigheid over de exacte betekenis.³⁹ Daarom is er in de Britse doctrine een veel engere opvatting van de Koning diens “rechten en vrijheden” en worden deze vooral bekeken vanuit een politiek standpunt. Elke handeling die de Koning stelt valt hierdoor onder de politieke dekking en daarom moet deze een grote voorzichtigheid aan de dag leggen. In contrast met de Belgische en Nederlandse Koningen, is er dus amper ruimte voor “persoonlijke vrijheid”, tenzij dit in een volledige apolitieke sfeer valt.⁴⁰ Het is vanuit

³⁶ ROIJACKERS, C. *De kabinetsformatie van Nederland in vergelijking met Duitsland en het Verenigd Koninkrijk*, Tilburg, Tilburg University, 2020, 32; en <https://www.rijksoverheid.nl/regering/over-de-regering/kabinetsformatie> (Geraadpleegd op 13 oktober 2024).

³⁷ *Infra* 5.2 Voorgestelde hervormingen. Nederland wordt door de auteur als een gidsland beschouwd.

³⁸ LEYLAND, P., *The Constitution of the United Kingdom: A Contextual Analysis*, Oxford, Hart Publishing, 2012, 98

³⁹ ROSENFELD, M., SAJO, A. *The Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law*, Oxford, Oxford University Press, 2012, 280-281.

⁴⁰ Zo was het een bekend fenomeen dat Koningin Elizabeth II zich bezighield met een paardenfokkerij in haar vrije tijd, dat buiten het staatsrechtelijke aspect viel. Toen er echter handel werd gedreven met Saudi-

deze optiek dat de aanstelling van persoonlijke medewerkers aan het Hof steeds onder de politieke verantwoordelijkheid valt en dus ook *de jure* goedkeuring behoeft.⁴¹

In het Verenigd Koninkrijk heeft de Koning ook persoonlijke prerogatieven, die echter niet in de Grondwet vermeld staan. Men gaat er echter vanuit dat er drie hoofdprerogatieven zijn: (1) het aanstellen van de Eerste Minister, (2) het bekrachtigen en ondertekenen van wetgeving en (3) het parlement ontbinden en verkiezingen uitschrijven.⁴² In contrast tot België, gaat de Britse Vorst niet over tot het aanstellen van informateurs of formateurs bij de regeringsvorming: deze zal de taak van de regeringsvorming overlaten aan de zittende Eerste Minister.

Deze zal, op eigen houtje, een meerderheid in het Parlement kunnen zoeken, om eventueel een coalitieregering te vormen. Het is pas nadat de zittende Eerste Minister een vertrouwensstemming in het Parlement verloren heeft, dat deze verplicht is zijn ontslag aan te bieden bij de Koning; de Koning zal dan op advies van de ontslagnemende Eerste Minister een nieuwe Eerste Minister aanstellen. Er is dus duidelijk veel minder speelruimte voor de Koning om partijen bijeen te roepen en een regering op de been te brengen: de Britse Koning heeft enkel contact met de zittende Eerste Minister, die *zelf* instaat voor de vorming van de volgende regering. Het is slechts in de constitutionele hypothese dat indien een Eerste Minister weigert om ontslag te nemen na een verloren vertrouwensstemming, dat de Koning deze moet ontslaan en de Leider van de Oppositie tot Eerste Minister dient te benoemen.⁴³

Inzake het tweede persoonlijke prerogatief zou de Britse Koning volgens sommigen ook een vetorecht hebben op wetgeving die “de democratische rechtsorde wezenlijk en permanent zou ondermijnen”. Dit vetorecht is echter controversieel, aangezien deze rol het best weggelegd is voor een Grondwettelijk Hof en niet voor een politiek neutrale vorst.⁴⁴ Het is van 1832 geleden dat een dergelijk vetorecht gebruikt werd, waardoor we

Arabische paardenfokkers, kreeg de Koningin haar hobby plots een politieke invulling. *Infra* Deel 4: Mensenrechtelijk Statuut van de Koning.

⁴¹ In realiteit is dit echter niet altijd het geval: vaak zullen medewerkers gewoonweg benoemd kunnen worden. De Eerste Minister zou echter het ontslag van enkele medewerkers kunnen eisen indien daar een reden toe was. In België en Nederland zou dit niet mogelijk zijn; dit valt immers uitdrukkelijk buiten de staatsrechtelijke functie. VELAERS, J., *De Grondwet. Een artikelsgewijze commentaar*, Die Keure, 2021, 406.

⁴² BLACKBURN, R. ‘Monarchy and the personal prerogatives’, London, *P.L.* 2004, 547.

⁴³ *Ibid*, 548.

⁴⁴ *Ibid*, 551.

met zekerheid kunnen stellen dat het vetorecht uitgedoofd is, net zoals in de Belgische en Nederlandse rechtsordes.⁴⁵

Inzake het derde persoonlijke prerogatief van de ontbinding van het Parlement, zou de Koning ook een ontbinding kunnen weigeren. Recent in de feiten is echter anders gebleken. De ontbinding van het Parlement in 2019 door Boris Johnson ten tijde van kritische Brexit debatten, was ongrondwettelijk bevonden en teruggefloten door de Supreme Court.⁴⁶ Terwijl de rechtsleer *de jure* duidelijk stelt dat de Koningin het advies om het Parlement te ontbinden kon weigeren, zou dit *de facto* tot een splitsing hebben geleid van de Kroon en de Regering. Dit was onwenselijk, waardoor de Koningin het advies van haar Eerste Minister opvolgde.⁴⁷ Hier is er dus duidelijk een contrast met voorgaande rechtsleer, waar werd gesteld dat de weigering om het Parlement te ontbinden een persoonlijke beslissing was van de vorst, die buiten de preministeriële verantwoordelijkheid viel.⁴⁸ Dit was een gedateerde visie, die stamt uit een visie op de monarchie van het begin van de 20ste eeuw, waar ook de persoonlijkheid van de vorst meer belang zou hebben gehad dan de concrete constitutionele voorschriften.⁴⁹ Dit is waarom de moderne en correcte interpretatie is dat de Koning in principe steeds het advies opvolgt van diens Eerste Minister.⁵⁰

Interessant is dat de Britse Vorst totaal niet betrokken is bij de regeringsformatie, uit overwegingen van diens neutraliteit. De Nederlandse Koning is ook niet meer betrokken bij de formatie, alhoewel dit vóór 2011 wel het geval was. Dit staat in contrast met de Belgische regeringsformatie, waar de Koning politici ontvangt op het paleis en tevens

⁴⁵ Zie wat betreft de ‘mini-Koningskwestie’ in België evenwel: 4.9 Recht op vrijheid van gedachte, geweten en religie.

⁴⁶ REUTERS, ‘Text of UK Supreme Court judgment that suspending parliament unlawful’, *Reuters* 24 september 2019, <https://www.reuters.com/article/world/text-of-uk-supreme-court-judgment-that-suspending-parliament-unlawful-idUSKBN1W913L/>.

⁴⁷ BLACKBURN, R., ‘Monarchy and the personal prerogatives’, London, *P.L.*, 2004, 549-551.

⁴⁸ Deze vraag rees in november 1990, toen er een leiderschapscrisis ontstond rond Margaret Thatcher als Eerste Minister. De vrees bestond toen dat Thatcher een ontbinding van het Parlement zou vragen en verkiezingen zou uitschrijven, om zo een vertrouwensstemming in haar partij te vermijden. Enkele auteurs in de rechtsleer suggereerden dat de Koningin hierbij het recht had om de vraag tot ontbinding te weigeren, aangezien de meerderheid van ministers niet akkoord zouden gaan met de ontbinding van het Parlement. Zie voor deze visie: RHODES JAMES, R. ‘The British Monarchy: its changing constitutional role’, *RSA Journal*, 1994, (21) 25.

⁴⁹ BLACKBURN, R. ‘Monarchy and the personal prerogatives’, London, *P.L.* 2004, 549-550.

⁵⁰ *Ibid.*, 551.

informateurs en formateurs aanstelt. In het Britse constitutionele systeem vreest men dat als de Koning politici zou ontvangen voor het vormen van een regering, dat diens neutraliteit dan in vraag zou worden gesteld. Zo werd Koningin Elizabeth II niet betrokken bij de formatie van de coalitieregering in 2010, alhoewel het initieel onduidelijk was of de Liberal Democrats een coalitie gingen vormen met Labour of de Conservatieven.⁵¹

De onschendbaarheid van de Kroon bestaat ook in het Verenigd Koninkrijk, wat betekent dat ook daar de Koning niet kan worden vervolgd of voor de rechtbank worden gebracht. Aangezien het Verenigd Koninkrijk ook is toegetreden tot het Internationaal Strafhof, kan ook de Britse Koning hierdoor vervolgd worden.⁵²

D. Statuut van de Koninklijke Familie en de Hofhouding

Terwijl de Koning een afgeleend statuut heeft in de Grondwet, is dit niet het geval voor de andere leden van de Koninklijke Familie en de Hofhouding. Er zal een bespreking volgen van zowel de Koninklijke Familie als de Hofhouding.

1. Koninklijke Familie

Er is al menige tijd sprake over de nood om een grondwettelijke positie te creëren voor de leden van de Belgische koninklijke familie, zoals geopperd door A. VERLINDEN.⁵³ Terwijl dit in Nederland een duidelijk wettelijk kader gekregen heeft, is dit in België en het Verenigd Koninkrijk niet het geval. Er is echter in 2013 in België een wet ingevoerd die de dotaties van de koninklijke familie regelt, alsook enkele krijtlijnen van “goed gedrag” uitzet die de leden van de familie dienen te volgen.⁵⁴ Zo bepalen de artikelen 2 t.e.m. 11 de regeling inzake de dotatie en bepaalt art. 16 e.v. de gedragsregels die de leden van de Koninklijke Familie dienen te volgen. Zo is er bijvoorbeeld de vereiste dat een reis naar het buitenland die politieke implicaties kan hebben, steeds ter goedkeuring moet

⁵¹ LEYLAND, P., *The Constitution of the United Kingdom: A Contextual Analysis*, Oxford, Hart Publishing, 2012, 94.

⁵² *Supra*, analogie in 3.1.1.1 Onschendbaarheid van de Koning.

⁵³ VERLINDEN, A. ‘Constitutionele Positie voor het Koninklijk Huis?’, *TBPR* 2003, 98-107.

⁵⁴ Wet 27 november 2013, Wet met betrekking tot de dotaties en de vergoedingen die worden toegekend aan leden van de Koninklijke Familie alsook de transparantie van de financiering van de monarchie, *BS* 30 december 2013.

worden voorgelegd aan de Minister van Buitenlandse Zaken.⁵⁵ Dit is dus een inperking op het vrije verkeer van personen.⁵⁶ In de parlementaire voorbereidingen spreekt men over het feit dat het bewaren van de politieke neutraliteit essentieel is, zo ook voor de leden van de Koninklijke Familie.

Dit alles duidt op de beperkingen die gesteld worden aan de Koninklijke Familie. Ze leven als het ware in een “gouden kooi”, waar er privileges bestaan maar waar men ook onderworpen is aan een streng keurslijf. Echter wordt dit laatste niet altijd ernstig genomen: zo staat Prins Laurent erom bekend om zijn eigen leven te leiden, in weerszin van de wensen van de Koning of ministers. Zo bracht hij in 2011 een quasi-staatsbezoek aan Congo, zonder hierover de Federale Regering in te lichten.⁵⁷

(a) Verenigd Koninkrijk

In het Verenigd Koninkrijk is de positie van de koninklijke familie niet geregeld, zelfs niet bij wet inzake hun dotaties.⁵⁸ Zo stelt BOB MORRIS dat ‘(...) *Indeed, there are no statutes specifically designed to define which persons are to be regarded as royal family members and no tradition of Hausgesetz. The closest analogous provisions are contained mostly in Letters Patent, a form of royal ordinance issued with ministerial approval (...)*’. Dit duidt op het gebrek aan een constitutioneel statuut dat de koninklijke familie heeft in het Verenigd Koninkrijk.⁵⁹

Als een gevolg hiervan is de draagwijdte van de koninklijke familie bepaald door niet-juridische en dus informele maatstaven. Zo toont in recentere tijden de website van ‘The

⁵⁵ Deze wet werd ingevoerd naar aanleiding van een bezoek dat Prins Laurent aan Congo bracht in 2011, dat politieke gevolgen met zich meebracht. Er bestaat een mogelijkheid om sancties in de dotatie te treffen indien de bepalingen niet nageleefd worden. VAN DE VELDEN, W., ‘Prins Laurent ging boekje weer te buiten’, *De Tijd* 29 november 2016, <https://www.tijd.be/politiek-economie/belgie/algemeen/prins-laurent-ging-boekje-weer-te-buiten/9836402.html> (Geraadpleegd op 30 januari 2025).

⁵⁶ *Infra* 4.3 Vrijheid van Beweging.

⁵⁷ VANDENBUSSCHE, N. *Laurent: Prins op overschot*, Gent, Borgerhoff & Lambergts, 2023, 157-165; Vraag nr. P1434 van de heer T. Francken, KAMER, 2012-13, 17 januari 2013, nr. 53, 18-19; Vraag nr. P3381 van mevrouw V. Wouters, KAMER, 2018-19, 31 januari 2019, 21-22.

⁵⁸ HAZELL, R., MORRIS, B., (eds.), *The Role of Monarchy in Modern Democracy European Monarchies Compared*, London, Bloomsbury Publishing, 2020, 168.

⁵⁹ *Ibid*, 169; BOGDANOR, V., *The Monarchy and the Constitution*, Oxford, Oxford University Press, 1995, 54-60.

Royal Family' aan wie er precies tot de Koninklijke Familie wordt gerekend.⁶⁰ Zo worden Prins Harry en de Hertogin van Sussex niet langer erkend als volwaardige leden van de Koninklijke Familie. Een bijkomende indicatie hierbij is de aanwezigheid van politiebescherming om te evalueren of men een volwaardig lid is van de koninklijke familie of niet.⁶¹

(b) Nederland

In Nederland kent men het statuut van een Koninklijk Huis, dat bij wet is afgeleid.⁶² Deze vastlegging in het grondwettelijk en wettelijk landschap houdt in dat zowel de leden als de inhoud van het Koninklijk Huis bepaald zijn.⁶³ Zo moduleren ook de artikelen 39, 40 en 41 van de Grondwet dit statuut verder.

Belangrijk bij het Koninklijk Huis is dat dit géén integrale overname is van de Koninklijke Familie. Enkel zij die door een Koninklijk Besluit aangeduid geweest zijn, zijn deel van het Koninklijk Huis. Zij die hiervan deel uitmaken, komen in aanmerking voor de troonopvolging en voor een dotatie. Dit is wezenlijk anders dan in België en het Verenigd Koninkrijk, waar de dotaties op meer organische wijze zijn vastgesteld.

Een lid van het Koninklijk Huis kan diens lidmaatschap verliezen door geen Nederlandse nationaliteit meer te hebben of door te trouwen zonder toestemming van de Koning en zijn ministers. Dit is een directe toepassing van artikel 23 van de Nederlandse Grondwet. Het kan hier een tweeledige vergelijking zijn betreffende de relatie tussen Prins Willem-Alexander en Máxima. Ten eerste kon Máxima haar lidmaatschap bij het Koninklijk Huis verloren hebben, mocht ze enkel de Argentijnse en niet de Nederlandse nationaliteit hebben. Ten tweede zou Willem-Alexander zijn lidmaatschap mogelijks verloren zijn, mocht hij getrouwd hebben zonder de toestemming van de regering. Dit laatste scenario zou immers denkbaar geweest zijn, aangezien Máxima haar vader verwickeld was in het

⁶⁰ <https://www.royal.uk/royal-family> (Geraadpleegd op 19 september 2024).

⁶¹ Er bestaat een controverse rond het feit of een niet-actief lid van de Koninklijke Familie nog aanspraak maakt op dezelfde beveiligingsstandaarden. De High Court te London oordeelde op 20 februari 2024 dat "Insofar as the case-by-case approach may otherwise have caused difficulties, they have not been shown to be such as to overcome the high hurdle so as to render the decision-making irrational". Een verschillende behandeling tussen actieve en niet-actieve leden van de Koninklijke Familie was dus verantwoord. <https://apnews.com/article/britain-court-ruling-prince-harry-security-detail-05ff870ada232c07961417aba361a2a6> ; <https://www.thelist.com/1286149/royal-family-security/> (Geraadpleegd op 19 september 2024).

⁶² VERLINDEN, A, 'Constitutionele Positie voor het Koninklijk Huis?', *TBPR* 2003, 98-107.

⁶³ Wet 30 mei 2002 betreffende het lidmaatschap van het Koninklijk Huis, *Nederlands Staatsblad* 2002, 275.

fascistische regime in Argentinië.⁶⁴ Recent kwam Prinses Laurentien in opspraak vanwege ‘grensoverschrijdend gedrag’ op de werkvloer, wat ongewenst is.⁶⁵ In de hypothese dat de feiten dermate ernstig zijn, zou men kunnen overgaan tot het intrekken van haar lidmaatschap bij het Koninklijk Huis. Dit kan gebeuren via een Koninklijk Besluit, wat eerst een advies van de Raad van State heeft moeten doorstaan.⁶⁶

2. Hofhouding

(a) België

In de Belgische Grondwet is er niets geregeld over het statuut van de hofhouding of het personeel van de Koning, waardoor er terug wordt gegrepen naar art. 41 Ger. W., waar de aansprakelijkheid voor de Koning wordt afgehandeld door de intendant van het Paleis.⁶⁷ Op een gelijkaardige manier kunnen we ons afvragen of ook mensenrechtelijke claims hieronder vallen en of de hofhouding deze kan uitoefenen of niet. Tot dusverre is daar geen duidelijkheid over.⁶⁸ Er is veeleer sprake van een heersend gewoonterecht, dat met de jaren heen is geëvolueerd.⁶⁹

Het aanstellen van de hofhouding behoort tot de privésfeer van de Koning diens leven, waardoor deze die beslissing mag treffen zonder een minister te raadplegen⁷⁰. Dit behoort

⁶⁴ SOKOL, K., ‘Waarom Máxima's vader niet welkom was in Nederland, ook niet op haar huwelijk’, *VRT NWS* 9 augustus 2017, https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2017/08/09/waarom_maxima_s_vadernietwelkomwasinnederlandooknietophaarhuweli-1-3042599/ (geraadpleegd op 10 december 2024).

⁶⁵ CARDOEN, S., ‘Nederlandse prinses Laurentien dreigt met juridische stappen na beschuldigingen van wangedrag tegenover ambtenaren’ *VRT NWS* 8 augustus 2024, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/08/08/nederlandse-prinses-laurentien-onder-vuur/> (Geraadpleegd op 30 januari 2025).

⁶⁶ Art. 5 Wet 30 mei 2002 betreffende het lidmaatschap van het Koninklijk Huis, *Nederlands Staatsblad* 2002, 275.

⁶⁷ Art. 41 Ger.W. luidt: “Iedere betekening ten aanzien van de Koning met betrekking tot zijn domeinen wordt gedaan aan de persoon en aan het kabinet van de intendant of van de administrateur van zijn civiele lijst.” Zie ook Verslag Commissie Suenens, *BS* 6 augustus 1949, 7591.

⁶⁸ Een parallel kan echter getrokken worden met het arrest *Centre for Legal Resources t. Roemenië* (EHRM 17 juli 2014, nr. 47848/08), waar een vzw geacht werd *locus standi* te hebben om een gehandicapt slachtoffer juridisch diens belangen te behartigen. Zo ook zouden de medewerkers in het Paleis zulke claims in hoofde van de Koning kunnen maken.

⁶⁹ MOLITOR, A., *La fonction royale*, Brussel, CRISP, 1979, 117 e.v.; Advies J.C. Scholsem ‘Kan een parlementaire commissie leden van het kabinet van de Koning ondervragen?’, *TBP* 1997, 292.

⁷⁰ DE VISSCHER, P., ‘La Fonction Royale’, *Rev. Gen.B.* 1949, 698 en VELAERS, J., *De Grondwet. Een artikelsgewijze commentaar*, Antwerpen, Die Keure, 2021, 406.

immers tot de strikte privésfeer van de Koning, die medewerkers zou wensen waarop deze kan vertrouwen en er zich psychologisch ondersteund bij voelt⁷¹. Daarnaast speelt ook de afweging mee dat het afhankelijk stellen van de medewerkers van ministeriële ondertekening ertoe zou leiden dat er een politieke afhankelijkheid ontstaat: bij elke regeringswissel zou er dan een nieuwe hofhouding mogelijk zijn. Deze situatie is in het licht van de continuïteit en onpartijdigheid van het Hof niet wenselijk.⁷² Belangrijk hierbij is dat de Koning medewerkers kiest die enige blijk van neutraliteit geven. Zo dient “een bepaalde benoeming niet ongepast schijnen te zijn”.⁷³

Echter wordt er voor de kabinetschef wél het akkoord vereist van de ministerraad⁷⁴; er wordt dan overgegaan tot een zogenaamd “huisbesluit” waar de benoeming in wordt vastgelegd.⁷⁵ Ministeriële goedkeuring voor deze laatste wordt vereist aangezien de kabinetschef dé cruciale schakel is tussen de ministers en het Hof.⁷⁶ Het gedrag van de hofhouding kan normaliter niet tot politieke of ministeriële verantwoordelijkheid leiden, alhoewel dit *de facto* in het verleden wel al gebeurd is.⁷⁷ Daarom wordt er sterk ingezet op een goede deontologie van de medewerkers van het Hof, die los staat van de ministeriële verantwoordelijkheid en enkel fungeren in hoofde van de goede werking.⁷⁸ Desgevallend is een ondervraging van de leden van het Hof door een Parlementaire Commissie niet verantwoord, aangezien dit een afbreuk doet aan de onschendbaarheid van de Koning.⁷⁹

Voor nu is de wens duidelijk uitgedrukt dat er géén wijzigingen aan het statuut van de benoemingen zal worden aangebracht.⁸⁰ Zo zei Eerste Minister Di Rupo dat de bevindingen van de Commissie Suenens nog integraal gehandhaafd worden en dat ‘de

⁷¹ DE VISSCHER, P., ‘Le Cabinet du Roi’, *Ann. Dr.* 1950, 170.

⁷² WELKENHUYZEN, A., V° Chef de l’état, *RPDB* 1977, Compl. V., N° 58 en DE LICHTVELDE, L., ‘Coutumes de la Monarchie Constitutionnelle’, o.c. 156 e.v. .

⁷³ Verslag Commissie Suenens 1949, *BS* 6 augustus 1949.

⁷⁴ JANSSENS, G. ‘Het Staatshoofd’ in HENKENS, B., ‘De rol van het staatshoofd in de regeringsvorming in België (1831-1940)’, in *Koninklijke Zuid-Nederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis. Handelingen* 1998, 273.

⁷⁵ BEHRENDT, C., *Beginnelsen van het Belgisch Staatsrecht*, Brussel, Die Keure, 2022, 280.

⁷⁶ *Ibid.*, 281.

⁷⁷ Zie hierbij de daden van o.m. Graaf Robert Capelle tijdens de Tweede Wereldoorlog, die de privésecretaris van Koning Leopold III was. VELAERS, J., VAN GOETHEM, H., *Leopold III. De Koning, Het land, De oorlog*, Tielt, Lannoo, 1994, 431-464.

⁷⁸ VELAERS, J., *De Grondwet. Een artikelsgewijze commentaar*, Antwerpen, Die Keure, 2021, 408.

⁷⁹ ALEN, A., SCHOLSEM, J.C., en Dienst Juridische Zaken Senaat, ‘Kan een parlementaire commissie leden van het kabinet van de Koning ondervragen?’, *TBP* 1997, 291-296. Zie ook *Parl. St.* Senaat, 1997-98, nr. 1-611/10.

⁸⁰ Vraag nr. 4 van de heer T. Francken, KAMER, 2013-14, 19 november 2013, nr. 19225.

regering handelt volgens de grondwettelijke principes en gebruiken die de parlementaire monarchie ondersteunen'.⁸¹ Het ziet er anno 2025 naar uit dat er geen wijzigingen zullen worden doorgevoerd in het constitutioneel statuut van de medewerkers van het Hof.⁸² Ook in Nederland en het Verenigd Koninkrijk is een hervorming van het statuut geen prioriteit: geen enkele prominent politiek manifest pleit voor een hervorming momenteel.

In het Verenigd Koninkrijk geldt er een nog striktere toepassing op de hofhouding. Deze kan niet zomaar samengesteld worden naar de wensen van de Koning, ook al valt die onder de privésfeer. In tegenstelling tot bij ons, dient er een ministeriële goedkeuring te zijn voor alle leden van het Hof. Zo zal de aanstelling van de permanente *private secretary* dienen te gebeuren met toestemming van de Eerste Minister.⁸³

In Nederland is de positie van de hofhouding geregeld in artikel 41 van de Grondwet, dat stelt: 'De Koning richt, met inachtneming van het openbaar belang, zijn Huis in.' Dit betekent concreet dat alhoewel de Koning wel de vrijheid heeft om diens eigen hofhouding samen te stellen, dit nog steeds in enige overeenstemming moet zijn met de regering. De Nederlandse Koning heeft dus minder vrijheid dan de Belgische Koning.⁸⁴

Het Huis van de Koning (diens hofhouding) valt in Nederland wel degelijk onder de volledige ministeriële goedkeuring. Dit is ingegeven geweest door de Greet Hofmans-affaire: hierbij verkreeg een lid van de Charismatische Beweging (diepreligieuze organisatie) een grote invloed op Koningin Beatrix.⁸⁵ Leden van de Hofhouding en de uitoefening van de functies worden wezenlijk belangrijk geacht in het functioneren van

⁸¹ *Ibid.*

⁸² VELAERS, J., o.c., 409; DE WEVER, B., *Federaal Regeerakkoord 2025-2029*, https://www.belgium.be/sites/default/files/resources/publication/files/Regeerakkoord-Bart_De_Wever_nl.pdf (Geraadpleegd op 20 maart 2025).

⁸³ BOGDANOR, V., *The Monarchy and the Constitution*, Oxford, Oxford University Press, 1995, 201. (Hierna: V. BOGDANOR, *The Monarchy and the Constitution*.).

⁸⁴ Zo kon Koning Albert II zijn kabinetschef – Jacques van Ypersele de Strihou – behouden, desondanks het feit dat de regering Verhofstadt-II dit graag anders had gezien. <https://www.demorgen.be/nieuws/de-onderkoning-van-belgie-blijft-kingmaker-van-laken~bf308d4e/?referrer=https://www.ecosia.org/> (geconsulteerd op 28 september 2024).

⁸⁵ HIRSCH BALLIN, E.M.H., 'De koning continuïteit en perspectief van het Nederlandse koningschap', V.V.S.R.B.N., Preadviezen 2011, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2011, 106.

de politieke taken van de Koning. Daarom wordt in Nederland een algehele ministeriële verantwoordelijkheid vereist⁸⁶, terwijl dit in België niet het geval is.

E. Koninklijke Gebruiken

Aangezien dat het behoud van mysterie een wezenlijk element is van de kracht van de monarchie en de Koning⁸⁷, is het logisch dat vele van diens prerogatieven en functies ongeschreven zijn. Deze koninklijke conventies zijn vergelijkbaar met Dicey's *conventions of the constitution*: 'which, consisting (as they do) of customs, practices, maxims, or precepts which are not enforced or recognised by the Courts, make up a body not of laws, but of constitutional or political ethics'.⁸⁸ Een voorbeeld hierbij is het befaamde *colloque singulier* dat evenwel ongeschreven is, alhoewel het een hoeksteen van de koninklijke functie is. Het *colloque singulier* houdt in dat alles wat er met de Koning wordt besproken, geheim blijft.

De niet-uitoefening van bepaalde geschreven koninklijke prerogatieven – zoals het vetorecht bij wetten die de Kamer heeft aangenomen – behoren tot diezelfde categorie van conventies. Deze laatsten hebben evenwel een uitdovende functie, daar deze *reeds bestaande rechten* doen uitdoven i.p.v. er nieuwe te creëren.⁸⁹ Deze gebruiken zijn maar enkel relevant in zoverre ze gebruikt worden, en aangezien er een heuse afkalving is van de koninklijke gewoonten zal dit tot een verzwakking leiden. Deze grondwettelijke gewoonten zijn vanwege hun ongeschreven aard moeilijk handhaafbaar, waardoor sommige auteurs ervan uitgaan dat hierbij enkel politieke sancties mogelijk zijn.⁹⁰ M.i. kan je deze gewoonten ook niet afdwingen of juridisch sanctioneren – immers: *nulla poena sine lege* – waardoor enkel indirecte gevolgen mogelijk zijn.⁹¹ Enkel in Nederland bestaat er een wezenlijke leer waarbij gewoonten op hetzelfde niveau worden gezet als de Grondwet.⁹² Het *colloque singulier* wordt steeds minder gerespecteerd, desondanks diens wezenlijke functie in het dagdagelijks (politiek) functioneren van de Koning.⁹³

⁸⁶ VERMEULEN, B.P., *De Koning in het Nederlandse Staatsrecht*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 2005, 41.

⁸⁷ *Supra*, Quote Bagehot, p. 8.

⁸⁸ A.V. Dicey, *An Introduction to the study of law of the Constitution*, Londen, 1959, 10e druk.

⁸⁹ VELAERS, J., *De Grondwet. Een artikelsgewijze commentaar*, Antwerpen, Die Keure, 2021, 23.

⁹⁰ GOEDERTIER, G., VANDE LANOTTE, J., DUJARDIN, J. en GOOSSENS, J., *Basisbegrippen publiekrecht*, Mechelen, Die Keure, 2014, 235.

⁹¹ Art. 2 van de Wet tot invoering van boek I van het Strafwetboek, BS 8 april 2024, 40520; Art. 7(1) EVRM.

⁹² DOLLE, A.H.M., *Over ongeschreven staatsrecht*, Wolters Noordhof, 1988, 43 en 186.

⁹³ BELGA, 'Colloque singulier: lekken bemoeilijken formatie', *De Standaard* 12 februari 2008, <https://www.standaard.be/nieuws/colloque-singulier-lekken-bemoeilijken-formatie/45290013.html>.

III. Mensenrechtelijk Statuut van de Koning

In dit deel zal er een nauwgezette analyse volgen van de verschillende mensenrechten die aan de Koning toekomen, maar die omwille van de opvatting van de monarchie niet (of vaak niet) uitgeoefend kunnen worden. Er zal per recht steeds vergeleken worden met Nederland en het Verenigd Koninkrijk.

Eén van de veel genoemde kritieken op het hebben van een monarchie is dat het *verplichte* koninklijke leven neerkomt op een schending van de fundamentele mensenrechten.⁹⁴ Er zal in dit deel nagekeken worden hoe deze afweging zich effectief verhoudt met de concrete toepassing van de mensenrechten in België, Nederland en het Verenigd Koninkrijk.

Ten eerste dient de vraag gesteld te worden of de Koning wel over mensenrechten beschikt. Deze vraag kan bevestigend beantwoord worden: ook de Koning valt onder het toepassingsgebied van de Grondwet en de Mensenrechtelijke Verdragen. De Koning beschikt immers over de Belgische nationaliteit en bevindt zich op het grondgebied waar het EVRM op van toepassing is.⁹⁵ De Koning beschikt aldus over mensenrechten, alhoewel hij deze evenwel niet allemaal kan uitoefenen.

Het is belangrijk te vermelden dat beperkingen op de uitoefening van bepaalde mensenrechten mogelijk zijn, naargelang de functie die een persoon heeft. Echter blijven de fundamentele rechten voor velen gelden⁹⁶, waardoor dit hier een moeilijke afweging ontstaat. Zo dient het legaliteitsbeginsel, het legitimiteitsbeginsel en het evenredigheidsbeginsel nageleefd te worden.⁹⁷ Het legitimiteitsbeginsel houdt in dat het een legitiem doel moet nastreven binnen de democratische samenleving.⁹⁸ De genomen maatregelen moeten ten

⁹⁴ CANNOOT, P., GOOSSENS, J. 'Filip, laatste Koning der Belgen? Rol en toekomst van de monarchie. Interview met Prof. H. Van Goethem' in *BelConLawBlog*, 2015, (93) 98. ; "The Role of Monarchy in Modern Democracy Book Launch", minuut 32:54 en verder. <https://www.youtube.com/watch?v=FH-beG3cKWQ> (geraadpleegd op 16 mei 2024).

⁹⁵ Art. 1 EVRM.

⁹⁶ Zie bijv. de deontologie van de advocaten, waarbij de fundamentele uitoefening gewaarborgd blijft. BUYSENS, H., NEELS, L. (e.a.), *Handboek voor de advocaat-stagiair. Deontologie*, Wolters Kluwer, 2024, 427-429.

⁹⁷ *Ibid.*, 419; SMIS, S., VAN LAETHEM, K., JANSSENS, C., MIRGAUX, S., *Handboek Mensenrechten*, 2011, 233-234.

⁹⁸ HAECK, Y., *Procederen voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 60; OVEY, C., WHITE, R., *The European Convention on Human Rights*, Oxford, Oxford University Press, 2006, 226.

slotte evenredig zijn met het nagestreefde doel. Het is vooral deze laatste evenredigheidstoets die niet doorstaan zal worden: de opgelegde beperkingen zijn vaak onevenredig.

A. Gelijkheidsbeginsel

Het gelijkheidsbeginsel in art. 10 en 11 van de Belgische Grondwet omvat de noodzakelijkheid voor een gelijke behandeling tussen alle Belgen. Een ongelijke behandeling in vergelijkbare gevallen is enkel mogelijk indien dit verantwoordbaar is.⁹⁹ De Koning wordt echter ongelijk behandeld, maar door diens functie heeft deze weliswaar een onvergelijkbare positie.¹⁰⁰ Daarom is een ongelijke behandeling verantwoord, net zoals dit bij magistraten en parlementsleden het geval is. De ongelijke behandeling moet evenredig zijn met het nagestreefde doel. Zo mogen magistraten niet nodeloos beperkt worden in hun rechten: enkel voor zover dit nuttig is.¹⁰¹ Zo is het aanvaard dat er een beperking is in hun recht op vereniging en vrije meningsuiting.¹⁰²

De gelijkheid strekt zich tevens uit tot de erfrechten van de koninklijke kinderen, die krachtens art. 8 EVRM geëerbiedigd dienen te worden. Het uitsluiten van niet-legitieme kinderen tot de troon is hier een schending van, dat diens oorsprong vindt in het *Marckx t. België* arrest.¹⁰³ In dit arrest bleek dat het ongeoorloofd was dat kinderen die voortkwamen uit een alleenstaand gezin, minder rechten hadden dan diegenen uit een klassiek gehuwd gezin. De dermate ongelijke behandeling hierbij kan m.i. naar de maatschappelijke normen van vandaag ook strekken tot de niet-legitieme kinderen van de Koning.

Wat het privéleven van de Koning betreft, geniet deze volgens sommigen van zijn rechten “zoals elke andere burger”.¹⁰⁴ Zo is het naar Nederlands recht duidelijk dat de Koning

⁹⁹ Ook in het Verenigd Koninkrijk kent men deze doctrine, zoals ingegeven door Lord Hoffmann in *Matadeen v Pointu* [1999] 1 A.C. 98, at [9]. Letterlijk: “treating like cases alike and unlike cases differently is a general axiom of rational behaviour (...) frequently invoked by the court in proceedings for judicial review as a ground for holding some administrative acts to be irrational”.

¹⁰⁰ VELAERS, J., *De Grondwet. Een artikelsgewijze commentaar*, Antwerpen, Die Keure, 2021, 160-161.

¹⁰¹ BOTSON, H., ‘La magistrature et les libertés constitutionnelles’, *JT* 1951, 96-97; Cass., 14 oktober 1996, *JLMB*, 1997, 175-201.

¹⁰² FLO, J., DE RIEMAECKER, X., ENGLEBERT, J., FRANQUINET, M., BLOCKX, F. (eds.), *Statuut en deontologie van de magistratuur*, Die Keure, 2020, 425 en 465.

¹⁰³ EHRM 13 juni 1979, nr. 6833/74, *Marckx t. België*, §45-48.

¹⁰⁴ *Ibid*, 398.

geen inmenging in diens privéleven door de Kamer of de regering dient te dulden.¹⁰⁵ Echter zal in het volgende duidelijk worden dat er een verschil bestaat tussen de theorie en de praktijk: ook het privéleven van de Koning is vaak verstrengeld met een politieke connotatie. Zo kwam er forse kritiek toen Willem-Alexander en Máxima op vakantie gingen naar Griekenland, in het midden van de COVID-19 pandemie en lockdown.¹⁰⁶ Vanwege deze kritiek, hebben ze hun reis moeten afgelasten. Een normaal gezin, zonder zulke functie, zou deze druk niet hebben gevoeld.¹⁰⁷ Artikel 1 van het 12de Protocol van het EVRM luidt een algemeen verbod van discriminatie in, waarin staat dat ‘Het genot van elk in de wet neergelegd recht moet worden verzekerd zonder enige discriminatie op welke grond dan ook, zoals (...) geboorte of andere status’. Dit protocol, zoals geratificeerd in Nederland¹⁰⁸, geeft dus een algemeen non-discriminatieverbod weer, dat in de feiten niet wordt nageleefd. Het resultaat is aldus dat de Nederlandse Koning diens mensenrechten geschonden worden.¹⁰⁹ Het creëren van een duidelijk mensenrechtelijk statuut van de Koning kan hierbij helpen.¹¹⁰

In het Verenigd Koninkrijk is er tevens een ‘gelijkheidsdoctrine’, zoals ingegeven door de Equality Act van 2010¹¹¹ alsook zoals bevestigd in de rechtspraak.¹¹² Ook daar bestaat er een spanning wat de Koning betreft, aangezien ‘*[a] measure may respond to a real problem but nevertheless be irrational or disproportionate by reason of its being discriminatory in some respect that is incapable of objective justification*’ (eigen onderlijning).¹¹³ Dit betekent immers dat de ongelijke behandeling van de Koning – betreffende bijvoorbeeld het recht

¹⁰⁵ Adv. Nederlandse Raad van State N°WO1.10.081/1, 's Gravenhage, 23 december 2010.

¹⁰⁶ NOS, ‘Koning breekt vakantie naar Griekenland af na ophef, Rutte wist van reis’, NOS 16 oktober 2020, <https://nos.nl/artikel/2352625-koning-breekt-vakantie-naar-griekenland-af-na-ophef-rutte-wist-van-reis> (Geraadpleegd op 20 december 2024).

¹⁰⁷ Niet zozeer de media-aandacht is uniek aan de koninklijke familie, maar wel de verwachte gedragscode. Bij de vorsten wordt er immers een hoge graad van goed gedrag verwacht, terwijl dit bij BV's en ook politici enigszins lager is.

¹⁰⁸ Wet tot ratificatie van Protocol nr. 12 bij het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, 1 april 2005, https://wetten.overheid.nl/BWBV0001676/2005-04-01#Verdrag_2. Protocol 12 is niet geratificeerd in België of het Verenigd Koninkrijk.

¹⁰⁹ D'OLIVEIRA, H.U., ‘The EU and Its Monarchies: Influences and Frictions’, European Constitutional Law Review 2012, 73-74.

¹¹⁰ *Infra*, 5.2 Voorgestelde Hervormingen.

¹¹¹ Equality Act 2010, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/15/contents>.

¹¹² Gelijkheid wordt gezien als de “cornerstone of our law” in het arrest *Gurung v Ministry of Defence* [2002] EWHC (Admin) 2463, [55].

¹¹³ Zie de rechtspraak bij *Bank Mellat v Her Majesty's Treasury* (Nos 1 & 2) [2013] UKSC 38, [2014] A.C. 700 en [2013] UKSC 39, [2014] A.C. 700, at [25].

om te trouwen (*infra*) – inhoudt dat dit onverantwoord is en dus diens mensenrechten schendt. Het is echter belangrijk om te nuanceren dat er in de Britse doctrine geen “onafhankelijk” principe van gelijkheid bestaat, zoals dat in art. 10 en 11 van de Belgische Grondwet wél gewaarborgd is. Zo stelde Lord Hoffmann ook dat gelijkheid geen ‘banaliteit’ mag worden, waardoor het niet wordt erkend in zoverre het strekt tot de waarborging van de waardigheid, respect of gelijke waarde.¹¹⁴ Gelijkheid is dus geen evident constitutioneel begrip, aangezien de Britse rechtbanken hier een eerder nauwe invulling aan geven.¹¹⁵

De Koning heeft stemrecht in België, maar oefent dit niet uit.¹¹⁶ In het Verenigd Koninkrijk¹¹⁷ en in Nederland is dezelfde procedure van toepassing: om de neutraliteit te bewaren oefent men het stemrecht gewoonweg niet uit. De monarchie staat immers boven het politieke gewoel; om alle risico’s te vermijden, laat deze best niet haar politieke kleur zien.¹¹⁸ Dit is echter gemakkelijker gezegd dan gedaan: zo zijn er vaak leden van de koninklijke familie die wél hun politieke inclinatie laten blijken. Zo was er in België het befaamde Politieke Testament van Koning Leopold III, waaruit bleek dat deze er autoritaire en anti-democratische standpunten op nahield. Daarnaast gaf Koningin Paola (ongewild) blijk van haar sympathie voor Sophie Wilmès (MR).¹¹⁹ In Nederland had Koningin Wilhelmina een quasi permanent veto tegen katholieke premiers, die ze niet kon verdragen. De beperking inzake de politieke meningsuiting is uit het gelijkheidsbeginsel te rechtvaardigen, aangezien rechters en andere staatsdragende

¹¹⁴ O’CINNEIDE, C., ‘Equality: A Constitutional Principle?’, *UK CONSTITUTIONAL LAW ASSOCIATION* 14 september 2011, <https://ukconstitutionalaw.org/2011/09/14/colm-ocinneide-equality-a-constitutional-principle/> (geraadpleegd op 16 januari 2025).

¹¹⁵ *R (Carson) v Secretary of State for Work and Pensions* [2006] 1 AC 173 en ter vergelijking: EHRM 13 juli 2010, nr. 7205/07, ECLI:CE:ECHR:2010:0713JUD000720507, *Clift t. Het Verenigd Koninkrijk*. De Equality Act gaf hier verder invulling aan, alhoewel de omvang van het gelijkheidsbegrip ook hierbij beperkt was.

¹¹⁶ Interview Adjunct-Kabinetschef 10 mei 2024; R. HAZELL, B. MORRIS, (eds.), *The Role of Monarchy in Modern Democracy European Monarchies Compared*, 199; L. HEUSCHLING, *Le citoyen monarque – Réflexions sur le Grand-Duc, la famille grand-ducale et le droit de vote*, Brussel, Larcier, 2013, 256.

¹¹⁷ Prof. Dr. Robert Hazell stelt: “Senior Royals, such as the monarch, do not vote out of constitutional convention. They do not vote to preserve their political neutrality and role as neutral arbitrators”. <https://www.washingtonpost.com/world/2024/07/04/britain-elections-royal-vote/> (Geraadpleegd op 28 augustus 2024).

¹¹⁸ Voorbeelden waarbij dit wel gebeurd is, zijn talloos. Belgische Koningen gaven vaak blijk van een voorkeur te hebben voor conservatieve en katholieke partijen en regeringen, waar Leopold I t.e.m. Leopold III op inspeelden. Koning Boudewijn en Koning Albert II hadden lak aan regionalisten en separatisten, waardoor partijen van deze strekking vaak bewust niet aan bod kwamen tijdens de regeringsformatie. Koningin Elizabeth II daarentegen stond bekend als een “Conservatief men een kleine c”, aangezien ze hekelde aan regeringen die zeer vergaande en controversiële hervormingen doorvoerden. Zo gaf ze in het privé kritiek op respectievelijk James Callaghan (Labour) en Margaret Thatcher (Conservative).

¹¹⁹ VRT, ‘Heeft koningin Paola politieke kleur bekend met haar zakdoek?’, *VRT NWS* 10 juni 2024, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/06/10/paola-verkiezingen-servetje-stem-wilmes/> (Geraadpleegd op 10 oktober 2024).

entiteiten ook een politieke neutraliteit dienen te handhaven.¹²⁰ Er is dus geen schending van het gelijkheidsbeginsel in deze zin.

Er dient echter ook een parallel getrokken te worden naar de zaak van *Sejdic en Finci t. Bosnië-Herzegovina*.¹²¹ In dit arrest werd er een schending van art. 14 EVRM vastgesteld bij de vereisten van het presidentschap, nadat een burger van Joodse origine zich niet kon kandideren. Zo konden enkel personen die tot een bepaalde bevolkingsgroep stelden te zijn (Kroaat, Bosniër of Serviër) zich verkiesbaar stellen voor het ambt. Er werd geoordeeld dat de gedwongen herdefiniëring in één van deze drie bevolkingsgroepen in strijd was met het gelijkheidsbeginsel. Diezelfde gedwongen afstand van het recht op identiteit wordt ook gevraagd aan de Koning, die zich zou moeten ontdoen van een identiteit (het vorstschap) die hij al levenslang heeft om zijn meest fundamentele rechten te kunnen uitoefenen. De vraag rijst of deze verregaande vereiste wel in overeenstemming is met de rechten voorgeschreven in het EVRM.¹²² Terwijl deze beperkingen mogelijkwerwijze verrechtvaardigbaar waren in het verleden, is dit vandaag de dag niet meer het geval. Naar analogie in het *Pilav*-arrest kan er gesteld worden dat ‘er geen reden meer kan zijn om de desbetreffende grondwettelijke bepalingen te handhaven’.¹²³ Het Belgische Hof van Cassatie heeft tevens geoordeeld dat een afstand van grondrechten ondubbelzinnig dient te gebeuren, met kennis van zaken en zonder dwang.¹²⁴ Ook in de rechtsleer wordt er benadrukt dat een afstand van een grondrecht om een job te behouden, neerkomt op een vorm van dwang.¹²⁵ Hier kan men een kritische kanttekening bij maken, gezien het feit dat de Koning gedwongen wordt door *diens functie* om deze grondrechten af te staan.¹²⁶

¹²⁰ EHRM 20 mei 1998, nr. 25054/94, Schöpfer t. Zwitserland. In dit arrest werden sancties tegenover een rechter vanwege diens (te) controversiële uitlatingen gerechtvaardigd gevonden in het licht van art. 10 (2) EVRM. *Infra* vn. 102.

¹²¹ EHRM 22 december 2009, nrs. 27996/06 and 34836/06, Sejdic en Finci t. Bosnië-Herzegovina; EHRM 9 juni 2016, nrs. 41939/07, Pilav t. Bosnië-Herzegovina.

¹²² Zo dient er gewezen te worden op Artikel 1 van Protocol 12, dat een algemeen verbod op discriminatie vooropstelt. Het is duidelijk dat de Koning hier in zijn rechten gediscrimineerd wordt, wat deze zaak des te relevanter maakt.

¹²³ *Infra* vn. 141, §47.

¹²⁴ Cass. 3 oktober 2023, P.23.1327.N, ECLI:BE:CASS:2023:ARR.20231010.2N.13.

¹²⁵ VAN LEUVEN, N., ‘Mensenrechten en contracten: een geslaagd duo’, *TvMR* 2009, 13-14.

¹²⁶ *Infra* de bespreking van het EHRM arrest Mutu en Pechstein.

Er is daarnaast tevens een ongelijke behandeling wanneer het de sociale zekerheid betreft. Zo zijn leden van de koninklijke familie uitgesloten van de sociale zekerheid, aangezien ze een eigen statuut in de wet hebben. Krachtens art. 9 IVESCR is er een recht op sociale zekerheid voor eenieder, waardoor een afwijkende behandeling voor Prins Laurent hieraan vreemd is. Daarom werd er in bepaalde rechtsleer ook aangevoerd dat dit een “fundamentele discriminatie” was.¹²⁷ In een vonnis van de arbeidsrechtbank te Brussel stelde de rechter dat de Prins zich niet op een zelfstandigenstatuut kon beroepen en dus geen recht tot sociale zekerheid heeft.¹²⁸ Prins Laurent ontving immers al een dotatie, wat de constituering van een uniek – eigenvormig – statuut is. Naar aanleiding van de rechterlijke uitspraak is er een erkenning van de Prins als topambtenaar gebeurd. Dit houdt desgevallend in dat alle leden van de koninklijke familie, inclusief de Koning, als ambtenaren kunnen gekenmerkt worden. Dit is dus een kentering tegenover het verleden, aangezien de koninklijke statuten steeds als ‘eigenvormig’ aanzien werden.¹²⁹ Tevens belangrijk te vermelden is dat de arbeidsrechtbank stelt dat er een nieuw wettelijk kader nodig is om het gebruik van dotaties te verhelderen.¹³⁰

Door de erkenning als ambtenaar, zou Prinses Claire aanspraak moeten kunnen maken op een overlevingspensioen indien Prins Laurent komt te overlijden. Echter is hiervoor nog geen wettelijke regeling voorzien, waardoor er een effectieve lacune bestaat.¹³¹ Dit alles wijst erop dat er nood is aan een juridisch statuut voor de Koning en de koninklijke familie, waar tot op heden nog geen werk is van gemaakt.¹³² Er is dus in die zin een ongelijke behandeling, die evenwel gerechtvaardigd is door redenen van proportionaliteit.

Er dient tenslotte ook te worden gewezen op de oneerlijkheden die verweven zitten in het adoptierecht, aangezien een geadopteerde zoon of dochter de troon krachtens het huidige

¹²⁷ CLESSE, C.E., ‘Les dotations royales et le droit social’, *JTT*, 2019/17, nr. 1341. Er is volgens de auteur een schending van de art. 10 en 11 Gw. wat betreft de behandeling van Prins Laurent en Prinses Astrid.

¹²⁸ Arbrb. Brussel 7 april 2025, nr. 23/1149/A (onuitg.), nrs. 41-43.

¹²⁹ MAST A. en DUJARDIN J., *Overzicht van het Belgisch Grondwettelijk Recht*, Story-Scientia, 1985, 308-309.

¹³⁰ “le statut du bénéficiaire de la dotation reste (...) sur certains points incomplet”. Comme les années exercées ne peuvent en l'état pas être valorisées, et que la dotation peut être retirée à tout moment, le tribunal reconnaît une carence dans l'absence de pension. Mais il avance que ce n'est pas à lui de la compenser, “il estime que c'est au législateur d'aller combler cette lacune”. HLN, “Le prince maudit”: la bataille juridique de Laurent fait le tour du monde’, *7sur7* 9 april 2024. (Geraadpleegd op 9 april 2024).

¹³¹ *Supra* vn. 125. De auteur treedt CLESSE bij en wijst aan op een wijziging van de wet.

¹³² *Infra* 6.2 Voorgestelde Hervormingen. Naar Nederlands voorbeeld, kan een duidelijk omlijnd kader helpen.

recht niet kan bestijgen. Dit is een wezenlijke tekortkoming in het recht, wat tegen de geest van vele recente hervormingen gaat.¹³³

B. Recht om te trouwen

1. België en Nederland

Artikel 28 van de Nederlandse Grondwet stelt duidelijk dat:

“De Koning, een huwelijk aangaande buiten bij de wet verleende toestemming, doet daardoor afstand van het koningschap. Gaat iemand die het koningschap van de Koning kan beërven een zodanig huwelijk aan, dan is hij met de uit dit huwelijk geboren kinderen en hun nakomelingen van de erfopvolging uitgesloten. De Staten-Generaal beraadslagen en besluiten ter zake van een voorstel van wet, strekkende tot het verlenen van toestemming, in verenigde vergadering.”

Dit is een strenge statelijke toets, die in België bestaat in hoofde van een grondwettelijke gewoonte en niet vervat is in de Grondwet zelf.¹³⁴ Er is naar Belgisch recht wel een indirecte toetsing, krachtens art. 85 van de Grondwet. Zo wordt er in dit artikel gesteld dat de troon enkel overgaat op wettige nakomelingen, wat als motivatie dient om als troonopvolger wettig te huwen en nakomelingen voort te brengen.¹³⁵ Het verliezen van de rechten op de troon kan worden aangemerkt als een vergaande sanctie om te verzekeren dat er met de toestemming van de vorst wordt getrouwd.¹³⁶ In België wordt het huwelijk van de Koning en de kroonprins als een staatszaak aanzien, waardoor beperkingen volgens sommigen gerechtvaardigd zijn.¹³⁷ De Nederlandse toets wordt ook effectief uitgevoerd: toen Prins Friso in 2003 trouwde met Mabel Wisse Smit zonder voorafgaande

¹³³ Bijv. BORGHS, P., ‘Homoseksueel en transgender ouderschap. 20 jaar later’, *NjW* 2024, 309-320.

¹³⁴ Zie hierbij het unanieme besluit van de Ministerraad bij het trouwen van Koning Boudewijn met Koningin Fabiola. Bron: Belgisch Staatsblad, 28 september en 16-17 december 1960.

¹³⁵ X., *En hommage à Francis Delpérée. Itinéraires d'un constitutionnaliste*, Brussel, Bruylant, 2007, 1563.

¹³⁶ Zo is het een regel dat Staten wel de uitoefening van het recht mogen beperken, maar niet het recht zelf. EHRM 17 oktober 1986, nr. 7114/75, Rees t. VK.

¹³⁷ DELPÉREE, F., ‘La fonction royale’, *Giornale di Storia Costituzionale* 2001, 49; DE MEYER, J., ‘De monarchie in de moderne staat’, *Res Publica* 1967, 187-188.

toestemming te vragen aan de regering, werd hij zodoende buiten de lijn van opvolging gezet.¹³⁸

De vraag is echter of deze beperking te rijmen valt met het in art. 12 EVRM vervatte “recht om te huwen”.¹³⁹ Een analyse van dit artikel en rechtspraak van het Hof geeft echter al snel weer dat beperkingen wel degelijk mogelijk zijn, indien deze bij wet zijn voorzien, noodzakelijk zijn in een democratische samenleving en proportioneel zijn. De beperkingen die opgelegd zijn – met name, het vragen en verwerven van akkoord van de ministers – strekken zich tot de staatsrechtelijke gevolgen van het huwelijk, *niet* tot het sluiten van een huwelijk zelf. Dit onderscheid is van wezenlijk belang, aangezien enkel het tweede beschermd is door art. 12. De modulering rond welke gevolgen zo’n huwelijk met zich meebrengt, valt immers buiten het precieze toepassingsgebied van het EVRM. Echter kan men zich afvragen of dit onderscheid niet artificieel is: het resultaat leidt toch uiteindelijk tot een beperking van het recht om te trouwen, ongeacht wat de gevolgen zijn. Laten we het staven aan de hand van een voorbeeld: indien alle huwelijken van ambtenaren op voorhand moeten worden goedgekeurd, is dit ook ‘slechts’ een beperking. In realiteit zal dit echter onaanvaardbaar en onwerkbaar zijn: zo ook voor de Koning. Er kan aldus sprake zijn van een verkapte schending van art. 12 EVRM.

Echter kon Koning Leopold III trouwen met Liliane Baels, ook al had hij daarvoor geen toestemming verworven van zijn ministers en waren de vormvereisten niet voldaan. In de hypothese dat Kroonprinses Elisabeth zou trouwen met een burgerjongen zonder hier de toelating voor te hebben van de Koning of zijn Ministers, dan zouden de staatsrechtelijke gevolgen eenvoudigweg verdwijnen¹⁴⁰ – maar de daad van het huwelijk *an sich* wordt niet beperkt. De essentie van het huwelijk blijft bewaard.¹⁴¹ Daarom is er m.i. geen schending van Art. 12 EVRM en is er geen nominale beperking op het recht om te trouwen in België. Er dient erop gewezen te worden dat dit wel neerkomt op een ontrading van het sluiten van het huwelijk, en de vraag is of dit **disproportioneel** is of niet.¹⁴² Zo zijn de Nederlandse en (indirecte) Belgische bepalingen beperkingen op het recht om te trouwen,

¹³⁸ HAZELL, R., MORRIS, B., (eds.), *The Role of Monarchy in Modern Democracy European Monarchies Compared*, London, Bloomsbury Publishing, 2020, 194. (Hierna: R. HAZELL, B. MORRIS, (eds.), *The Role of Monarchy in Modern Democracy European Monarchies Compared*). Zie ook: VERMEULEN, B.P., *De Koning in het Nederlandse Staatsrecht*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 2005, 30.

¹³⁹ Artikel 12 EVRM stelt: “Mannen en vrouwen van huwbare leeftijd hebben het recht te huwen en een gezin te stichten volgens de nationale wetten die de uitoefening van dit recht beheersen.”

¹⁴⁰ Bijv: haar recht op de troon, haar dotatie, ...

¹⁴¹ EHRM Rees v. UK nr. 9532/81 (1986) §50 PC; EHRM Chernetskiy v. Ukraine nr. 44316/81 (2016) § 28.

¹⁴² EHRM 5 januari 2010, nr. 22933/02, ‘Frasik t. Polen’, § 90.

weliswaar binnen de marge van appreciatie, maar mogelijks disproportioneel.¹⁴³ Aangezien het recht om te trouwen fundamenteel is, kan hier niet zomaar beperkt op worden, waardoor de beperkingen m.i. te vergaand zijn.¹⁴⁴ Er moet immers ook een afweging zijn tussen de individuele belangen en de staatsbelangen.¹⁴⁵ Zo ook is de eeuwigdurende uitsluiting van de Oranje-Nassau's van de Belgische troon en een verbod om met hen te huwen, ongrondwettig en discriminerend.¹⁴⁶

Deze redenering kan ook doorgetrokken worden naar Nederland, waar er een expliciete vereiste om de toestemming te vragen om te trouwen is opgenomen in de Grondwet.¹⁴⁷ Het moeten afstaan van een bepaalde functie om enige beperkingen op het recht om te trouwen op te heffen is soms toelaatbaar, zoals blijkt uit rechtsleer en rechtspraak.¹⁴⁸ Zo worden priesters van de Katholieke Kerk er immers toe verplicht om het celibaat aan te houden en kunnen zij niet trouwen.¹⁴⁹ Enkel indien ze hun functie neerleggen, hebben ze het recht om te huwen. Echter is het verschil hierbij dat er bij de priesters de keuze wordt gemaakt voor de functie, terwijl dit bij leden van de koninklijke familie niet het geval is. De vraag is dan of het vereisen dat afstand doen van de functie wel aanvaardbaar is of niet – dit kan immers erg vergaande gevolgen hebben. Het is immers zo dat een afstand van een functie soms ontoelaatbaar is, aangezien dit afbreuk doet aan de gevolgen van de mensenrechten. Dit wordt geïllustreerd in het EHRM arrest *Mutu en Pechstein*, waar later verder wordt op ingegaan.¹⁵⁰ De afstand van een recht kan immers zo'n verreikende

¹⁴³ X., *Guide on Article 12 - Right to marry*, Raad van Europa, 2024, 4-5.

¹⁴⁴ In contrast tot de indirecte Belgische beperkingen, zorgen de Nederlandse bepalingen voor een beperking van het essentiële karakter van het recht om te trouwen. Zie EHRM 18 december 1987, nr. 11329/85, 'F. t. Zwitserland', §32.

¹⁴⁵ *Supra* vn. 116, §94-95.

¹⁴⁶ Een intrekking van het desbetreffende grondwettelijke decreet (nr. 5 van 24 november 1830) is aldus aan de orde. Toenmalig Eerste Minister Alexander De Croo verklaarde in 2021 dat dit decreet opgeheven zou worden wanneer 'de nood daartoe zou bestaan'. VRT NWS, 'Ja, in Nederland kan kroonprinses Amalia koningin worden als ze op vrouwen valt: hoe zit dat in België?', VRT NWS 16 oktober 2021, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/10/16/nederland-kroonprinses/>. Zie ook: UYTENDAELE, M. « La monarchie belge, un ascenseur bloqué à deux étages. Brèves réflexions sur un mariage princier avec une Orange-Dassau », *J.T.*, 2022, 405.

¹⁴⁷ Art. 39 Nederlandse Grondwet. LEENKNEGT, G.J., 'Artikel 39 - Lidmaatschap koninklijk huis', *Nederland Rechtsstaat: over grondwet en rechtsstaat*, <https://www.nederlandrechtstaat.nl/grondwet/inleiding-hoofdstuk-2-regering/artikel-39-lidmaatschap-koninklijk-huis/> (Geraadpleegd op 10 april 2025).

¹⁴⁸ HARRIS, D.J., O'BOYLE, M., BATES, E.P., en BUCKLEY, C.M., *Law of the European Convention on Human Rights*, Oxford, Oxford University Press, 2023, 745-754.

¹⁴⁹ BORNAUW, F., "Het is beter te trouwen dan van begeerte te branden". Stemmen van voorstanders van het priesterhuwelijk in de elfde eeuw' in *Historica*, Vol. 47, nr. 2, 2024, 28-31.

¹⁵⁰ *Infra* deel 6.

gevolgen hebben – het vallen van de monarchie – dat het in realiteit niet uitgeoefend kan worden. Zo zou de Koning tevens het recht moeten hebben om te kunnen trouwen met personen van hetzelfde geslacht, wat een onderdeel uitmaakt van het recht op de eerbiediging van het privé- en familieleven.¹⁵¹

2. Verenigd Koninkrijk

In het Verenigd Koninkrijk is het recht om te trouwen nog onmetelijke keren moeilijker dan in België en Nederland, omdat dit daar ook verweven is met het religieuze recht in hoofde van de *Church of England*. De Britse Koning is niet enkel staatshoofd, deze is ook Hoofd van de Anglicaanse Kerk.¹⁵² Dit brengt vele verantwoordelijkheden met zich mee, waaronder ook het feit dat een religieus huwelijk verplicht is.

Het bekendste voorbeeld hiervan is vertolkt in de “Abdication Crisis”¹⁵³ van 1936, toen Koning Edward VIII afstand deed van de troon om te kunnen trouwen met Wallis Simpson, een Amerikaanse actrice. De Anglicaanse Kerk en de Britse regering¹⁵⁴ stond niet toe dat de Koning zou trouwen met Simpson, aangezien deze al tweemaal uit de echt was gescheiden en als inadequaaf werd bestempeld om Koningin te worden.¹⁵⁵ Het recht om te trouwen, zoals nu vervat in art. 12 van het EVRM, is hierdoor flagrant geschonden.¹⁵⁶ De ondergeschiktheid van de mensenrechtelijke belangen van de vorst werd hiermee ook belicht: hij diende zijn functie af te staan om te kunnen trouwen met de persoon die hij wenste. De gevolgen van het huwelijk en de impact daarvan op het koningschap werden van groter belang geacht dan de vrije keuze van de Koning.¹⁵⁷

¹⁵¹ EHRM 24 juni 2010, nr. 30141/04.

¹⁵² Zie hierbij de officiële titel: “CHARLES III, BY THE GRACE OF GOD, KING OF THE UNITED KINGDOM OF GREAT BRITAIN AND NORTHERN IRELAND and of His other Realms and Territories King, Head of the Commonwealth, Defender of the Faith”.

¹⁵³ BLACKBURN, R., ‘The Abdication of Edward VIII: Legal and Constitutional Perspectives’ in GLENCROSS, M., ROWBOTHAM, J., KANDIAH, D., (eds.), *The Windsor Dynasty 1910 to the Present*, Londen, Palgrave Studies in Modern Monarchy, 2016, (196) 196-198.

¹⁵⁴ Dit duidde op de primauteit die de regering gaf aan het constitutionele en religieuze statuut van de Koning, wanneer vergeleken met diens mensenrechtelijke rol. Zie LEYLAND P., *The Constitution of the United Kingdom: A Contextual Analysis*, Oxford, Hart Publishing, 2012, 89.

¹⁵⁵ HAZELL, R., MORRIS, B., (eds.), *The Role of Monarchy in Modern Democracy European Monarchies Compared*, 195.

¹⁵⁶ EHRM 14 december 2010, nr. 34848/07, O’Donoghue e.a. t. Verenigd Koninkrijk. Het huwelijk tussen een Ghanese en een Brit werd op ongeoorloofde wijze beperkt.

¹⁵⁷ BLACKBURN, R., ‘The Abdication of Edward VIII: Legal and Constitutional Perspectives’ in GLENCROSS, M., ROWBOTHAM, J., KANDIAH, D., (eds.), *The Windsor Dynasty 1910 to the Present*, Londen, Palgrave Studies in Modern Monarchy, 2; BRAZIER, R., ‘Legislating about the Monarchy’ in *Cambridge Law Journal*, Cambridge, 2007, (196) 202.

Er viel toen ook al een sterk pleidooi te maken voor het feit dat een huwelijk buiten de draagwijdte van het staatsrechtelijke discours valt. Valt het überhaupt te verantwoorden dat ministers de huwelijkspartner van hun vorst zouden afwijzen? BLACKBURN vindt van niet, aangezien de mogelijkheid tot een huwelijk tot de strikt persoonlijke levenssfeer behoort.¹⁵⁸ Bepaalde rechtsleer betogen in weerzin daarvan dat de marge van appreciatie in dezer van toepassing is, waardoor het Europees Hof hier geen uitspraak kan over doen.¹⁵⁹

Een recenter voorbeeld is toen dat Charles (toen nog Prins) wou trouwen met Camilla Parker-Bowles, nadat hij uit de echt was gescheiden van Prinses Diana. Hierop volgde dus dat krachtens de “Human Rights Act” men de Prins het niet kon ontzeggen om te trouwen met Camilla Parker-Bowles. Deze visie is echter menige keren gecontesteerd geweest, aangezien hij wel het recht zou hebben gehad om in een burgerlijke ceremonie te trouwen.¹⁶⁰ De Lord Chancellor stelde met overtuiging dat art. 12 EVRM voorrang nam op de “religieuze vereisten” van de Anglicaanse Kerk, aangezien dat het recht om te trouwen universeel was en dus geen rekening hield met interne religieuze regels.¹⁶¹

Het tegenargument hiertegen was dan weer dat de Britse monarchie onlosmakelijk verbonden was met de Anglicaanse Kerk, waardoor het dus wel in realiteit een beperking op het recht om te trouwen vormde.¹⁶² Mijns inziens is het wenselijk dat er een modernere interpretatie aan het koninklijk huwelijk zou worden gegeven, wat betekent dat de religieuze vereisten van de Anglicaanse Kerk niet de doorslag mogen hebben. Uiteindelijk is het Verenigd Koninkrijk meer en meer een seculier land¹⁶³, en heeft Charles III al aangegeven dat deze “Defender of Faith” wenst te zijn, i.p.v. “Defender of THE Faith”.¹⁶⁴

¹⁵⁸ *Ibid*, 220.

¹⁵⁹ PARP WORTH N., ‘The Succession to the Crown Act 2013: Modernising the Monarchy’, *The Modern Law Review* 2013, (1070) 1090.

¹⁶⁰ DWYER, C., ‘Royal Marriages and Human Rights’, *Law & Justice The Christian Law Review*, 2005, 27.

¹⁶¹ “Charles's marriage legal under human rights law, says Falconer” <https://www.theguardian.com/uk/2005/feb/24/constitution.monarchy> (geraadpleegd op 13 juni 2024).

¹⁶² BRAZIER, R., ‘Legislating about the Monarchy’ in *Cambridge Law Journal*, Cambridge, 2007, 93.

¹⁶³ UKESSAYS, ‘Britain: An Increasingly Secular Society’, UK Essay 27 april 2017, <https://www.ukessays.com/essays/religion/britain-becoming-an-increasingly-secular-society-religion-essay.php>. (geraadpleegd op 20 december 2024).

¹⁶⁴ MURRAY, C., ‘King Charles III's ‘People Of All Faiths’ Pledge: Why They’ve Introduced New Inclusive Language As More Crown Critics Emerge’, *Forbes* 5 mei 2023, <https://www.forbes.com/sites/conormurray/2023/05/05/king-charles-iiis-people-of-all-faiths-pledge-why->

Ongeacht welk standpunt de voorkeur zou dragen, is het duidelijk dat er wel degelijk een bijzonder groot obstakel is voor koningen om te trouwen zonder de instemming van de regering én de Anglicaanse Kerk. Dit zijn echter bezwaren van de functie van de Koning, maar dit is geen afdoende legitimatie om het mensenrecht om te trouwen te verbieden. Desalniettemin wordt in het Britse constitutionele systeem vaak geen distinctie gemaakt tussen het mensenrechtelijk aspect en het staatsrechtelijk aspect, wat tot spanningen kan leiden¹⁶⁵. Diezelfde spanning bestaat in het Nederlandse recht, waar hervormingen die een duidelijker verschil tussen Koning en ministers wilden bewerkstelligen, niet slaagden.¹⁶⁶ Er zijn immers twee realiteiten: één waar de Koning in diens mensenrechtelijk statuut naar voor komt, en één waar hij als staatshoofd dient te fungeren.¹⁶⁷ M.i. is het uit een principieel standpunt niet toelaatbaar dat de Koning verplicht wordt om – in deze seculiere tijden – te worden onderworpen aan lidmaatschap bij de Anglicaanse Kerk. Dit maakt echter deel uit van een ruimere publieke discussie, m.n. of het Verenigd Koninkrijk nog een ‘staatskerk’ dient te hebben of niet. Uit overwegingen of die ingegeven door traditie kan ik het behoud hiervan begrijpen, maar m.i. lijkt dit een groter afstotend effect te hebben dan een verenigend effect. Moet de Koning niet een symbool zijn van éénheid in de samenleving, en niet partij kiezen voor één (of geen) geloofsgemeenschap? De Koning diens mensenrechten zouden bij zulke vrijheid erbij gebaat zijn.

C. Vrijheid van beweging

Het recht op vrijheid van beweging is impliciet gegarandeerd in art. 5 EVRM en expliciet gegarandeerd in art. 2 Protocol 4 EVRM en in art. 83 van de Nederlandse Grondwet. Echter hebben koningen een beperkte bewegingsvrijheid, die vaak onderworpen wordt aan bepaalde verwachtingen of beperkingen.

[theyve-introduced-new-inclusive-language-as-more-crown-critics-emerge/](#) (geraadpleegd op 20 december 2024); BOGDANOR, V., *The Monarchy and the Constitution*, Oxford University Press, 1995, 230.

¹⁶⁵ HAZELL, R., MORRIS, B., (eds.), *The Role of Monarchy in Modern Democracy European Monarchies Compared*, London, Bloomsbury Publishing, 2020, 9-12.

¹⁶⁶ HIRSCH BALLIN, E. M. H. ‘De koning continuïteit en perspectief van het Nederlandse koningschap’, *V.V.S.R.B.N., Preadviezen* 2011, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2011, (101) 132-133.

¹⁶⁷ X., *En hommage à Francis Delpérée. Itinéraires d'un constitutionnaliste*, Brussel, Bruylant, 2007, 961.

Ook om zich te verplaatsen en te reizen gelden er bepaalde restricties voor koningen en leden van de koninklijke familie.¹⁶⁸ Indien een reis een puur privékarakter heeft, dient de regering geen toestemming te geven. Indien de reis echter ook een publiek karakter zou kunnen hebben, dient dit wél te gebeuren.¹⁶⁹ De scheidingslijn tussen reizen met een publiek of een privaatkarakter is soms onduidelijk, waaruit de meeste problemen ontstaan.¹⁷⁰ In het Verenigd Koninkrijk is men nog strenger: daar dient men in principe steeds de toestemming te vragen, zelfs al gaat het om een echte privéreis.¹⁷¹ Ook bij het ontvangen van bepaalde gasten voor een staatsbezoek, heeft de Koning geen enkele inspraak hierin. Immers wordt dit beslist door het Ministerie van Buitenlandse Zaken, wat dus geheel buiten het toepassingsgebied van de Koning valt.¹⁷² In het arrest *Bartik t. Rusland* werd duidelijk dat een *blanket ban* tegenover reizen ongeoorloofd was in hoofde van militairen. Er dienen dus gewettigde redenen te zijn om een reis te verbieden.¹⁷³

Zo was er kritiek op Koning Boudewijn zijn beslissing om een bezoek te brengen aan de privéresidentie van Francisco Franco, desondanks het feit dat dit politiek gevoelig lag vanwege het Spaanse dictatoriale regime daar. De regering dekte toen deze demarche van de Koning, en liet het spanningsveld zien tussen de Koning diens recht om zich te verplaatsen en de politieke verwachtingen.¹⁷⁴ Indien de opgelegde beperkingen met de voeten worden getreden, volgen er ook sancties, zoals in het verleden is aangetoond.¹⁷⁵

¹⁶⁸ Zie hierbij art. 17 t.e.m. 20 van de wet van 27 november 2013 m.b.t. de dotaties en de vergoedingen die worden toegekend aan leden van de Koninklijke Familie alsook de transparantie van de financiering van de monarchie, *BS* 30 december 2013.

¹⁶⁹ Vr. en Antw. nr. 0333 van mevrouw B. PAS, KAMER, 2023-24, 22 januari 2024, QRVA 55 130, 382. Zo diende Prins Laurent toestemming te vragen aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken om een bezoek te brengen aan verschillende Turkse universiteiten om de academische banden aldaar te versterken.

¹⁷⁰ Zo was er discussie over de reis die Prins Laurent aan Israël bracht in 2013, n.a.v. contacten met het Joods Nationaal Fonds waarover controverse bestond. Zie Vr. en Antw. nr. P1878 van de heer J.M. DEDECKER, KAMER, 2012-13, 20 juni 2013, CRIV 53 PLEN 150, 6-7. Behoeft een contact met een ngo voorgaande goedkeuring? In deze casus werd geoordeeld van wel, alhoewel dit dus vaak tot inschattingsproblemen leidt.

¹⁷¹ HAZELL, R., MORRIS, B., (eds.), *The Role of Monarchy in Modern Democracy European Monarchies Compared*, London, Bloomsbury Publishing, 2020, 197.

¹⁷² Zie bijvoorbeeld de vereiste dat alle uitgevoerde bezoeken eerst worden gemeld en goedgekeurd. Zie vn. 170 en 171.

¹⁷³ EHRM 21 december 2006, 55565/00, *Bartik t. Rusland*.

¹⁷⁴ MORELLI, A., *Fabiola en Franco: de Marionet en de Dictator*, Epo, 2021, 81-82.

¹⁷⁵ Vr. en Antw. nrs. P0190-P0195 van de heren en mevrouwen G. ANNEMANS, R. LANDUYT, P. LUYCKX e.a., KAMER, 2010-11, 31 maart 2011, CRIV 53 PLEN 026, 11-21. Zie vooral het antwoord van mevr. MUYLLE.

Deze beperkingen zijn, door de band genomen, m.i. rechtvaardigbaar in het licht van de politieke gevolgen die sommige bezoeken met zich meebrengen. Echter dient er steeds afgewogen te worden in hoofde van de proportionaliteit, waardoor de meest stringente beperkingen niet aanvaardbaar zijn. Zo zou het onbillijk zijn mochten leden van de koninklijke familie geen enkel bezoek mogen brengen in het buitenland zonder voorafgaande toestemming.¹⁷⁶ Zo oordeelde het Hof in *Stamose t. Bulgarije* dat een reisbeperking van 2 jaar na een strafrechtelijke veroordeling zonder een wettelijke basis te hebben, in strijd was met artikel 2, tweede lid, van Protocol nr. 4 EVRM.¹⁷⁷

D. Recht van vereniging en associatie

Er bestaat geen ‘vakbond voor Koningen’. Desondanks dat, bestaat de verenigingsvrijheid er voor eenieder.¹⁷⁸ De belangen van de Koning worden zagezegd behartigd door de regering; alhoewel dit slechts gedeeltelijk een waarheid is. Zo zullen regeringen de Koning diens handelingen (en die van de koninklijke familie) wel dekken, maar in het verleden is gebleken dat hier vanuit de regerings- en parlementsbanken zelf kritiek werd geuit tegenover het gestelde gedrag.¹⁷⁹

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens oordeelde reeds in verschillende arresten dat een uitsluiting uit de vakbond enkel omdat men een ambtenaar is, onverantwoord is.¹⁸⁰ Zo zou de Koning ook diens rechten moeten kunnen laten gelden. Zo werd in het arrest *Matelly t. Frankrijk* geoordeeld dat er geen absoluut verbod mag gehandhaafd worden op het recht om te verenigen.¹⁸¹ Wel kan het zijn dat, gezien de Koning diens specifieke statuut én positie als militair, er beperkingen aan het recht van verenigen worden gebracht.¹⁸²

¹⁷⁶ Dit zou immers de proportionaliteitstoets, zoals erkend in de arresten van het EHRM, ondermijnen. Zie hierbij art. 2, vierde protocol EVRM en diens toepassingsvoorwaarden, zoals weergegeven in EHRM 24 oktober 2023, nr. 42429/16, *CASE OF MEMEDOVA AND OTHERS v. NORTH MACEDONIA*; EHRM 23 februari 2017, nr. 43395/09, *CASE OF DE TOMMASO v. ITALY*.

¹⁷⁷ EHRM 27 november 2012, 29713/05, *Stamose t. Bulgarije*.

¹⁷⁸ SMIS, S., VAN LAETHEM, K., JANSSENS, C., MIRGAUX, S., *Handboek Mensenrechten*, 2011, 271.

¹⁷⁹ Zie de vele discussies rond Prins Laurent, o.m. naar aanleiding van een niet-toegestaan bezoek aan de Chinese ambassade: Wetsvoorstel betreffende inhouding op de aan een lid van de Koninklijke Familie toegekende dotatie, KAMER, 2017-2018, 26 maart 2018. Zie ook: Vraag nr. P1434 van de heer T. Francken, KAMER, 2012-13, 17 januari 2013, nr. 53, 18-19.

¹⁸⁰ EHRM 12 november 2008, nr. 34503/97, *Demir en Baykara t. Turkije*; EHRM 2 oktober 2014, nr. 32191/09, *Adefdromil t. Frankrijk*.

¹⁸¹ EHRM 2 oktober 2014, nr. , 10609/10, *Matelly t. Frankrijk*.

¹⁸² Art. 7-15 Wet van 11 juli 1978 betreffende tot regeling van de betrekkingen tussen de overheid en de vakbonden van haar personeel, *BS* 18 augustus 1978.

E. Vrijheid van meningsuiting

De vrijheid van meningsuiting is één van de rechten die het meest beknot is in de functie van de Koning. Om diens rol als grondwettelijk vorst adequaat uit te voeren, zal deze doorgaans diens meningen voor zichzelf moeten houden. De vorst is, zowel in België, Nederland als het Verenigd Koninkrijk, de opperbevelhebber van het leger. Net zoals militairen en politieagenten¹⁸³, is de vorst dan ook onderworpen aan een beperkte vrije meningsuiting.¹⁸⁴ Zo is deze beperking tevens bij wet geregeld en heeft deze een legitiem doel.¹⁸⁵

Echter dienen deze beperkingen evenredig te zijn: zo moet er een evenwicht worden gevonden tussen de individuele rechten enerzijds en de professionele vereisten anderzijds.¹⁸⁶ Dit evenwicht moet steeds worden afgewogen *in concreto*¹⁸⁷ en dient er tevens aandacht te worden besteed aan de effectiviteit en neutraliteit van de maatregel.¹⁸⁸ Hierbij kan er worden getwist of bepaalde beperkingen dan wel proportioneel zijn of niet. Zo was het bestraffen van het geven van een kritische noot over de staat van het leger op een nieuwsprogramma niet proportioneel geacht.¹⁸⁹

Deze redenering kan doorgetrokken worden naar de staatsrechtelijke bescherming van de Koning, waarbij er enerzijds een belang is bij de openbaring van bepaalde privé aangelegenheden, maar anderzijds de Koning ook recht heeft op privacy. Deze afweging wordt ook bevestigd in rechtspraak van het EHRM in het arrest *Appleby*, waarin men stelt dat: ‘40. *In determining whether or not a positive obligation exists, regard must be had to the **fair balance** that has to be struck between the **general interest of the community** and **the interests of the individual**, the search for which is inherent*

¹⁸³ Arbitragehof 15 juli 1993, nr. 62/93, overw. B.3.6.

¹⁸⁴ EHRM 19 december 1994, Vereinigung demokratischer Soldaten Österreichs en Gubi/Oostenrijk, overw. 36 en 38; EHRM 25 november 1997, Grigorlades/Griekenland, overw. 45; EHRM 24 Januari 2006, Yaşar Kaplan/Turkije, overw. 37.

¹⁸⁵ Art. 175 van de Wet van 28 februari 2007 tot vaststelling van het statuut van de militairen van het actief kader van de Krijgsmacht.

¹⁸⁶ GERITS, R., ‘Het passief kiesrecht van de militairen: mag het iets meer zijn?’, *RW* 2021-22, 1139.

¹⁸⁷ Adv.RvS 68.088/4 van 26 oktober 2020 over een voorstel van wet tot wijziging van de wet van 28 februari 2007 tot vaststelling van het statuut van de militairen en kandidaat-militairen van het actief kader van de Krijgsmacht wat de politieke activiteiten en mandaten van militairen betreft;

¹⁸⁸ GERITS, R., *o.c.*, 1141.

¹⁸⁹ *Ibid*, 1131.

throughout the Convention. The scope of this obligation will inevitably vary, having regard to the diversity of situations obtaining in Contracting States and the choices which must be made in terms of priorities and resources' (eigen nadruk).¹⁹⁰

Zo kan er een parallel gemaakt worden met het Politiek Testament van Koning Leopold III, die met de publicatie hiervan zijn politieke meningen erg duidelijk stelde.¹⁹¹ Dit was onverenigbaar met zijn statuut als constitutioneel scheidsrechter, waarbij gezien de gevoelige inhoud van de publicatie een ministeriële tegentekening vereist was. Het is aanvaard dat er beperkingen op de vrije meningsuiting zijn, zodra deze 1) Bij wet voorzien zijn, 2) Een legitiem doel hebben en 3) Geschikt, noodzakelijk en proportioneel zijn in een democratische samenleving. Er is aan deze toets voldaan. Zo zijn de bevoegdheden van de Koning in de Grondwet geregeld, bestaat het legitieme doel erin om een neutraal staatshoofd te hebben en zijn de getroffen maatregelen proportioneel om het doel te bereiken.

Gezien het politiek gevoelige karakter van de Koning diens vrije meningsuiting, lijkt het m.i. hier verantwoord dat een beperking werd en wordt toegepast. Sommige uitspraken zijn immers inherent onverenigbaar aan het ambt, waardoor een beperking gerechtvaardigd is. Diezelfde redenering is terug te vinden bij rechters, waar “terughoudendheid verwacht wordt”.¹⁹² Zo wordt gesteld dat rechters zich niet moeten gaan gedragen zoals politici: zo ook de Koning niet.¹⁹³

1. België

(a) Art. 19 Grondwet en art. 11 EVRM

Art. 19 van de Grondwet luidt als volgt:

De vrijheid van eredienst, de vrije openbare uitoefening ervan, alsmede de vrijheid om op elk gebied zijn mening te uiten, zijn gewaarborgd, behoudens bestraffing van de

¹⁹⁰ EHRM 6 mei 2003, nr. 44306/98, Appleby e.a. t. Verenigd Koninkrijk.

¹⁹¹ VAN GOETHEM, H., VELAERS, J., *Leopold III: de Koning, het land, de oorlog*, o.c., 830-845.

¹⁹² NELISSEN, B., CCJE benadrukt belang vrije meningsuiting van Europese rechters, *Juristenkrant* 2023, 8-9.

¹⁹³ Bangalore Principles of Judicial Conduct, *United Nations Office on Drugs and Crime*, 2018, 9.

'misdrijven die ter gelegenheid van het gebruikmaken van die vrijheden worden gepleegd.'
(eigen onderlijning).

In principe is de vrije meningsuiting gewaarborgd, behoudens de uitingen daarvan die een misdrijf zouden uitmaken. Belangrijk om hier vast te stellen is dat de Belgische Grondwet slechts in het geval van misdrijven er beperkingen mogelijk zijn, wat een erg liberale interpretatie van de vrije meningsuiting inhoudt.

Er is momenteel geen diepgaande juridische analyse van de Koning diens vrije meningsuiting in België, waardoor er geen duidelijkheid bestaat over de draagwijdte van dit grondwetsartikel. Het is echter wel geweten dat het hebben van bepaalde overheidsfuncties *ook* een beperking van de vrije meningsuiting met zich kan meebrengen.¹⁹⁴ Zo kan een ambtenaar die over confidentiële informatie beschikt, deze niet zomaar communiceren.¹⁹⁵ Het feit dat een persoon een openbaar ambt bekleedt kan namelijk beperkingen rechtvaardigen op diens vrijheden.¹⁹⁶ Dit geldt echter enkel in die situaties waarin het belang van de ambtenaar dient te wijken voor het hoger belang van de openbare dienstverlening voor de gemeenschap¹⁹⁷.

Art. 11 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens luidt als volgt:

'1. Everyone has the right to freedom of expression. This right shall include freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas without interference by public authority and regardless of frontiers. This article shall not prevent States from requiring the licensing of broadcasting, television or cinema enterprises.

2. The exercise of these freedoms, since it carries with it duties and responsibilities, may be subject to such formalities, conditions, restrictions or penalties as are prescribed by law and are necessary

¹⁹⁴ VAN STEENBERGEN, J., 'De loyauteitseis van het overheidspersoneel versus het spreekrecht en het recht op toegang tot rechter', *T.Gem.* 2021, (129) 130-135. Zo werd in het arrest *Hadjianastassiou v. Greece* (1992) een soldaat diens recht op vrije meningsuiting was beperkt geacht wanneer het om het publiceren van geclassificeerde documenten ging.

¹⁹⁵ Zie het beroepsgeheim omvat in art. 458 Sw. waarbij het publiceren van confidentiële informatie beperkt is.

¹⁹⁶ Het beroep van militair is een typisch voorbeeld waarbij de vrije meningsuiting beperkt wordt ten voordele van het staatsbelang. Zie hierbij GERITS, R. 'Het passief kiesrecht van de militairen: mag het iets meer zijn?', *RW* 2021-22, 1131-1145.

¹⁹⁷ RvS 13 december 2000, nr. 91.625, Tierentijn.

in a democratic society, in the interests of national security, territorial integrity or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, for the protection of the reputation or rights of others, for preventing the disclosure of information received in confidence, or for maintaining the authority and impartiality of the judiciary.’ (eigen nadruk).

Dit artikel geeft weer dat er *in principe* een recht op vrije meningsuiting bestaat voor iedereen, behoudens enige beperkingen. Het zijn juist deze beperkingen die hier relevant zijn. Zo is een rechter die kritiek gaf op het verval van de rechtsstaat beschermd in de uiting van zijn mening en is een tuchtsanctie hierbij onterecht.¹⁹⁸ Er dient een belangenafweging te zijn tussen het recht op eerbiediging van het privéleven (Art. 8 EVRM) en het recht op vrijemeningsuiting (Art. 11 EVRM) en dit is afhankelijk van verschillende factoren¹⁹⁹, waaronder of de gepubliceerde informatie van algemeen belang is en of het om een publiek figuur gaat.²⁰⁰ Een onevenredige toepassing (m.a.w. een te vergaande schending van het ene recht tegenover het andere) wordt meestal als onrechtmatig gekenmerkt. Er zal in hoofde van de Koning vaak sprake zijn van een gerechtvaardigd belang, gezien diens staatsrechtelijke en politieke relevantie.²⁰¹

De beperking voor het behouden van het gezag en de onpartijdigheid van de magistratuur kan hier, *vis à vis*, op dezelfde wijze toegepast worden.²⁰² Zo dient de Koning diens status te behouden als onafhankelijk en neutraal staatshoofd, wat door een ongebreidelde vrije meningsuiting immers niet mogelijk zou zijn: dit is immers een vergelijkbare vereiste met de neutraliteit van rechters bij de vrije meningsuiting.²⁰³ Er dient wel te worden

¹⁹⁸ LOTOZUCK, M., ‘Straatsburg versterkt het spreekrecht van magistraten’, *NjW* 2021, 921-922.

¹⁹⁹ Cass. (2e k.) 18 oktober 2022, AR P.22.0871.N, *RABG* 2023, 1766, noot VANDENDRIESSCHE, G.

²⁰⁰ Vaak zal de informatie omtrent de Koning voldoen aan beide criteria, waardoor er makkelijker gepubliceerd kan worden wanneer vergeleken met andere personen. In het betreffende arrest wordt er echter terecht gewezen op de proportionaliteitstoets: persoonsgegevens die op een onwettige wijze verzameld zijn, zorgen voor een miskenning.

²⁰¹ Er is zelfs sprake van een afkalving van het *colloque singulier*, wat leidt tot een ontbloting van de Kroon. Indien de vorst diens staatsrechtelijke handelingen al makkelijker openbaar worden gemaakt, is dit voor privéaangelegenheden tevens het geval. Zie o.m. DE MORGEN, ‘Colloque singulier steeds meer uitgehold’, *De Morgen* 6 mei 2011, <https://www.demorgen.be/nieuws/colloque-singulier-steeds-meer-uitgehold~bec2fc42/> (Geraadpleegd op 28 januari 2025).

²⁰² Zie hierbij EHRM 26 april 1979, nr. 6538/74, *SUNDAY TIMES v. THE UNITED KINGDOM*. De drie criteria dienen vervuld te zijn. Deze zijn: 1) De beperking is voorgeschreven bij wet, 2) Ze is bedoeld om de neutraliteit te garanderen, 3) Ze is noodzakelijk in een democratische samenleving. Zie ook BATES, E., *The Evolution of the European Convention of Human Rights*, Oxford University Press, 2010, 350-356.

²⁰³ Zie hierbij reeds de kritiek die gegeven wordt op uitingen van Koning Albert II: https://www.standaard.be/cnt/dmf20121226_00413972 ; https://www.standaard.be/cnt/dmf20072002_016 ; https://www.standaard.be/cnt/dmf20100415_008.

opgemerkt dat de regel in een wet duidelijk dient te zijn omschreven, wat hier mogelijk een probleem kan zijn, aangezien de ministeriële dekking niet geheel uitgeschreven is.²⁰⁴

De speeches en bijdragen gegeven door de Koningen, dienen dan ook steeds ministerieel gedekt te zijn. Dit is zo in België, het Verenigd Koninkrijk en Nederland.²⁰⁵ Terwijl de toespraken steeds zelf door de Koning geschreven zijn, dienen deze ter goedkeuring worden voorgelegd aan de Eerste Minister. Deze stelt dan wijzigingen voor of dekt de speech integraal. Zo kan er dus wel degelijk een expressie zijn van de vrije meningsuiting, maar zal dit ook ernstig getemperd kunnen worden door de regering van de dag.²⁰⁶ Het zal immers nooit de bedoeling zijn dat de Koning bepaalde politiek-ideologische uitspraken doet die voor verdeeldheid zorgen²⁰⁷; dit is niet diens taak als verenigend en neutraal figuur.

Aangezien de grondwettelijke monarchie haar nut en kracht put uit haar neutraliteit en rol als scheidsrechter, is het logisch dat de Koning een beperkte vrije meningsuiting heeft. Om het uitoefenen van diens staatsrechtelijke plichten mogelijk te maken, is deze beperking van deze vrije meningsuiting een werkelijke *sine qua non*, die ook in diverse rechtsleer al dusdanig aanvaard is.²⁰⁸ Zo worden volgens vaste rechtspraak alle stukken geweerd die blijken geven van de Koning diens mening.²⁰⁹ De Koningskwesitie was daar een belangrijk voorbeeld bij. Zo werd het publiceren van het ‘Politiek Testament’ van Koning Leopold III als een onaanvaardbare uitoefening van diens vrije meningsuiting gezien, wat

²⁰⁴ *Supra* vn. 142, § 49.

²⁰⁵ HAZELL, R., MORRIS, B., (eds.), *The Role of Monarchy in Modern Democracy European Monarchies Compared*, 198 en VELAERS, J., *De Grondwet. Een artikelsgewijze commentaar*, Antwerpen, Die Keure, 2021, 607.

²⁰⁶ De mate van vrijheid hangt dan ook af van de speelruimte die de Eerste Minister verleent. Zo was het bekend dat Wilfried Martens zeer veel speelruimte gaf aan Koning Boudewijn in diens toespraken, terwijl Jean-Luc Dehaene dat niet deed. Zie hierbij: VAN DEN WIJNGAERT, M., *België en zijn Koningen Van Macht naar Invloed*, Mechelen, Manteau, 2021, 213-214.

²⁰⁷ Koning Edward VIII maakte deze fout, door publiekelijk het lot van de mijnwerkers aan te klagen. Dit bracht hem op gespannen voet met de conservatieve regering onder Stanley Baldwin, die hem aanmaanden tot neutraliteit. Zie: ‘Something must be done to meet the situation in South Wales and I will do all I can to assist you’, *Daily Herald*, 20 November 1936.

²⁰⁸ VELAERS, J., ‘Het koningschap in België in de eenentwintigste eeuw’ in V.V.S.R.B.N., *Preadviezen 2011*, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2011, (11) 16-18; MOLITOR, A., *La fonction royale en Belgique*, Brussel, CRISP, 199, 50-55.

²⁰⁹ RvS, Michielsens, nr. 1.222, 19 december 1951; RvS Meulemeester, nr. 7.082, 19 mei 1959; RvS Vandendries e.a., nr. 7.888, 24 mei 1960; RvS Leloup, nr. 8.649, 8 juni 1961; RvS Dehove, nr. 36.884, 26 april 1991.

mede een reden was tot diens gedwongen troonsafstand.²¹⁰ Volgens het rapport van de Commissie Suenens van 1949, is de Koning “het levend symbool van het vaderland”, die “zich als een neutraal en verenigend figuur dient op te stellen”.²¹¹ De Koning is echter niet de enige overheidsfiguur die een beperkte vrije meningsuiting heeft: dit is bijv. ook van toepassing op magistraten. Zo kan een magistraat niet zomaar alle meningen die hij zou hebben verkondigen, op welke wijze dan ook: beperkingen zijn dus gerechtvaardigd.²¹² Zo is een rechter gehouden tot het enkel uiten van een genuanceerde en onderbouwde mening, wat zich zo betaamt volgens diens ambt.²¹³

Het staatsrechtelijke statuut van de Koning en de mensenrechtelijke vrijheid tot meningsuiting vervat in art. 10 EVRM zijn dus verenigbaar, alhoewel deze vrijheid ernstig getemperd wordt.²¹⁴ Dit zal gezien de functie die de Koning bekleedt verantwoord zijn, alhoewel deze beperkingen niet eindeloos en onbeperkt mogen zijn.²¹⁵ Zo zijn ambtenaren volgens het EHRM tevens beschermd in hun vrije meningsuiting voor zover dat de inhoud hiervan buiten diens professionele sfeer valt²¹⁶ en op een gematigde wijze wordt uitgedrukt.²¹⁷ De vraag is echter of de Koning op een ‘neutrale’ wijze en zonder ministeriële toestemming zijn mening kenbaar kan maken. In tegenstelling tot uitspraken van magistraten, zal elk woord van de Koning tot controverse kunnen zorgen – wat het in de huidige rol van de vorst als neutraal arbiter niet ten goede komt.²¹⁸

In tegenstelling tot de Belgische zienswijze, heeft het EHRM in het verleden geoordeeld dat men beperkingen mag opleggen aan de vrije meningsuiting zonder dat er sprake moet zijn van een gepleegd misdrijf.²¹⁹ Zo kwam in het arrest *Ayuso Torres / Spanje* ter sprake

²¹⁰ VELAERS, J. en VAN GOETHEM, H., *Leopold III: de Koning, het land, de oorlog*, o.c., 988-994.

²¹¹ *Verslag van de Commissie ermede belast een met redenen omkleed advies uit te brengen over de toepassing van de grondwettelijke beginselen betreffende de uitoefening van de prerogatieven van de Koning en over de verhoudingen der grote grondwettelijke machten onderling* (B.S., 6 augustus 1949), 7590 en 7597.

²¹² LEMMENS, P., VAN RANSBEECK, R., MORTIER, R., TROTMAN, T., BOVEND'EERT, P., DE WERD, M., *Rechterlijke onafhankelijkheid*, LeA Uitgevers, 2023, 30-32.

²¹³ X., *Gids voor de Magistraten: Principes, waarden en kwaliteiten*, Brussel, Hoge Raad voor de Justitie, 2012, 7. Zie de parallel in Cass. 15 oktober 2010, C.10.0580.N.

²¹⁴ Dit hangt ook deels samen met het gebrek aan gewetensvrijheid, die volgens sommigen niet geuit mag worden.

²¹⁵ EHRM 2 oktober 2018, 40575/10 - 67474/10, ‘Mutu en Pechstein t. Zwitserland’.

²¹⁶ MAHONEY, P., ‘Free speech of civil servants and other public employees’ in X. Freedom of Expression, Wolf Legal Publishers, 2012, (257) 274.

²¹⁷ Ibid, (257) 272.

²¹⁸ ANP, ‘Albert II uit grote bezorgdheid om België’, *Het Parool* 20 juli 2011, <https://www.parool.nl/nieuws/zichtbaar-boze-albert-ii-uit-grote-bezorgdheid-om-belgie~bd99690b/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.ecosia.org%2F> (Geraadpleegd op 10 april 2025).

²¹⁹ EHRM 8 november 2022, nr. 74729/17, *Ayuso Torres/ Spanje*, § 41. Zie ook EHRM 15 september 2015, nr. 29680/05, *Dilipak/Turkije*, § 44.

dat een hooggeplaatste militair zich terughoudend diende op te stellen bij uitlatingen betreffende de Spaanse Grondwet, zelfs in diens hoedanigheid van academicus. Het is immers vaste rechtspraak van het EHRM dat ambtenaren gebonden zijn door een verplichting tot loyauteit, discretie en terughoudendheid tegenover de overheid en zij zich neutraal en integer moeten opstellen.²²⁰ Diezelfde verplichting die ambtenaren toekomt, dient ook te worden doorgetrokken naar de Koning, aangezien deze aanschouwd kan worden als de ‘hoogste ambtenaar van het land’. De ‘plichten en verantwoordelijkheden’ uit §2 van art. 10 EVRM zijn dus ook bij de Koning toepasbaar, wat immers een beperkte vrije meningsuiting voor bepaalde beroepsgroepen rechtvaardigt.²²¹ Alle ambtenaren zijn deontologisch verplicht om een zekere loyauteit tegenover de Staat te hebben, wat zich ook vertaalt in hun bewoordingen die ze openbaar maken.²²²

Net zoals er een spanningsveld bestaat tussen een persoon diens statuut als militair en professor, bestaat er ook een spanningsveld tussen de Koning zijn statuut als staatshoofd en als privépersoon.²²³ Er is geen pasklaar antwoord over welke strekking de voorkeur verdient: het is immers niet zo dat de meest stringente opvatting steeds gevolgd moet worden. In de *Ayuso Torres / Spanje* casus, werd er immers voorrang gegeven aan de militair diens statuut als professor, waardoor hij zich wél mocht uitspreken. Een belangrijke factor hierbij is de manier waarop er bepaalde uitlatingen gebeurd zijn: indien dit genuanceerd is, zal dit sneller aanvaard worden dan wanneer dit op een bruuske wijze geschiedde.²²⁴ Als conclusie kan dus gesteld worden dat de Koning zijn mening kan uiten als privépersoon, indien dit voldoende genuanceerd is en géén betrekking heeft op diens positie in de Staat. Dit zal allesbehalve evident zijn, aangezien quasi elke mening aanzien

²²⁰ EHRM (GK) 26 september 1995, nr. 17851/91, *Vogt/Duitsland*, § 59; EHRM 2 september 1998, *Ahmed e.a./Verenigd Koninkrijk*, § 55; VAN STEENBERGEN, J., MERTENS, P., WOUTERS, O., “Militaire discipline versus academische vrijheid: wat primeert (wanneer)?”, *TBP* 2023, (519) 521.

²²¹ MERRIGAN, M., ‘Claiming the Convention’s ‘Duties and Responsibilities’ in the face of illiberalism’ in LEMMENS, K., PARMENTIER, S. en REYNTJENS, L. (eds.), *Liber Amicorum Paul Lemmens*, Antwerpen, Intersentia, 2020, (693) 706.

²²² RvS 16 mei 2019, nr. 244.520 *Mahi*; RvS 17 oktober 2016, nr. 236.130. Men dient terughoudend te zijn in de bewoordingen: DE LUYCKE, E., ‘De vrijheid van mening, vrijheid van meningsuiting en personen in openbare dienst’, *TBP* 1980, (11) 24.

²²³ Zie o.a. HEUSCHLING, L., ‘Un nouveau type, insolite, de refus de sanction: l’inaction du Roi Baudouin en 1990 et du Grand-Duc Henri en 2008’ in *Semper perseverans. Liber amicorum André Alen*, Intersentia, 2020, (1063) 1068-1069 en DELPÉRÉE, F., ‘La fonction et le statut du Roi. Questions de crise’ in VANDENBOSSCHE, E. (ed.) *Uitzonderlijke omstandigheden in het grondwettelijk recht*, Die Keure, 2019, (131) 133-134.

²²⁴ EHRM 2 oktober 2012, nr. 57942/10, *Rujak/Kroatië*, § 29-30.

zal worden als een handeling met politieke gevolgen. Daarom zal de Koning m.i. weinig ruimte tot vrije meningsuiting hebben zonder dat dit politiek gedekt is door een minister: dit is immers te risicovol om het statuut van de monarchie in gevaarlijk vaarwater te brengen.²²⁵ In Nederland stelt men daarentegen duidelijk dat de Koning geen mening heeft: hij mag deze dan ook niet vertolken.²²⁶

Belangrijk in dit kader daarbij is de figuur van de majesteitsschennis, die sinds 2021 door het Grondwettelijk Hof vernietigd geweest is, in navolging van rechtspraak van het EHRM.²²⁷ Zo toetste men die norm aan art. 10 van het EVRM en art. 19 Gw., wat volgens de nieuwe interpretatie geen stand meer hield.²²⁸ Dit bood een extra persoonlijke bescherming aan de Koning, die immers wegens zijn staatsrechtelijk statuut zelf niet kan optreden tegen bepaalde lasterlijke aantijgingen. Het Europees Hof is van de overtuiging dat het geven van een bredere bescherming aan de Koning ten opzichte van andere ambtenaren onverantwoord is²²⁹, waar het Grondwettelijk Hof in volgt – er is namelijk geen “dwingende maatschappelijke behoefte” tot deze uitzonderlijke maatregel. Met de afschaffing van majesteitsschennis ontstaat er een gelijkschakeling inzake de bestraffing van lasterlijkheden ten aanzien van openbare ambtenaren, waar de Koning deel van uitmaakt.²³⁰ De unieke juridische positie van de vorst wordt dus verder afgekalfd, zonder dat er een compensatie volgt. De Franse auteur PIQUEMAL omschrijft het treffend: ‘L’homme se détache peut-être de la fonction, mais la fonction ne se détache jamais complètement de l’homme’²³¹. Ambtenaren moeten zich tevens op een loyale en integere wijze gebruik maken van hun spreekrecht. Deze verplichting handelt met andere woorden over de wijze waarop ambtenaren gebruik maken van het recht op de vrijheid van meningsuiting. Bij het uiten van kritiek moeten zij zich terughoudend opstellen.²³² Ambtenaren mogen immers geen afbreuk doen aan het vertrouwen van de burger in de

²²⁵ Zie hierbij de ‘controversiële’ uitspraken van de koninklijke prinsessen die besproken werden in de Kamer; *Parl. Hand.* Kamer, 2010-2011, 31 maart 2011, 10-22; *Parl. Hand.* Kamer, 2004-2005, 2 december 2004, 4.

²²⁶ VAN WIJNEN, H.A., *De Kroon kan geen kwaad doen. Van de macht des konings-Mythe en werkelijkheid van de constitutionele monarchie*, Contact Amsterdam, 1975, 29.

²²⁷ *Infra* Otegi Mondragon t. Spanje. Zie ook CLAES, L., ‘Strafbaarstelling van majesteitsschennis schendt de vrijheid van meningsuiting’, *Juristenkrant* 2021, 2 en 5.

²²⁸ De Wet van 6 april 1847 ‘tot bestraffing van de beleedigingen aan den Koning’ werd immers als disproportioneel gezien. Zie hierbij GwH 28 oktober 2021, nr. 157/2021, A&M 2022, 542-545.

²²⁹ EHRM 15 maart 2011, *Otegi Mondragon t. Spanje*, § 56; EHRM 13 maart 2018, *Stern Taulats en Roura Capellera t. Spanje*, §55-66. Ook in de republikeinse staatsvorm wordt een te grote bescherming van het staatshoofd als problematisch gezien: EHRM 22 februari 2005, *Pakidermi t. Turkije*, §52.

²³⁰ DELBROUCK, I. “Laster en eerroof” in X., *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2024, (133) 163.

²³¹ PIQUEMAL, M., *Les agents de l'état*, Parijs, Presses Universitaires de France, 1977, 29.

²³² DE LUYCKE, E., “De vrijheid van mening, vrijheid van meningsuiting en personen in openbare dienst”, *TBP* 1980, (11) 24.

overheid.²³³ De inhoud van de gegeven opmerkingen speelt vooral een cruciale rol: indien de Koning afbreuk zou doen aan de politieke orde van het land, zou dit erg gevoelig en ongepast zijn. Diens recht op vrije meningsuiting kan in die gevallen dan immers beperkt worden. Er is dus steeds een afweging tussen de positie en de persoon, waarbij de positie m.i. inherent het recht op vrije meningsuiting dermate inperkt.²³⁴

2. Verenigd Koninkrijk²³⁵

In het Verenigd Koninkrijk bestaat er geen expliciete geschreven regeling over de vrije meningsuiting, alhoewel ze ook een verdragsstaat zijn van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.

Er is wel reeds beschreven dat Koning Charles volgens de ongeschreven Britse Grondwet geen meningen meer mag vertolken zonder dat deze voorgeschreven en goedgekeurd zijn door de regering²³⁶. Er zijn doorheen de geschiedenis verschillende voorbeelden geweest van momenten waarbij de Koningin haar vrije meningsuiting wou laten gelden. Zo wou Koningin Elizabeth, ten tijde van de “Kolencrisis” in 1974, een tv-toespraak houden om de bevolking moed in te spreken. De dekking hiervoor werd geweigerd door haar Eerste Minister, Ted Heath, die vond dat zo’n toespraak onnodig en onrustwekkend was.²³⁷ De toespraak kwam er dus niet, wat blijkt gaf van de ondergeschikte vrijheid van meningsuiting van de Koningin.

F. Recht op een eerlijk rechtsmiddel

Krachtens art. 13 EVRM is er een waarborging van het recht op een daadwerkelijk rechtsmiddel. In het arrest *Mugemangango t. België*²³⁸ werd het ontbreken van een

²³³ RvS 27 juni 1984, nr. 24516, Morissens; RvS 13 januari 1988, nr. 29.125, Francois; RvS 16 mei 2019, nr. 244.520, Mahi; RvS 10 december 2019, nr. 246.360, De Smet.

²³⁴ Zie evenwel de oplossing van de protocolaire monarchie hierbij. *Infra* 5.2 Voorgestelde Hervormingen.

²³⁵ Het Statuut van de Koning is nog steeds sterk beschermd in het Verenigd Koninkrijk. Zo werden gedurende de rouwperiode van Koningin Elizabeth II en de kroning van Charles III verschillende protestanten gearresteerd wegens hun anti-koninklijke uitspraken. https://www.standaard.be/cnt/dmf20220914_94986336 (Geraadpleegd op 29 augustus 2024).

²³⁶ BOGDANOR, V., *The Monarchy and the Constitution*, o.c., 20.

²³⁷ BEDELL SMITH, S., *Koningin Elizabeth II De Biografie*, Amsterdam, Uitgeverij Nieuw Amsterdam, 2022, 244.

²³⁸ EHRM 10 juli 2020, nr. 310/15, *Mugemangango t. België*.

daadwerkelijk en onpartijdig rechtsmiddel aangevochten m.b.t. de verkiezingsresultaten. In diezelfde zin ontbreekt de Koning aan een rechtsmiddel, aangezien deze zich steeds dient te beroepen op intermediairen om diens (rechts)vorderingen uit te oefenen. De Koning is als het ware door zijn functie en de instellingen daarrond beknot in diens rechtspositie.

G. Vrijheid van keuze tot ambt / carrière

Een wezenlijk argument dat de monarchie ondergraaft, is het gegeven dat de koninklijke familie in een “gouden kooi” zit, waar ze niet uit zou kunnen. Dit zou desgevallend een schending van de mensenrechten zijn.²³⁹ In zekere zin is dit zo: vanaf hun geboorte liggen hun rechten en plichten vast en worden ze verwacht zich op een bepaalde manier te gedragen, wat immers te meer het geval is voor de Vorst of troonopvolg(st)er. Er is in het huidige systeem geen keuzevrijheid voor het invullen van hun functies, noch voor het ondernemen van bepaalde carrières.²⁴⁰

Een wezenlijk fundamenteel element hierbij om te bekijken of de mensenrechten geschonden zijn of niet, is dan de mogelijkheid om *uit* dit ambt te stappen en als het ware een “eigen” carrière te kunnen kiezen. Deze mogelijkheid uit zich in de figuur van de troonsafstand, oftewel de abdicatie genoemd²⁴¹. In België is de meerderheid van de rechtsleer het erover eens dat de troonsafstand een persoonlijke beslissing is van de Koning, die niet onder de ministeriële bevoegdheid valt^{242,243}. Het is als het ware nog één van de weinige persoonlijke prerogatieven waarover beschikt kan worden zonder

²³⁹ *Supra*, inleiding deel 5.

²⁴⁰ <https://news.sky.com/story/the-life-of-the-royal-family-whats-it-like-in-the-gilded-cage-12872166> (geraadpleegd op 16 mei 2024). Zie hierbij de quote van Prof. Dr. Robert Hazell (UCL) die stelt dat: “All royals are victims... They cannot choose their careers, do not have the freedoms we take for granted, and are forever cast in the public light” in HAZELL, R., MORRIS, B., (eds.), *The Role of Monarchy in Modern Democracy European Monarchies Compared, o.c.*, 193-200.

²⁴¹ De troonsafstand is niet geregeld in de Grondwet en is ook niet vastgelegd in een wet. Het komt neer op een “vrijwillig overlijden” van de Koning, waardoor de grondwetsartikelen inzake het overlijden naar analogie kunnen worden toegepast.

²⁴² Voor de meerderheidsopvatting, zie LALLEMAND, R., “La conscience royale et la représentation de la nation”, JT 1990, 467; BEHRENDT, C., en BOUHON, F., *Introduction à la théorie générale de l'état*, Brussel, 2011, 156, nr. 133; UYTENDAELE, M., *Trente leçons de droit constitutionnel belge*, Limal-Brussem, 2014, 752, nr. 15.

²⁴³ Eerste Minister Di Rupo weigerde een parlementaire vraag van dhr. Francken te beantwoorden over het feit of de ministeriële medeondertekening geldt voor de troonsafstand of niet. De Eerste Minister verwees hierbij naar het Grondwettelijk Hof – en *in extenso*, de juridische wereld – om hier een antwoord op te bieden. *Vr. en Antw.* Kamer 11 december 2012, ([nr. 14667](#)), integraal verslag [C0615, P.17](#), pagina 20.

ministeriële dekking, zoals bijvoorbeeld de aanstelling van diens hofmedewerkers.²⁴⁴ De twee precedenten die ons land kende inzake de troonsafstand bevestigen ook de meerderheidsopvatting van de rechtsleer. Zowel de akte van troonsafstand van Koning Leopold III als die van Koning Albert II waren principiële persoonlijke wilsuitdrukkingen, die niet door het Parlement of door ministers werden goedgekeurd of bekrachtigd.²⁴⁵ De ondertekening van de premier en vicepremiers bij deze akte duidt louter op hun hoedanigheid als “getuigen” en niet als “ministers”²⁴⁶. Er is dus geen enkele sprake van ministeriële dekking of verantwoordelijkheid. Diezelfde ‘persoonlijke’ interpretatie is tevens gevolgd in de Nederlandse rechtswereld, waar de troonsafstand ook een puur persoonlijke beslissing is.²⁴⁷

In het Verenigd Koninkrijk is de situatie anders. Terwijl daar de figuur van de troonsafstand ook niet grondwettelijk geregeld is, heeft de **persoonlijke** beslissing of akte van troonsafstand *an sich* geen rechtswaarde. Het Britse Parlement²⁴⁸ diende bij de troonsafstand van Koning Edward VIII zelf wetgeving aan te nemen om deze handeling te bekrachtigen, geculmineerd in de “Declaration of Abdication Act 1936”.²⁴⁹ Het gevolg hiervan is dat de Britse Vorst **niet** eenzijdig troonsafstand kan doen en de toestemming nodig heeft van de meerderheid van beide kamers van het Britse Parlement.²⁵⁰ Indien het Parlement weigert de troonsafstand te bekrachtigen, kan de Vorst niet anders dan op post blijven, wat een vorm is van dwangarbeid.²⁵¹ Dit komt duidelijk neer op een schending

²⁴⁴ *Supra*, subtitel 4.2.2.

²⁴⁵ VELAERS, J., *De Grondwet. Een artikelsgewijze commentaar*, Antwerpen, Die Keure, 2021, 421.

²⁴⁶ Verslag Nr. 48 van de Ministerraad van 11 juni 1951 en *Parl. Hand.* Kamer 2012-2013, 4 juli 2013, 2. Zie ook *Parl. Hand.* Senaat 2012-2013, 5-110, 4 juli 2013, 7. “De beslissing van de Koning is een strikt persoonlijke beslissing die hij in eer en geweten heeft genomen (...).”;

²⁴⁷ VERMEULEN, B.P., *De Koning in het Nederlandse Staatsrecht*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 2005, 42.

²⁴⁸ Zowel de *House of Commons* (Het verkozen Lagerhuis) alsook de *House of Lords* (het onverkozen Hogerhuis) dienen deze wetgeving goed te keuren om ze te bekrachtigen. Het is dus een feit dat zelfs het ondemocratische *House of Lords* de troonsafstand van de Britse Monarch *zou* kunnen tegenhouden, wat m.i. neerkomt op een schending van de meest fundamentele mensenrechten – en het zogenaamde **right to opt-out**.

²⁴⁹ Wet, His Majesty’s Declaration of Abdication Act, 10 december 1936, <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Edw8and1Geo6/1/3/contents>; BOGDANOR, V., *The Monarchy and the Constitution*, Oxford, Clarendon Press, 1995, 44-45.

²⁵⁰ Zie hierbij ook HAZELL, R., ‘Future Challenges for the Monarchy’, *Bennet Institute for Public Policy* 2022, 11.

²⁵¹ Dit is, uiteraard, enkel *de jure* het geval. Indien de Koning dan weigert om zijn plichten te vervullen, kan men hem niet dwingen om dit wel te doen.

van Artikel 4 van het EVRM, waar er een verbod is van dwangarbeid en slavernij.²⁵² Er kan wel echter gesteld worden dat het koningschap een uitzondering is op dwangarbeid, m.n. onder “(d) any work or service which forms part of normal civic obligations”. Aangezien de Koning ‘regulier’ overheidswerk verricht, is er aldus niet voldaan aan de toepassingsvoorwaarden.

In Nederland deelt men de Belgische opvatting, in die zin dat de troonsafstand een volledig persoonlijke beslissing is, zonder ministeriële verantwoordelijkheid.²⁵³ Zo stelt men dat: ‘(...) De beslissing tot troonsafstand geen regeringsaangelegenheid is, doch een persoonlijke daad van de constitutionele Vorst. Zij valt niet onder de ministeriële verantwoordelijkheid, doch steunt op de discretionaire bevoegdheid van de Koning zelf.’²⁵⁴ Deze traditie is bevestigd in de verschillende instanties van troonsafstand in de Nederlandse geschiedenis; zowel bij Koningin Wilhelmina, Koningin Juliana en Koningin Beatrix waren dit eenzijdige wilsverklaringen die enkel door de Ministers werden erkend als getuigen.²⁵⁵

H. Recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven

1. België

Art. 22 en 8 EVRM²⁵⁶ garanderen het recht op eerbiediging van het privé-, familie- en gezinsleven.²⁵⁷ Dit recht is geen absoluut recht; het is veeleer een relatief recht dat

²⁵² Het dient echter vermeld te worden dat de kans dat het Parlement de troonsafstand weigert te bekrachtigen bijzonder gering is: een vorst verplichten om op post te blijven indien deze dit niet wilt, is bijzonder detrimenteel voor het functioneren van de Staat en de Regering. De mensenrechtenschending is hier dus eerder theoretisch, maar nog steeds van belang. De verplichte passage langs het Parlement maakt de beslissing niet meer strikt persoonlijk, waardoor dit wel degelijk een grote invloed kan hebben op de beslissing van de vorst.

²⁵³ VERMEULEN, P., e.a. (red.), *De Koning in het Nederlandse staatsrecht*, o.c., 42.

²⁵⁴ REHWINKEL, P., ‘Royalty is not essential ... zolang politici hun verantwoordelijkheid nemen’ in MEIJER, E., en SCHOO, H.J., (eds.), *De Monarchie. Staatsrecht, volksgunst en het huis van Oranje*, Amsterdam, Prometheus, 2002, 76-77.

²⁵⁵ ‘Abdicatie Koningin Juliana (1980)’, *Youtube* 16 mei 2024, <https://www.youtube.com/watch?v=q0cCWvwXQvE>.

²⁵⁶ “1. Eenieder heeft recht op respect voor zijn privéleven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn correspondentie. 2. Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan in de uitoefening van dit recht, dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving noodzakelijk is in het belang van de nationale veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.”

²⁵⁷ Deze zijn met elkaar verbonden. Zie GwH 22 juli 2004, 136/2004.

beperkt kan worden.²⁵⁸ Er zijn een aantal zaken die onder het beschermingsgebied van art. 8 EVRM expliciet komen volgens het Grondwettelijk Hof. Deze zijn onder meer: de naam, het adres, de professionele activiteiten, de persoonlijke relaties, camerabeelden, foto's, communicatiegegevens, DNA-gegevens, gerechtelijke gegevens (veroordeling of verdenking), financiële gegevens en informatie over bezittingen.²⁵⁹

Naast de beperkingsvoorwaarden vermeld in art. 8, tweede lid EVRM, die vereisen dat er sprake is van een formeel en materieel legaliteitsbeginsel, is er ook nood aan proportionaliteit. Zo dient het belang van de privacy afgewogen te worden tegenover het belang van de openbare orde, de goede zeden, de democratische samenleving, etc.. De redelijkheid is hierbij determinerend en het uitgeoefende beroep kan hierbij belangrijk zijn.²⁶⁰ Belangrijk hierbij is dat het Europees Hof een aantal toetsingscriteria ontwikkeld heeft die hierbij bepalend zijn bij artikel 8 en 10 EVRM.²⁶¹ Eén van deze criteria betreft de relevantie van de publicatie van de foto's, wat vaak niet vervuld is.²⁶² Echter is het wel zo dat de status van de Koning er één is van een publiek figuur, waardoor er gemakkelijker een gerechtvaardigde schending is.²⁶³ Zo worden foto's van publieke figuren die niet strikt behoren tot het privéleven steeds toegelaten voor publicatie.²⁶⁴

Dit recht omvat tevens de mogelijkheid om diens 'eigen persoonlijkheid' te ontwikkelen. Gezien het strikte kader waarin grondwettelijke vorsten verwacht worden te handelen,

²⁵⁸ VAN DIJK, P., VAN HOOFF, F., VAN RIJN, A., ZWAAK, L. (eds.), *Theory and Practice of the Convention on Human Rights*, Mortsels, Intersentia, 2006, 747-750; VELAERS, J., *De Grondwet een artikelsgewijze commentaar, o.c.*, 390-391; U. KILKELLY, The right to respect for private and family life: A guide to the implementation of Article 8 of the European Convention on Human Rights, Hamburg, Council of Europe, 2001, 7-8.

²⁵⁹ GwH 23 januari 2019, nr. 4/2019, B.10.1. Zie ook GwH 14 maart 2019, nr. 43/2019, B.4.1; GwH 17 oktober 2019, nr. 135/2019, B.16.1; DE MEYST, D., INDESTEEGE, S., SMET, S., THEUNIS, J., VERBIST, S., VRANCKEN, M., 'De toetsing aan grondrechten door het Grondwettelijk Hof. Overzicht van rechtspraak 2019', *TBP* 2021, 4-43.

²⁶⁰ VELAERS, J., *De Grondwet een artikelsgewijze commentaar, o.c.*, 416 e.v.; VILLIGER M., *Handbook on the European Convention on Human Rights*, Brill, 2023, 447-450.

²⁶¹ EHRM 20 december 2018, nr. 18925/09, Jishkariani t. Georgië, §41-63; EHRM 20 oktober 2020, nr. 36944/07, Kaboğlu en Oran t. Turkije, §74.

²⁶² *Infra* vn. 267.

²⁶³ EHRM 10 juli 2014, nr. 48311/10, Axel Springer AG t. Duitsland.

²⁶⁴ Bijv. foto's van politici in het openbaar. EHRM 26 februari 2002, nr. 34315/96, Krone Verlag GmbH & Company KG t. Oostenrijk.

zou men kunnen stellen dat dit een beperking is op hun recht om hun eigen persoonlijkheid te ontwikkelen.²⁶⁵

Zo kan het feit dat u een bepaald beroep uitoefent ervoor zorgen dat u juist een deel van je privéleven opoffert.²⁶⁶ Zo zal een politicus of tv-presentator immers een deel van hun levenssfeer openstellen om hun job uit te oefenen – dit is immers een integraal deel van de uit te voeren verwachtingen.²⁶⁷ Diezelfde integrale verwachting is aanwezig bij het uitoefenen van het koningschap: sommige delen van het familie- en gezinsleven worden hierdoor onherroepelijk publiek gemaakt. Zo kan men verwachten dat er aandacht wordt besteed aan de academische aangelegenheden van de leden van de koninklijke familie, alsook enige uitstappen die de Koning doet. Deze openheid kan wel getemperd worden door een vorm van ‘verantwoordelijke journalistiek’ die ertoe strekt om een zorgvuldige afweging tussen privé en publiek te maken.²⁶⁸ De draagwijdte van die openbaarheid is echter onduidelijk: de scheidingslijn tussen puur privéleven en staatsaangelegenheden is soms moeilijk te vinden.²⁶⁹ Hierbij enige voorbeelden.

Zo was er de zaak van Prinses Caroline van Monaco, die in de zaak *Von Hannover t. Duitsland* voor het Europees Hof voor de Rechten van de Mens verscheen. Zij had last van een enorme inmenging van paparazzi. Duitse rechtbanken hadden geoordeeld dat omdat ze een “integraal deel van het publieke leven” was, dat ze hiertegen weinig kon ondernemen. Haar privéleven bleef zogezegd beperkt tot haar “voorkeur” en eens ze buitenkwam, verloor ze haar recht op privacy. Er was een ogenschijnlijk publiek belang in het publiceren van de foto’s.²⁷⁰ Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens verklaarde dat deze interpretatie te verregaand was en niet voldoende rekening hield met de individuele belangen van de Prinses. De uitspraak van de Duitse rechtbanken werd

²⁶⁵ OVEY & WHITE, o.c., 245. Zie ook SUDRE, F. (ed.), *Le droit au respect de la vie privée au sens de la Convention européenne des droits de l’homme*, Brussel, Bruylant, 2005, 336 p. en SUDRE, F. (ed.), *Le droit au respect de la vie familiale au sens de la Convention européenne des droits de l’homme*, Brussel, Bruylant, 2002, 410 p.

²⁶⁶ Bijv. VILLIGER M., *Handbook on the European Convention on Human Rights*, Brill, 2023, 454-457.

²⁶⁷ Zie hierbij enige relevante rechtspraak: HvJ (Grote kamer) 9 november 2010, zaaknr. C-92/09 en C-93/09, ECLI:EU:C:2010:662. EHRM 7 februari 2012, nr. 39954/08, AXEL SPRINGER AG t. DUITSLAND.

²⁶⁸ ARDEN, J., ‘Media intrusion and human rights: striking the balance’ in X. *Freedom of Expression*, Wolf Legal Publishers, 2012, 72-82.

²⁶⁹ Is de geboorte van de troonopvolgster een pure privé-aangelegenheid of ook een staatsaangelegenheid? Rechtsleer wijst aan dat dit een staatsaangelegenheid is, gezien het staatsrechtelijk belang hiervan. QUILLIAM S., ‘Welcome Prince George, but if only...’, *Journal of Family Planning and Reproductive Health Care* 2013, 295-296.

²⁷⁰ MAHONEY, P., ‘THE EUROPEAN CONVENTION ON ROYAL RIGHTS: ROYALTY, ARISTOCRACY AND THE EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS’ in KOBEN, M., (ed.) *Liber amicorum Lucius Caelisch*, Leiden, Koninklijke Brill NV, 2007, (339) 350. Hierna: “ECHR Royal Rights”.

unaniem opgeheven.²⁷¹ De reden hiertoe was simpel: ze was geen “*publiek persoon par excellence*”, omdat ze ook geen koninklijke plichten vervulde.²⁷² Het Europees Hof oordeelde dat het nemen van foto’s op privé-locaties zonder haar weten waren strijdig met art. 8 EVRM.²⁷³ De Staat haar positieve en negatieve plichten vielen deels onder de marge van appreciatie, maar *in casu* heeft de Staat te weinig haar positieve plichten vervuld. Zo had Duitsland onvoldoende bescherming geboden om het privé- en familielevens van de Prinses te beschermen.²⁷⁴

De redelijke privacyverwachtingen zijn een belangrijke factor in het bekijken of er een schending van het privéleven is of niet.²⁷⁵ In het algemeen zijn publieke figuren (zoals politici) onderworpen aan een strengere toets van inkijk dan andere functies.²⁷⁶ Diezelfde redenering kan doorgetrokken worden naar de Koning, die een politieke functie bekleedt.

Daarnaast was er nog een zaak²⁷⁷, waar Prins Albert van het Prinsdom Monaco naar het EHRM stapte om een schadevergoeding te krijgen voor de schending van diens privéleven door de pers. Hij had immers een buitenechtelijk kind met juffrouw C., waarover ten volle gespeculeerd werd. Duitse rechtbanken hadden geoordeeld dat het recht op informatie over de Prins diens privéleven door het volk vanwege diens staatsrechtelijke positie belangrijker was dan het recht op privacy.²⁷⁸ Het buitenechtelijke kind was immers van staatsbelang: het had ook een plaats in de lijn van successie voor de troon van Monaco. Echter betwistte de Prins dit laatste, aangezien volgens de grondwet enkel “wettige” kinderen als troonopvolgers zouden kunnen worden bestempeld. Als gevolg hiervan ontstond er discussie of men nu gewettigd beperkingen heeft opgelegd aan de publicatie of niet. Het EHRM stelde hierbij dat het staatsbelang en de politieke effecten die dit met zich meebrengen primeren op de privacy van de vorst. Men maakte hierbij de parallel met het feit of een premier een affaire heeft – terwijl dit ook tot de privésfeer behoort, kan dit

²⁷¹ EHRM 28 July 2005, nr. 59320/00, VON HANNOVER v. GERMANY, §72.

²⁷² EHRM 28 July 2005, nr. 59320/00, VON HANNOVER v. GERMANY, §64.

²⁷³ VELAERS J., *De Grondwet. Een artikelsgewijze commentaar*, Die Keure, 2021, 492-495.

²⁷⁴ EHRM 28 July 2005, nr. 59320/00, VON HANNOVER v. GERMANY, §72.

²⁷⁵ REID, K., *o.c.*, 960-961.

²⁷⁶ ARDEN, J., *o.c.*, 74.

²⁷⁷ EHRM, 12 juni 2014, nr. 40454/07, CASE OF COUDERC AND HACHETTE FILIPACCHI ASSOCIÉS v. FRANCE.

²⁷⁸ *Ibid*, overweging 27-28.

wel degelijk belangrijk zijn in de publieke afweging of deze persoon eerlijk en integer is. Diezelfde redenering trekt men door naar het staatsrechtelijke²⁷⁹. Ook het gegeven dat de foto's genomen waren in het volle bewustzijn van de Prins en met diens toestemming, waren doorslaggevend.²⁸⁰ Als conclusie stelde men dat er geen proportionaliteit was tussen het delen van intieme details en het simpelweg informeren van het publiek inzake het bestaan van een buitenechtelijk kind: de Franse rechtbanken hadden een te vergaande boete en beperking aan de publicatie opgelegd. Er was desgevallend een schending van artikel 10 EVRM, omdat de inperking niet noodzakelijk was in een democratische samenleving.²⁸¹

Aan de hand van deze besproken zaken kunnen we afleiden dat de mensenrechtelijke bescherming van de koninklijke actoren vaak ondergeschikt is aan het staatsrechtelijke kader. In de moeilijke evenwichtsoefening tussen deze twee kaders zal het staatsrechtelijke statuut vaak de bovenhand nemen, aangezien men als Koning een functie moet vervullen die niet te verloochenen valt. Art. 22 van de Belgische Grondwet garandeert immers ook het recht op eerbiediging van het familie- en gezinsleven. Art. 85, al. 1 van de Grondwet geeft ook blijk van het feit dat de erfopvolging enkel kan worden doorgegeven aan *bloedverwanten* – en dus niet aan geadopteerde kinderen. De vraag rijst of dit een schending zou inhouden van het recht op eerbiediging van het familie- en gezinsleven.

Het antwoord daarop hangt ervan af. Men zou kunnen beargumenteren dat er geen schending is: ook al zou het geadopteerde kind dan niet in de erfopvolging zitten, kan deze nog steeds geadopteerd worden. De distinctie moet gemaakt worden tussen het *feit van de adoptie* en de *gevolgen gekoppeld aan de adoptie*. Er bestaat niet zoiets als een “recht op een functie”, waardoor de overdraagbaarheid van het koningschap niet onder het toepassingsgebied van art. 10 EVRM of art. 22 Gw. valt.²⁸² Echter bestaat hier wel discussie over in de rechtsleer, aangezien enkele auteurs de mening zijn toegedaan dat je

²⁷⁹ *Ibid*, overweging 56-59.

²⁸⁰ Dit staat in contrast tot de *Von Hannover*-case, waar de foto's zonder toestemming of medeweten van de Prinses genomen werden.

²⁸¹ *Ibid*, overweging 74-75. Let wel op de nipte stemming van de rechters, 4-3. De dissenting opinion stelt duidelijk dat het binnen de appreciatiemarge viel van de Franse rechtbanken om de publicatie te sanctioneren.

²⁸² VERDUSSEN M., “La monarchie belge au prisme du droit européen et international” in C. JENART e.a. (eds.), *De Grondwet en Jan Velaers: een vriendschapsgewijze commentaar*, Brugge, Die Keure, 2022, (295), 298.

het feit van de adoptie en de gevolgen niet van elkaar kunt ontkoppelen. Volgens een ontkoppeling zouden geadopteerde kinderen immers hun recht op kindergeld ontnomen kunnen worden, wat een duidelijke discriminatie is ingevolge het gelijkheidsbeginsel.²⁸³ Zo wordt er dan ook geredeneerd dat een geadopteerd kind ook recht moet hebben op de troon, net zoals de kinderen via erfrechtelijke band. Indien de Grondwet zou worden gewijzigd, zou dit er dan toe leiden dat geadopteerde kinderen ook een plaats in de erfopvolging krijgen. Dit zou desgevallend de erfopvolging wijzigen, waarbij dat de leeftijd van de kinderen de doorslaggevende rol zal spelen. De regel van de senioriteit speelt bij de troonopvolging: indien er een *volle*²⁸⁴ adoptie is van een kind dat ouder is dan een bloedverwant kind, zal het geadopteerde kind als eerste in de erfopvolging staan.²⁸⁵ In het *Pla en Puncernau* arrest werd duidelijk dat een nalatenschap waar er een adoptief kind wordt buitengesloten, discriminerend was.²⁸⁶ In diezelfde zin kan het argument hier doorgetrokken worden en kan men stellen dat de koningskinderen allen gelijk dienen te zijn.

Er moet ook aan worden toegevoegd dat in het verleden art. 8 EVRM zeer beperkt werd opgevat. Zo waren er de cases van de afgezette Oostenrijkse²⁸⁷ en Italiaanse²⁸⁸ koninklijke families, die zich op een schending van artikel 8 EVRM beriepen bij hun exclusie van 's lands grondgebied. In beide zaken wierp men op dat hun recht op eerbiediging van hun familie- en gezinsleven geschonden was hierdoor, maar het Hof oordeelde telkens van niet. Het Hof beargumenteerde dat familiecontacten niet noodzakelijk gebonden waren aan het kunnen bezoeken van een welbepaald land of niet.²⁸⁹ Artikel 8 EVRM moet daarom nauw worden opgevat qua toepassing.²⁹⁰ Hoewel het Europees Hof voor de Rechten van de Mens zich nooit rechtstreeks heeft uitgesproken over het statuut van een

²⁸³ Zie art. 5 Decr. VI. 23 april 2018 betreffende de gezinsbijslagen, *BS* 12 juni 2018, 48734. Zo is het terecht dat kindergeld toekomt zowel aan biologische als aan adoptieouders.

²⁸⁴ De gewone adoptie brengt immers geen adelrechtelijk gevolg met zich mee, zie art. 353-7 oud BW.

²⁸⁵ SWENNEN, F., *Het personen- en familierecht*, Intersentia, 2023, 542-543.

²⁸⁶ EHRM 13 juli 2004, nr. 69498/01, *Pla en Puncernau t. Andorra*.

²⁸⁷ EHRM 6 september 1991, nr. 17099/90, *Felix en Carl-Ludwig Habsburg-Lothringen t. Oostenrijk* (ongerapporteerd).

²⁸⁸ EHRM 13 september 2001, nr. 53360/99, *Victor Emmanuel de Savoie t. Italië* (ongerapporteerd).

²⁸⁹ P. MAHONEY "ECHR Royal Rights", o.c., (339) 345.

²⁹⁰ In de Italiaanse zaak werd een schending van artikel 14 EVRM wel toelaatbaar verklaard. Uiteindelijk hief het Italiaanse Parlement de verbanning van de voormalige koninklijke familie op, waardoor de zaak voor het Hof geschrapt werd vooraleer ze beslecht kon worden.

monarch, volgt uit een strikte lezing van artikel 8 en 12 EVRM dat ook koningen het recht behouden op gezinsleven, privacy en huwelijk, en dat beperkingen hierop slechts kunnen bestaan indien ze duidelijk wettelijk verankerd, legitiem en strikt noodzakelijk zijn binnen een democratische samenleving. Daarom moet er een kritische kanttekening geplaatst worden bij de voorgaande rechtspraak: het recht op identiteit en recht om diens origines op te zoeken zijn omvat in art. 8 EVRM.²⁹¹

2. Verenigd Koninkrijk

Ook in het Verenigd Koninkrijk kent men de toepassing van artikel 8 EVRM, maar enkel vanaf 1998, met de invoering van de Human Rights Act.²⁹² Daarnaast is er ook de toets van de nationale wetgeving. Volgens rechter Coolley (1888) werd privacy geformuleerd als “The right to be let alone”. Hier zet de Britse wetgeving veel meer in op het faciliteren van het recht op vrije meningsuiting dan het beschermen van de eerbiediging van het privé- en gezinsleven. Zo was er de zaak *Mosley t. Verenigd Koninkrijk*²⁹³, waarbij de sadomasochistische activiteiten van Max Mosley in de pers gepubliceerd werden. Mosley stelde dat zo’n publicatie niet kon zonder een pre-notification rule, maar dit werd niet aanvaard door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Het Britse recht stipuleerde immers dat de pers het recht had om zulke artikels te publiceren, zonder voorafgaande waarschuwing. Hetzelfde kan gezegd worden bij de *Royal Family Photo Scandals* (2012), waar Prins William en Prinses Catherine naakt werden gepubliceerd in de tabloids. Terwijl het hof oordeelde dat er naar Frans recht wel degelijk sprake was van een schending van de privacy, is er geoordeeld dat er geen pre-notification rule is betreffende de publicatie van de foto’s.

Het is duidelijk dat van de drie bestudeerde landen, het Verenigd Koninkrijk de vrije meningsuiting vaak laat primeren op het recht op eerbiediging van het privéleven. Voor de koninklijke familie en de vorst is dit eerder problematisch: ze worden immers geschaad in hun privacy.²⁹⁴ Zo was er de alombekende problematiek rond Prinses Diana, die vanaf

²⁹¹ EHRM 23 maart 2017, nr. 53251/13, A.-M.V. v. FINLAND.

²⁹² Hiervoor bestond er geen ‘recht op privacy’ in het Britse rechtssysteem. Zie *Malone v. Police Commissioner* [1979] Ch.344; *Kaye v. Robertson* [1991] FSR 62 (CA).

²⁹³ EHRM 10 mei 2011, nr. 48009/08, *Mosley t. het Verenigd Koninkrijk*.

²⁹⁴ BARENDT, E., ‘Privacy and the Press’ in BARENDT, E. (ed.), *Freedom of Expression*, Ashgate Publishing Limited, 2009, (361) 361. De spanning tussen het recht op vrije meningsuiting enerzijds en het recht op privacy anderzijds is hierbij dus voelbaar.

1992 met haar privéleven steeds in het oog van de tabloidmedia kwam.²⁹⁵ Wanneer de Human Rights Act (1998) werd ingevoerd, veranderde echter het rechtslandschap.

Artikel 8 EVRM werd rechtstreeks toepasbaar en als gevolg daarvan werd er een sterkere afweging gemaakt tussen de persvrijheid en het privéleven. Dit werd duidelijk in de zaak *Douglas t. Hello!*, waar men stelde dat: 'To hold that those who have sought any publicity lose all protection would be to repeal Article 8's application to very many of those who are likely to need it'.²⁹⁶ Dit heeft ook een weerspiegeling gehad op de berichtgeving rond de koninklijke familie: zo is de publicatie van delen van het dagboek van Prins Charles onwettig verklaard, wegens een schending van artikel 8 EVRM.²⁹⁷ Zo ook werden brieven van Koningin Elizabeth II aan Prins Harry gerekend tot het privé-domein, aangezien deze niet van "publiek belang" waren.²⁹⁸

Er kunnen ook parallelen getrokken worden met rechtspraak betreffende privacyschendingen van andere functionarissen. Zo waren er de zaken *Obst*²⁹⁹ en *Schüth*³⁰⁰, waar het overspel plegende personen betrof. Beide werknemers waren verbonden aan een geloofsgemeenschap, waardoor er veel belang werd gehecht aan de feiten. *Mutatis mutandis* kan dit ook dezelfde gewichtigheid hebben bij de Koning, vanwege diens positie als 'belichaming van de natie', diens diplomatieke functie en diens morele functie.³⁰¹ In het arrest *Schüth* oordeelde men dan weer anders en kon er geen sanctie getroffen worden, waardoor er onduidelijkheid is in de rechtsleer.

²⁹⁵ BEDELL SMITH, S., *Koningin Elizabeth II De Biografie*, Amsterdam, Uitgeverij Nieuw Amsterdam, 2022, 342-349. Prinses Diana overleed in 1997, na een achtervolging met paparazzi te Parijs.

²⁹⁶ HORTON, G. "Celebrity privacy and celebrity journalism: has anything changed since the Leveson inquiry?", *Communications Law: Journal of Computer, Media and Telecommunications Law*, 2020, (10) 13. Zie ook *Douglas v Hello!* (No.5) [2003] EWHC 786 (Ch) at [225]

²⁹⁷ England and Wales High Court 17 maart 2006, HRH The Prince of Wales t. Associated Newspapers Ltd.

²⁹⁸ Er wordt steeds een belang gehecht aan de vraag of er een 'publiek belang' is. Zie BARENDT, E., *o.c.*, 362.

²⁹⁹ EHRM 23 september 2010, nr. 425/03, *Obst*/Duitsland. Zie hierover G. LAUWERS, "Een geladen uitspraak over de sanctie op overspel" (noot onder EHRM 23 september 2010, nr. 425/03, *Obst*/Duitsland), *TORB* 2010-11, 165-167; OVERBEEKE, A., 'Van overspelige organisten tot ketterse kleuterjuffen. Het recht op bescherming van de private levenssfeer en de vrijheid van godsdienst van kerkelijk personeel - Recente jurisprudentie van het EHRM', *RRS* 2011, 51-76.

³⁰⁰ EHRM 23 september 2010, nr. 1620/03, *Schüth*/Duitsland.

³⁰¹ Zie §50-51 van *Obst*/Duitsland.

In 2012 waren er de zogenaamde ‘Royal Family Photo Scandals’, waarbij o.m. naaktfoto’s van Prinses Catherine, Prins Harry en Prins William in de tabloids verschenen.³⁰² De Britse pers is weinig terughoudend in de publicatie van berichtgeving rond de koninklijke familie en zijn niet echt geneigd om het recht op privacy te garanderen.³⁰³ Het balanceren van het privé-leven met het staatsbelang onder de vrije meningsuiting (need to know) is dus moeilijk en vaak zal men dit laatste laten primeren over het individuele recht op privacy.³⁰⁴

In recentere tijden zijn Koning Charles en Prinses Catherine onder een immense mediastorm gekomen, vanwege hun kankerdiagnoses. Vanwege hun positie als “publieke figuren”, speelt er hier een uitzondering op artikel 8 EVRM. De “reasonable expectation of privacy” geldt niet in dit scenario, aangezien ze publieke personen zijn én deze informatie mogelijks van staatsbelang is. In het arrest Campbell werd aangetoond dat er wel een verschil is tussen het louter bekendmaken van een feit en de details daartoe weergeven.³⁰⁵ Dit leidt er duidelijk toe dat in dit soort gevallen, het staatsrechtelijke kader primeert op het mensenrechtelijke kader. Indien Charles en Catherine immers geen leden waren van de koninklijke familie, kon deze informatie perfect geheim blijven.³⁰⁶

Met de recente media-processen rond Prins Harry is gebleken dat mede dankzij de invoering van het EVRM en het recht op eerbiediging van het privéleven, er een betere bescherming is ontstaan voor het privéleven van de koninklijke familie. Zo werd er net voor een rechtszaak een dading afgesloten tussen Prins Harry en de News Group

³⁰² THOMAS, R. ‘THE BRITISH NATIONAL PRESS AND THE 2012 ROYAL FAMILY PHOTO SCANDALS’, *Journalism Practice* 2014, 407-408.

³⁰³ *Ibid*, 409.

³⁰⁴ *Ibid*, 418-419. Zie hierbij de arresten EHRM 10 november 2015, nr. 40454/07, CASE OF COUDERC AND HACHETTE FILIPACCHI ASSOCIÉS v. FRANCE en EHRM 23 september 2010, o.c. Zie ook VUYE, H., *De maat van de monarchie: macht en middelen van het Belgisch koningshuis*, Uitgeverij Vrijdag, 2016, 88.

³⁰⁵ House of Lords 6 mei 2004, [2004] UKHL 22, *Campbell t. MGN Ltd*; X., Princess Catherine’s Cancer Battle: Navigating Privacy and Public Concern, *royal.uk.usa*, <https://royal.usatoday.uk/princess-catherines-cancer-battle-navigating-privacy-and-public-concern/> (geraadpleegd op 30 januari 2025). Zo is het niet nodig om de details van het type kanker te publiceren: enkel de notie dat er een ziekte is, volstaat.

³⁰⁶ Hierbij valt een referentie te maken naar de gezondheidstoestand van de Franse President, François Mitterand. Mitterand hield diens (slechte) gezondheidstoestand geheim, terwijl dit wel van nationaal belang was. Het argument van ‘public interest’ is hier doorslaggevend: CBC, ‘Royal privacy and public life: Health concerns for King and Princess of Wales reveal different priorities’, *Canadian Broadcasting Corporation*, 28 januari 2024, <https://www.cbc.ca/news/world/princess-of-wales-king-charles-health-privacy-influence-1.7092190> (Geraadpleegd op 28 januari 2025).

Newspapers (NGN) vanwege de ernstige schendingen van privacy die in het verleden hebben plaatsgevonden.³⁰⁷

3. Nederland

In Nederland stelt artikel 10 van de Grondwet dat eenieder, behoudens bij de wet gestelde beperkingen, recht heeft op eerbiediging van diens privéleven. Deze bescherming staat naast de bescherming in artikel 8 van het EVRM, die ook in Nederland van toepassing is.

Het Nederlandse koningshuis heeft een schommelbeweging doorgemaakt inzake toelichting aan de media. Zo was de pers in de jaren 1980 en daarvoor nog erg eerbiedig aan de monarchie, waardoor deze weinig of geen negatief nieuws naar buiten brachten. Zo werd er gewillig ingestemd met verzoeken om geen foto's meer te maken van de koninklijke familie op reis of notities te nemen bij wat Koningin Juliana at bij het ontbijt. Dit werd een onderwerp van debat in 1989, toen het magazine *Privé* onthulde dat de toenmalige kroonprins Willem-Alexander een 'innige relatie' onderhield met Yolande Adriaansens – terwijl dit door de andere media niet werd opgevangen.³⁰⁸ In Nederland was er de kwestie van de reis naar Griekenland (*supra*) die leidde tot grote publieke frustratie. Ook dit was in se een schending van het recht op privacy.³⁰⁹

Deze bescherming strekt zich ook uit tot het brief- en papiergeheim van de Koning, waarvan bekend is dat dit geen openbaar domein is en aldus tot het privéleven van de Koning behoort.³¹⁰ Er is een zogenaamde mediacode toepasbaar in Nederland bij Koninklijk Besluit van 13 december 1965. Alhoewel deze mediacode niet bindend is, is deze indicatief ter bescherming van het privéleven van leden van de koninklijke familie. Er is daarnaast tevens een mogelijkheid om advies te vragen bij de Rijksvoorlichtingsdienst of een foto de privacy al dan niet schendt.³¹¹ In het verleden is

³⁰⁷ Zo werden er o.a. telefoontaps georganiseerd. BBC, 'Prince Harry to be paid 'substantial damages' by Sun owner as it apologises for 'serious intrusion', *BBC News* 22 januari 2025, <https://www.bbc.com/news/live/cd9qqj3gvv1t> (Geraadpleegd op 23 januari 2025).

³⁰⁸ BRUNT, L., 'Privé. Koningshuis en pers in Nederland', *Amsterdams Sociologisch Tijdschrift*, Vol 16, nr. 2, 1989, 199-229.

³⁰⁹ JANSE DE JONGE, E.J., 'De Koning en de monarchie. Toekomstbestendig?', *TvCR* 2020 [12] 1, (74) 76.

³¹⁰ WIJNEN H.A., *De Kroon kan geen kwaad doen. Van de macht des konings-Mythe en werkelijkheid van de constitutionele monarchie*, Contact Amsterdam, 1975, 50.

³¹¹ Art. 1 en 2 Besluit regeling berichtgeving betreffende het Koninklijk Huis, NS 21 december 1965.

geoordeeld dat publicaties waarbij er geen blijk wordt gegeven dat deze het algemeen belang dienen, dat ze een inbreuk vormen op de persoonlijke levenssfeer.³¹²

I. Recht op vrijheid van gedachte, geweten en religie

Art. 9 EVRM en art. 10 Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie (Hierna: “Handvest”) garanderen de vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst. Deze grondrechten hebben al een belangrijke rol gespeeld in het constitutionele schouwspel in België. Zo was er de mini-koningskwestie in 1990 over het al dan niet ondertekenen van de abortuswet door Koning Boudewijn.³¹³ Deze gerenommeerde casus verdient een verdere uitleg, gezien diens constitutionele relevantie.

In 1989 wordt de wet Michielsens-Lallemand ‘betreffende de zwangerschapsafbreking’ goedgekeurd in de Senaat en Kamer, waarna deze ter bekrachtiging aan de Koning werd voorgelegd en hij deze diende te ondertekenen. Koning Boudewijn was echter een strenge katholiek die, ook vanwege diens persoonlijke kinderloze leven, het zichzelf onmogelijk achtte om de wet te ondertekenen. Hij verkeerde dus overduidelijk in een vergaande vorm van gewetensnood, die hij ook aan de Eerste Minister meedeelde.³¹⁴ De Koning had in se maar drie opties: 1. De wet ondertekenen en zijn gewetensnoodtoestand onbeantwoord laten, 2. De wet niet ondertekenen en een *de facto* koninklijk veto stellen en 3. Troonsafstand doen en zo een constitutionele crisis uitlokken. Terwijl de regering er uiteindelijk in slaagde om via een creatieve toepassing van art. 93 Gw. een tijdelijke overname van de koninklijke machten te bewerkstelligen en zo de Koning niet te dwingen tot een ondertekening, werd het snel duidelijk dat dit een éénmalig scenario was. Een deel van de politieke klasse wou zelfs de functie van de Koning grondig herzien en het werd duidelijk dat een “gewetensnood” geen tweede keer zou worden toegestaan. Dit duidt op een schending in hoofde van de Koning, die geen uitweg meer heeft voor zijn gewetenstoestand. Sommigen in de doctrine zijn de mening toegedaan dat de Koning, zelfs in diens grondwettelijke functie, recht heeft op een uitoefening van diens gewetensvrijheid en is de oplossing via art. 93 Gw. één die blijvend gebruikt kan

³¹² Rb. Amsterdam 29 maart 2006, 326290/HA ZA 05-2837, ECLI:NL:RBAMS:2006:AV7581.

³¹³ Zie hierbij VELAERS, J., ALEN, A., *Land zonder Koning. Boudewijn, de abortuswet en de mini-Koningskwestie*, Tielt, Lannoo, 2023, 294 p.

³¹⁴ Belangrijk was dat de Koning geen vetorecht in de staatsrechtelijke term van het woord wou gebruiken en dat dit dus enkel een uiting was van zijn gewetensbezwaren. Zie hierbij de brief die hij aan de Eerste Minister meedeelde: *Hand.*, 1989-90 Verenigde Kamers, 5 april 1990, 3.

worden.³¹⁵ Zo zou de Koning, hypothetisch gesteld, ook geweigerd kunnen hebben om de Euthanasiewet te ondertekenen.³¹⁶

M.i. laat het huidige constitutionele statuut geen ruimte om de Koning diens eigen gewetensvrijheid te laten gelden. De Koning als persoon en als functie zijn immers juridisch met elkaar verweven: er wordt geen onderscheid in gemaakt. Een tweede “mini-koningskwestie” zou de monarchie in onherstelbaar gevaar brengen, waardoor een *de facto* koninklijk veto onmogelijk is. Derhalve is het m.i. aangewezen om een nieuw wettelijk kader te voorzien waarbij de Koning niet langer de wetten bekrachtigt.³¹⁷

Art. 19 en 20 van de Belgische Grondwet garanderen ook het recht op gewetensvrijheid. De vraag rijst of er sprake is van religiedwang in hoofde van de Belgische, Nederlandse en Britse Koningen.³¹⁸ In het Verenigd Koninkrijk zijn er geen zulke constitutionele beschermingen, behalve diegene dat voortkomen uit art. 8 en 9 van het EVRM. De Human Rights Act in 1998 zorgde immers voor een omwenteling in het Britse constitutionele systeem: vanaf dan waren er talrijke artikelsgewijze mensenrechten afdwingbaar in het *common law* systeem. De vraag rees dan ook of deze mensenrechten van toepassing waren op de Britse koninklijke familie. Deze artikelen garanderen een vrijheid van religie aan alle burgers, zonder enige vorm van dwang. Het is echter zo dat de Britse troon verweven is met het Anglicaanse geloof: de Britse vorst is hier onlosmakelijk aan verbonden, aangezien deze de “Protector of the Faith” is.³¹⁹ Zo is het dus niet ondenkbaar dat een Britse vorst een atheïst of een rooms-katholiek is, wat dus niet verenigbaar is met het loutere *bezit* van de Britse Kroon.³²⁰ Dit is duidelijk een schending van de vrijheid van religie en vrijheid van geweten, waar er een vorm van religiedwang bestaat.³²¹

³¹⁵ X., *En hommage à Francis Delpérée. Itinéraires d'un constitutionnaliste*, Brussel, Bruylant, 2007, 970.

³¹⁶ *Ibid*, 960-961.

³¹⁷ *Infra* Deel 5.2 Voorgestelde Hervormingen.

³¹⁸ Bij België en Nederland zijn er m.i. geen schendingen, aangezien de vorsten daar slechts indirect en zeer occasioneel gelinkt worden aan religie. In het Verenigd Koninkrijk is dit anders.

³¹⁹ Sinds de Act of Settlement (1701) is de verplichting om het Anglicaanse geloof te volgen, er gekomen. Hierbij werden katholieken van de troonsopvolging uitgesloten.

³²⁰ D'OLIVEIRA, H.U., ‘The EU and Its Monarchies: Influences and Frictions’, *European Constitutional Law Review* 2012, 74-75.

³²¹ HUNTER-HENIN, M., Why religious freedom matters for democracy: *Comparative Reflections from Britain and France for a democratic ‘Vivre ensemble’*, Hart Studies in Comparative Public Law, 2020, 62-63.

Wat indien Koning Charles III een wet zou moeten ondertekenen dat tegen diens persoonlijke geweten ingaat, net zoals bij Koning Boudewijn?³²² Volgens BLACKBURN is het antwoord duidelijk: ook de Koning kan zich beroepen op diens gewetensvrijheid om een wet niet te moeten ondertekenen.³²³ Volgens hem zijn er twee mogelijkheden om met een gewetensnoodtoestand om te gaan:

- 1) Er wordt voorzien in een regentschap dat verzekert dat er iemand de troon bezet die de wet kan ondertekenen zonder morele moeilijkheden, of
- 2) Er wordt een wet gestemd waarin men stelt dat de Koning geen wetten meer hoeft te ondertekenen om ze te bekrachtigen.

De eerste oplossing is een gelijkaardige oplossing aan die van de mini-Koningskwesie in 1990. De Britse doctrine is – terecht - eerder negatief tegenover deze oplossing, aangezien dit zou leiden tot een groot mediaspektakel waarbij ook het voortbestaan van de monarchie in vraag kan worden gesteld.³²⁴ Een meer elegante oplossing is de tweede optie: met deze preventieve ingreep zou een gewetenskwesie vermeden worden voordat ze boven komt drijven. De vraag is echter of dit een realistisch scenario is: zou het Paleis wel een prerogatief willen afgeven? Men zou dan immers twee soorten wetten hebben: één die de Koning ondertekent en dus steunt, en één die hij niet ondertekent en dus niet steunt. Dit leidt tot een ontbloting van de kroon, wat onwenselijk is.

Met de Succession to the Crown Act 2013 is er wel een instandhouding van een religieuze discriminatie tot de Britse Troon. Zo kan een Rooms-Katholiek nog steeds de troon niet bestijgen, aangezien de Bill of Rights (1688) en de Act of Settlement (1700) op dat vlak ongewijzigd gelden. Dit leidt tot een vorm van geïnstitutionaliseerde religieuze discriminatie.³²⁵

Belangrijk om melden is dat het EHRM in het *Lautsi* arrest³²⁶ geoordeeld heeft dat een staat dat bepaalde religieuze tekens verplicht, geen schending inhoudt van art. 9 EVRM.

³²² BLACKBURN, R., 'The Royal Assent to legislation and a monarch's fundamental human rights' in *Public Law*, 2003, (205) 207.

³²³ *Ibid*, 208.

³²⁴ *Ibid*, 209; FORNOVILLE, C., 'De Belgische monarchie in een nieuw kleedje' in A. ALEN (e.a.) (eds.) *Het federale België na de zesde staatshervorming*, 2014, 176.

³²⁵ PARP WORTH N., 'The Succession to the Crown Act 2013: Modernising the Monarchy', *The Modern Law Review* 2013, (1070) 1091-1092; HAMES T., *Modernising the Monarchy*, Demos, 1998, 14-15.

³²⁶ EHRM 18 maart 2011, nr. 30814/06, *Lautsi t. Italië*.

Zo is er in een ander arrest geoordeeld geweest dat het verplichten van een bepaalde uitdrukking te geven over je religieuze overtuiging ertoe leidt dat er een schending is van de gewetensvrijheid.³²⁷ Zo is het atheïsme tevens een gewaarborgde geloofsovertuiging, die in de voormelde monarchieën geschonden wordt. Indien de Koning geen religieuze overtuiging heeft en verplicht wordt om een bepaald geloof te vertegenwoordigen, is dit aldus een inbreuk daarop. Men kan immers niet verwachten dat professionele verplichtingen steeds voorrang hebben op de eigen religieuze overtuiging.³²⁸

In Nederland zijn er voorbeelden van politieke weigeringen om wetten te ondertekenen, die we in België en het Verenigd Koninkrijk niet gezien hebben. Zo weigerde Koningin Juliana in 1945-46 om uitgesproken doodstraffen te ondertekenen en weigerde ze tevens om in 1972 een wettelijk kader voor het Koninklijk Huis goed te keuren.³²⁹ Dit waren geen of slechts ‘geringe’ gewetenskwesaties, die niet op dezelfde hoogte te plaatsen zijn als die van Koning Boudewijn – waardoor ze als “anti-democratisch” bestempeld kunnen worden.³³⁰ Een weigering, van welke aard dan ook, zou vandaag de dag niet meer aanvaard worden en leiden tot een openlijke constitutionele crisis.³³¹ Een voorbeeld hiervan is de weigering van Groot-Hertog Henri van Luxemburg om de euthanasiewet te ondertekenen in 2008; maar liefst 18 jaar nadat Koning Boudewijn dat deed.³³² De weigering leidde tot een open crisis, in tegenstelling tot in België, waar alles intern geregeld werd.

³²⁷ EHRM 12 oktober 1978, nr. 7050/75.

³²⁸ EHRM 2 oktober 2001, nr. 49853/99, Pichon en Sajous t. Frankrijk.

³²⁹ HAZELL, R., MORRIS, B. (eds.), *The Role of Monarchy in Modern Democracy European Monarchies Compared*, London, Bloomsbury Publishing, 2020, 39.

³³⁰ HEUSCHLING, L., ‘Un nouveau type, insolite, de refus de sanction: l’inaction du Roi Baudouin en 1990 et du Grand-Duc Henri en 2008’ in *Semper perseverans. Liber amicorum André Alen*, Intersentia, 2020, (1063) 1064.

³³¹ VELAERS, J., *Land zonder koning: Boudewijn, de abortuswet en de mini-koningskwesatie*, Lannoo, 2023, 129.

³³² HAZELL, R., MORRIS, B. (eds.), *The Role of Monarchy in Modern Democracy European Monarchies Compared*, o.c., 53.

IV. Toekomstperspectieven

A. Gelegitimeerde en proportionele schendingen of niet?

Het besluit is duidelijk: er zijn wel degelijk schendingen van de mensenrechten bij het statuut van de Koning. Echter moet er onderzocht worden of deze schendingen wel gelegitimeerd en proportioneel zijn of niet. Rechtvaardigt het hebben van een bepaalde functie dermate grote schendingen? Volgens een strekking in de Nederlandse rechtsleer is dit verantwoord: het hebben van een functie verantwoordt immers dat er plichten bijkomen.³³³ Deze leer heeft ook steun in België en het Verenigd Koninkrijk: zo zijn bepaalde ambtenaren (waaronder magistraten) beperkt in hun rechten bij de uitoefening van hun functie. Dit wordt als een logisch gevolg aanschouwd en wordt ook aanvaard. Bepaalde rechtspraak en rechtsleer oordelen van niet. Zo is er de zaak *Mutu & Pechstein*, waar voetballers deelnamen aan een overkoepelende vereniging en ze hierbij een arbitrageovereenkomst moesten ondertekenen.³³⁴ In de overeenkomst van deelname aan deze vereniging was zo'n arbitragebeding er standaard in verwerkt: men kon geen lid worden zonder akkoord te gaan met het beding. Hier knelde het schoentje: aangezien het bijna onmogelijk was om een succesvolle carrière op te bouwen zonder lid te zijn van de vereniging, was men quasi gedwongen om zich aan te sluiten – met alle gevolgen van dien. Er was, in de zienswijze van het Hof, geen echte vrijheid meer om te kiezen: zijn broodwinning hing er immers van af. Het niet-deelnemen aan de vereniging zou sportcompetitie onmogelijk hebben gemaakt. Daarom werd de leer van de afstand van functie onvoldoende gevonden, aangezien men soms simpelweg niet *vrij was* om afstand te kunnen doen. Diezelfde redenering kan doorgetrokken worden naar het constitutionele statuut van de Koning. Alhoewel deze *in principe* afstand kan doen van diens ambt, is deze in realiteit quasi verplicht om het ambt uit te oefenen. Indien hij afstand zou doen van diens functie, zou hij zijn broodwinning verzaken én mogelijks dat van zijn kinderen. Een troonsafstand doet immers onmetelijk veel schade aan de populariteit en stabiliteit van de monarchie. Door de vorming van het leven van de Koning of Koningin, kan men zich tevens moeilijk een leven voorstellen *zonder* de functie die ze bekleden. Er stelt zich als het ware een alternatief trolley-dilemma, dat we kunnen illustreren met een creatieve weergave. De Koning ligt vastgebonden aan het hoofdspoor, waar de trolley met het

³³³ VERMEULEN, B.P., *De Koning in het Nederlandse Staatsrecht*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 2005, 66.

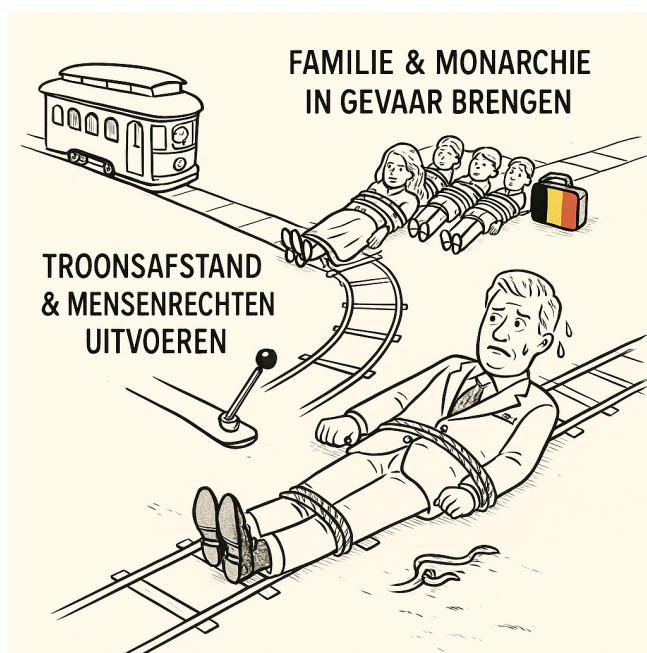
³³⁴ EHRM 2 oktober 2018, 40575/10 - 67474/10, 'Mutu en Pechstein t. Zwitserland'; EHRM 11 januari 2006, nrs. 52620/99 en 52562/99, Rasmussen.

streng keurslijf van het constitutioneel statuut op voortdauert in zijn richting. Op het spoor naast hem liggen zijn kinderen, een kroon dat de monarchie symboliseert en een aktetas dat “België als land” weerspiegelt. De Koning kan zelf de hendel omhalen die de sporen wijzigt – waarmee hij troonsafstand doen en zichzelf ‘als persoon’ gered wordt en zijn mensenrechten kan uitoefenen. Echter zal de staatsrechtelijke trein daarna omgeschakeld worden naar het andere spoor, waar de familie, het land en het instituut van de monarchie opgeofferd worden. Immers leiden onverwachte troonsafstanden tot een enorme (maatschappelijke) instabiliteit, waarbij de populariteit én het nut van de monarchie in vraag wordt gesteld. De koninklijke familie kan aldus na een doorgedreven politieke crisis worden afgeschaft, waardoor de koninklijke familie zonder werk en zonder inkomen komt te vallen. Daarenboven is de monarchie een wezenlijk element van eenheid in België, waardoor het wegvallen daarvan ook het voortbestaan van het land in het gedrang brengt.³³⁵

Met de optelsom van al die factoren, bevindt de Koning zich in een quasi onmogelijkheid om afstand te doen van diens ambt, gezien de enorme onwenselijkheid van al de negatieve effecten, waardoor diens mensenrechten geschonden blijven.³³⁶

³³⁵ WYNANTS, P., ‘Trois paradoxes de la monarchie en Belgique’, *La Revue Nouvelle* 2002, 8-22; FEDERALE OVERHEID, ‘De rol van de Monarchie’, Belgium.be, https://www.belgium.be/nl/over_belgie/overheid/federale_overheid/koning/rol_van_monarchie.

³³⁶ Het compleet wijzigen van diens job of functie zal soms immers onwenselijk of onmogelijk zijn. Wanneer vergeleken met Mutu en Pechstein, is het voor de Koning quasi onmogelijk om zijn ambt zomaar op te geven, omdat dit onherroepelijk is én mogelijk een negatief effect heeft voor diens kinderen. Zoals gesteld door Labour MP George Hardie: “(An abdication crisis) does more for republicanism than 50 years of propaganda”.

Bron: ChatGPT³³⁷

Hoe kan dit worden opgelost? De leer voorgeschreven in *Mutu en Pechstein* schrijft geen pasklare oplossing voor. In de zaak *Mutu* werd gesteld dat er sprake was van een gedwongen deelname aan het arbitragebeding, waardoor een schending van artikel 6 EVRM ongeoorloofd was én onverenigbaar met de functie. Dit wees dus duidelijk op het feit dat het loutere feit dat je afstand kan doen van een ambt, onvoldoende is om in alle gevallen je rechten te kunnen uitoefenen. Soms is een afstand van die functie of ambt juist niet mogelijk. Er kan vergeleken worden met rechtspraak in de Hoge Raad der Nederlanden, waar ‘een verplichte deelname aan een beroepsgroep (*in casu*: het staatsrechtelijk statuut van de Koning) (...) erop is gericht de kwaliteit van de beroepsgroep te bevorderen en beschermen’.³³⁸ Hier oordeelde het Hof dat de ‘negatieve verenigingsvrijheid’ niet geschonden was door accountants te onderwerpen aan een verplichte deelname aan de overkoepelende beroepsgroep. Een beperking op die verenigingsvrijheid is toelaatbaar, indien het een democratische noodzakelijkheid met zich meebrengt.³³⁹ Er dient ook proportionaliteit te zijn, waar *in casu* mogelijks het schoentje wringt.³⁴⁰ Zo kan het beperken van de Koning diens mensenrechten *op elk vlak* als disproportioneel aanzien worden, waardoor deze beperking volgens de rechtspraak

³³⁷ OPENAI, ‘ChatGPT-antwoord op prompt: toon het trolley-dilemma tussen de Koning zijn mensenrechten en zijn familie, instituut en het land’, 23 juni 2025, <https://chatopenai.com>.

³³⁸ HR 6 december 2019, ECLI:NL:HR:2019:1908.

³³⁹ EHRM 15 oktober 2015, nr. 37553/05 Kudrevičius e.a. t. Litouwen, §142 e.v.

³⁴⁰ *Ibid*, §144.

van de Hoge Raad en het EHRM m.i. niet gerechtvaardigd is. De schendingen zijn aldus legitiem, maar niet proportioneel.

Er is echter ook nog een leer die stelt dat zolang de mogelijkheid *bestaat* om de functie neer te leggen, dat enige beperking op diens rechten verrechtvaardigd is.³⁴¹ Deze leer is gesteund door VELAERS, die de bedenking maakte dat de Koning, net zoals andere ambtenaren in functie, hun rechtelijke beperkingen moeten aanvaarden of ontslag dienen te nemen. Zo wordt er aangehaald dat een rechter bijv. een beperkte vrije meningsuiting heeft, die een beroepsgeheim heeft en een discretieplicht aan de dag dient te leggen. Hetzelfde geldt voor een leerkracht, die tevens een beperkte vrije meningsuiting heeft.³⁴² Het kiesrecht en de vrijheden van de militair zijn, net zoals dat *de facto* van de Koning, beperkt door de uitoefening van diens functie.³⁴³ Het was bijvoorbeeld pas in 2006 dat militairen bij de lokale verkiezingen mochten opkomen.³⁴⁴

Deze beperkingen worden door het EHRM geruggesteund uit overwegingen van de ruime beoordelingsmarge die lidstaten genieten³⁴⁵ en dat aangezien militairen zich aansluiten, ze ook instemmen met de bijkomende beperkingen.³⁴⁶ Indien ze hiermee niet akkoord zijn, zullen ze ontslag moeten nemen. Diezelfde zienswijze kan dus ook worden doorgetrokken tot het statuut van de Koning, waar men in principe³⁴⁷ ook troonsafstand van kan doen om diens rechten te laten gelden.

De Nederlandse doctrine is ook deze tweede leer meer genegen: net zoals ministers beperkt zijn in bepaalde rechten, is een Koning dat dus ook.³⁴⁸ Nog interessanter is dat men stelt dat het ambt an sich ongelijk is, waardoor enige andere ongelijkheden niet aan te vechten vallen.³⁴⁹ Ook de deontologie van de advocaat neemt eenzelfde houding aan:

³⁴¹ Zie hierbij ROSIERS, D., Interview met Em. Prof. Dr. Jan Velaers, 12 juni 2024.

³⁴² TIMBERMONT, E., 'Lessen uit het onderwijs: over de grondrechten van werknemers in het vrij gesubsidieerd onderwijs', *TSR* 2022, 189-234.

³⁴³ GERITS, R., 'Het passief kiesrecht van de militairen: mag het iets meer zijn?', *RW* 2021-22, 1131-1145.

³⁴⁴ *Ibid.*, (1131) 1134.

³⁴⁵ EHRM 14 Juli 1976, Engel/Nederland, §100; EHRM 27 september 1999, Smith en Grady/Verenigd Koninkrijk, §89; EHRM 27 september 1999, Lustig-Prean en Beckett/Verenigd Koninkrijk, §82; EHRM 22 maart 2012, Konstantin Markin/Rusland, §128.

³⁴⁶ Zie o.m. EHRM 1 Juli 1997, Kalaç/Turkije, §28; EHRM 17 januari 2012, Feti Demirtaş/Turkije, §122; EHRM 12 Juni 2012, Savda/Turkije, §108.

³⁴⁷ *Supra* vn. 337.

³⁴⁸ VERMEULEN, B.P., *De Koning in het Nederlandse Staatsrecht*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 2005, 44.

³⁴⁹ *Ibid.*, 53.

hun mensenrechten zijn weliswaar niet afgenomen geweest, maar door de uitoefening van diens functie worden deze wel onderworpen aan enige beperkende formaliteiten.³⁵⁰

Het is duidelijk dat deze tweede strekking in de rechtsleer de bovenhand had en heeft. Zo schreef SENELLE in 1963 het volgende: ‘(...) *Nobody will deny the King, as a private person, his right to lead a private life in accordance with his personal spiritual and philosophical ideas. But although the Head of State and head of the family are one and the same person, political realities dictate that they are two and separate entities (...) Scrupulous obedience to the constitutional statute must be given (...)*’³⁵¹ (eigen onderlijning). De vraag is echter of de Koning wel de mogelijkheid heeft om zijn privéleven ten volle te leiden naargelang zijn persoonlijke overtuigingen, aangezien dat privéleven ook een impact heeft op zijn staatsrechtelijke functie (zie de abortuskwestie en vorderingen intendant).³⁵² Deze vraag dient m.i. negatief te worden beantwoord, aangezien er aangetoond is dat het privéleven van de Koning zelf onder druk staat³⁵³ en dit ook steeds in het kader van de staatsrechtelijke functie gezien wordt. Het ware probleem is dat er een automatische afstand is van grondrechten, waarmee niet ingestemd is geweest.³⁵⁴ Zo’n afstand moet ‘expliciet en onomkeerbaar’ zijn zoals uiteengezet in het arrest *D.H en anderen t. de Tsjechische Republiek*.³⁵⁵ Aangezien er nooit zulke expliciete afstand geweest is, en de ‘keuze’ om deze afstand te doen d.m.v. een ontslag van de functie ernstig is beperkt³⁵⁶, komt dit m.i. neer op onwettige toestand, waar de Koning diens mensenrechten onherroepelijk geschonden worden.³⁵⁷ KONINKX stelt het nog scherper: ‘(...) *Il nous semble, dès lors, assez étrange de vouloir distinguer dans la personne du Roi, d’un côté le détenteur de la fonction, et d’un autre, la personne privée. Une telle approche, pensons-nous, relèverait de la schizophrénie. La royauté implique*

³⁵⁰ BUYSENS, H., NEELS, L., ‘Omgang met media en publiciteit’ in X., *Handboek voor de advocaat-stagiair. Deontologie*, Wolters Kluwer, 2025, 415. Een voorbeeld van deze formaliteiten zijn de waardigheid, kiesheid en gematigdheid.

³⁵¹ SENELLE, R., *Constitutional Monarchy in Belgium*, Ministry of Foreign Affairs, 1963, 23-24.

³⁵² De vorderingen ingesteld door de intendant van de Koning vallen niet onder de ministeriële verantwoordelijkheid, omdat dit ‘de Koning als persoon’ betreft. Echter roept dit desalniettemin vragen op in de politieke en juridische wereld, wat het spanningsveld duidelijk weergeeft. Zie VUYE, H., *De maat van de monarchie*, Uitgeverij Vrijdag, 2016, 59.

³⁵³ *Supra* 4. Mensenrechtelijk Statuut van de Koning.

³⁵⁴ JENART, C., *Outsourcing Rulemaking Powers*, Oxford University Press, 2022, 15.

³⁵⁵ EHRM 13 november 2007, nr. 57325/00, D.H. & Others v. Czech Republic.

³⁵⁶ *Supra* de bespreking van het arrest Mutu en Pechstein.

³⁵⁷ Een parallel valt te trekken met het statuut van topatleten, die ook aan verregaande schendingen onderworpen worden. Indien ze in de topsport wensen te blijven (en vaak hebben ze geen andere keuze) dan dienen ze toe te stemmen met deze (te) vergaande regulering. Zie JENART, C., ‘Systeem van whereabouts voor elitesporters blijft overeind’, *Juristenkrant* 2018, 6; JENART, C., ‘Noot onder EHRM, 18 januari 2018, nrs. 48151/11 en 77769/13, FNASS / Frankrijk’, *RW* 2018-19, 1638-1639.

nécessairement des comportements, des attitudes, des paroles (...) qui sont indissolublement liés au fait d'être roi et homme au même temps.' (eigen benadrukking).³⁵⁸

In dezer sluit ik mij dus aan bij de leer die stelt dat de *mogelijkheid tot* troonsafstand niet voldoende is om de mensenrechten te vrijwaren, net omdat diezelfde mogelijkheid in de feiten ernstig beknot wordt. Terwijl er in de afweging tussen het mensenrechtelijke statuut en het staatsrechtelijke statuut zeker voorrang kan worden gegeven aan deze laatste, moet dit wel begrensd zijn: een absolute primauteit is niet verantwoordbaar. Niet alles kan op het altaar voor de koninklijke functie opgeofferd worden.³⁵⁹ Terwijl bepaalde ambtenaren ook een beperkte uitoefening van hun rechten hebben, is dit niet even vergaand als bij de Koning.³⁶⁰ Daarom lijkt het me essentieel dat er een duidelijk kader komt met het constitutionele en mensenrechtelijke statuut van de Koning, waarbij deze duidelijk afgelijnd worden. Het is tenslotte ook belangrijk te vermelden dat de absolute primauteit van het mensenrechtelijk kader evenzeer niet een oplossing is. De Koning kan omwille van zijn functie geen privépersoon zoals alle anderen zijn: er zullen steeds (verrechtvaardigbare) beperkingen zijn, net zoals dat bij bijv. magistraten het geval is.

B. Voorgestelde Hervormingen

In het voorgaande is vastgesteld dat er schendingen zijn van de mensenrechten van de Koning en de koninklijke familie. In wat volgt, zullen er mogelijke oplossingen aangereikt worden die deze schendingen kunnen temperen of tenietdoen. Het staatsrechtelijke en mensenrechtelijke kader van de Koning is m.i. dus verenigbaar, in zoverre dat deze met elkaar **in balans staan**. Zo zou het staatsrechtelijke kader getemperd moeten worden via een verduidelijking tussen de persoon en de functie (lees: ministerraad) van de Koning, wat voor meer ademruimte zorgt voor de uitoefening van de mensenrechten. Echter zal steeds aanvaard moeten worden dat een volledige aanwending van de mensenrechten onmogelijk is in het licht van de functie die het koningschap inhoudt.

³⁵⁸ KONINCKX, C., *Le Roi en Belgique*, Wolters Kluwer, 2000, 150.

³⁵⁹ Een te soepele proportionaliteitsafweging leidt tot excessen, wat onwenselijk is. JENART, C., 'Noot onder EHRM, 18 januari 2018, nrs. 48151/11 en 77769/13, FNASS / Frankrijk', *RW* 2018-19, 1638-1639.

³⁶⁰ RvS (8ste kamer) 28 mei 1999, nr. 80.512. Zo wordt het recht om te huwen niet beperkt bij dusdanig rechters.

1. Herziening en updating van de Grondwet

Om de gewetensvrijheid te garanderen, is er al vaak een pleidooi geweest voor het herzien van het systeem van de ondertekening der wetten. Zo riepen onder meer VELAERS, DE COOREBYTER en DEHAENE op om ervoor te zorgen dat de Koning de wetten niet meer dient te ondertekenen.³⁶¹ Een Zweeds model als oplossing, met name dat de Koning nooit wetten ondertekent, zou uit mensenrechtelijk oogpunt hierbij kunnen helpen.³⁶² Echter is het belangrijk te onderstrepen dat vanuit een constitutioneel rechtelijk perspectief, het wel nog steeds wenselijk is dat de Koning de wetten ondertekent. Dit zorgt immers voor een grotere betrokkenheid van de vorst, en geeft hem een extra rol. Een Luxemburgs model, waarbij de Koning sommige wetten ondertekent en anderen niet, zorgt m.i. voor een ontbloting van de Kroon: het wordt zo immers duidelijk dat er wetten zijn die de Koning niet steunt. Tot op heden ondertekenen de Koningen in België, Nederland en het Verenigd Koninkrijk nog alle wetten. De kans is reëel dat gewetenskwesties in de toekomst opnieuw zullen voorkomen, bijvoorbeeld bij het ondertekenen van wetten die de Staat zouden opsplitsen (scheiding Schotland en Engeland, vergaande vormen van confederalisme in België, ...) waardoor een voorbereidende hervorming hierbij van pas kan komen. Zo ook zou de Koning diens gewetensvrijheid bewaard blijven indien deze niet langer de wetten hoeft te bekrachtigen. Deze taak van bekrachtiging kan dan worden overgelaten aan de Voorzitter van de Kamer van Volksvertegenwoordigers.³⁶³ De ‘proclamatie’ van in ’s Konings naam³⁶⁴ bij de wet kan echter behouden blijven: het gaat hier immers over de Koning als functie en *niet* als persoon.

Een update van de Grondwet en een correctie met de politieke realiteit is daarbij wenselijk. Zo zou het opportuun zijn om de term ‘Koning’ enkel te gebruiken wanneer dit de Koning *als persoon* zelf betreft, terwijl de term ‘Ministerraad’ gebruikt wordt voor de Koning *als functie*.³⁶⁵

³⁶¹ DELPÉRÉE, F., ‘La fonction et le statut du Roi. Questions de crise’ in VANDENBOSSCHE, E. (ed.) *Uitzonderlijke omstandigheden in het grondwettelijk recht*, Die Keure, 2019, (131) 138.

³⁶² Zie ter referentie: HAZELL, R., MORRIS, B. (eds.), *The Role of Monarchy in Modern Democracy European Monarchies Compared*, London, Bloomsbury Publishing, 2020, 33-34. Hiermee zou een tweede “abortuskwestie” vermeden kunnen worden.

³⁶³ Ter vgl. HEUSCHLING, L., ‘Un nouveau type, insolite, de refus de sanction: l’inaction du Roi Baudouin en 1990 et du Grand-Duc Henri en 2008’ in *Semper perseverans. Liber amicorum André Alen*, Intersentia, 2020, (1063) 1070.

³⁶⁴ De klassieke formulering luidt als volgt: ‘FILIP, Koning der Belgen, Aan allen die nu zijn en hierna wezen zullen, Onze Groet’.

³⁶⁵ Zie hierbij ook de pleidooien van VAN DEN WIJNGAERT, M., *België en zijn koningen: van macht naar invloed*, Brussel, Manteau, 2021, 349-354.

Daarnaast is een algemene transitie naar een duidelijker onderscheid tussen de Koning ‘als persoon’ en de Koning ‘als functie wenselijk uit mensenrechtelijk alsook constitutioneel oogpunt.’³⁶⁶ Door op scherp te stellen welke bevoegdheden aan de Koning zelf toekomt, zal er meer ruimte zijn voor de uitoefening van zijn recht op vrije meningsuiting³⁶⁷ en zullen er minder redenen van ‘staatsbelang’ zijn om een schending van het privéleven te rechtvaardigen.³⁶⁸ Dit komt de balans tussen het staatsrechtelijke en het mensenrechtelijke aspect ten goede.

In het Britse constitutionele systeem kan er gewerkt worden aan de ontkoppeling van de Anglicaanse Kerk met de monarchie³⁶⁹, waardoor de vorst diens vrijheid van religie gewaarborgd kan blijven. Een systeem waarin men via ‘oneigenlijke wijze’ gedwongen wordt om een bepaald geloof aan te hangen, komt overeen met proselitisme.³⁷⁰ Er is *in casu* m.i. wel degelijk sprake van een religiedwang op oneigenlijke wijze, aangezien de Britse Vorst enkel diens ambt kan uitoefenen indien deze zich aanhangt aan een bepaald geloof én het wereldwijde uithangbord is voor dat geloof.³⁷¹ Er dient evenwel genuanceerd te worden in het licht van de *Kalaç* case, waar men oordeelde dat een land een ruime discretiemarge heeft inzake religieuze vrijheden en de vereisten voor het opnemen van staatsfuncties.³⁷² In België en Nederland is de monarchie niet juridisch verankerd met een bepaald geloof, maar hangen deze wel officieus samen met respectievelijk het katholicisme en protestantisme. Het lijkt opportuun mocht er, gezien het religieus pluralisme in onze samenleving, werk worden gemaakt van een reële splitsing tussen religie en monarchie.³⁷³

³⁶⁶ Bijv. de hervormingen voorzien in: Wetsvoorstel van verklaring tot herziening van de Grondwet voor wat de monarchie betreft, KAMER, 2017-18, 25 oktober 2017, 2745/001.

³⁶⁷ Zie hierbij de Koning van Zweden als voorbeeld. *Supra* 4.5 Vrijheid van Meningsuiting.

³⁶⁸ Zie hierbij de test in *Von Hanover t. Duitsland*, *supra* 4.8.

³⁶⁹ Of, ruimer, een ontkoppeling van de Anglicaanse Kerk met de Staat in zijn geheel. Dit idee van de ‘disestablishment of the Anglican Church’ is al iets dat geruim lange tijd meegaat. Zie hierbij: BOGDANOR, V., *The Monarchy and the Constitution*, Clarendon Press, 1995, 226-239.

³⁷⁰ EHRM 25 mei 1993, nr. 14307/88-A, *Kokkinakis t. Griekenland*; EHRM 24 februari 1998, nrs. 23772/94, 26377/94 en 23678/94, *Larissis e.a. t. Griekenland*.

³⁷¹ Zie hierbij tevens het recht om geen religie te manifesteren, zoals omvat in het arrest EHRM 18 februari 1999, nr. 24645/94, *Buscarini e.a. t. San Marino*. In dit arrest werd geoordeeld dat parlementsleden die in hun eed in het Parlement getrouwheid moesten zweren aan God, geschonden waren in hun religieuze vrijheid.

³⁷² EHRM 1 juli 1997, nr. 20704/92-V, *Kalaç t. Turkije*.

³⁷³ Hierbij wordt gedacht aan de Katholieke missen die aan de Koning opgedragen worden. *Supra* Hoofdstuk 5.9.

Tenslotte dient er m.i. een hervorming te worden doorgevoerd met wat betreft de beperkingen aan het recht om te trouwen en het recht op adoptie. In de drie landen zou er een versoepeling moeten zijn van het recht om te trouwen. De beperkingen die hieraan verbonden zijn, zijn indirecte belemmeringen van het recht om te trouwen *an sich*. Een mogelijke oplossing en compromis hierbij is dat een huwelijk zonder toestemming dan wel zorgt voor een uitsluiting uit de troonopvolging, maar niet leidt tot een uitsluiting van het Koninklijk Huis.³⁷⁴ Desgevallend zou er nog steeds een staatsrechtelijke controlemogelijkheid zijn³⁷⁵, maar één die ook rekening houdt met de individuele mensenrechten. Het wegwerken van de fundamentele discriminatie vervat in art. 85 Gw. is tevens een essentiële hervorming. Zo dienen geadopteerde en buitenechtelijke kinderen ook een plaats te krijgen in de troonopvolging, aangezien een oneerlijke behandeling hierbij niet gerechtvaardigd is in het licht van de evoluties in onze 21ste-eeuwse samenleving. Er moet aldus rekening worden gehouden met de hypothese dat Prinses Elisabeth een kind zou adopteren, en dat deze desgevallend als erfopvolger aanzien wordt. Daarnaast werd duidelijk in de zaak *Inze t. Oostenrijk* dat een slechtere rechtspositie voor buitenechtelijke kinderen niet verrechtvaardigbaar was.³⁷⁶

2. Statuut voor de Koning en de koninklijke familie

Daarnaast kan het nuttig zijn dat er een duidelijk constitutioneel statuut komt waarin de mensenrechten van de Koning belicht worden, alsook een duidelijk kader geeft aan de leden van de koninklijke familie. Door dit te doen, wordt er gezorgd voor een overzicht waarin de rechten en plichten duidelijk worden weergegeven. Dit werd ook in de rechtsleer bepleit door VERLINDEN³⁷⁷, die in navolging van het Nederlandse systeem dit in België wenst in te voeren. In de drie landen dient er aandacht te worden besteed aan het oprichten van een specifiek mensenrechtelijk kader, waarbij de draagwijdte van de uitoefening van hun rechten belicht wordt. Hierbij zou een sociaalrechtelijk luik aan kunnen worden toegevoegd, dat een transparante én rechtvaardige dotatieregeling voorziet voor de Koning en leden van de koninklijke familie. In het licht van de kersverse

³⁷⁴ Gezien de politieke gevoeligheid en dramatische gevolgen die sommige huwelijken met zich kunnen meebrengen voor het staatshoofd en het land, opteer ik voor deze compromis hervorming. Echter is, in een strikte lezing, ook dit compromis een schending van de mensenrechten.

³⁷⁵ Met name: verzekeren dat niet eender wie de troon kan bestijgen met diens echtgenoot of echtgenote.

³⁷⁶ EHRM 25 april 1987, nr. 15/1986/113/161, *Inze t. Oostenrijk*. Voor verdere rechtspraak, zie REID, K., *A Practitioner's Guide to the European Convention on Human Rights*, Sweet & Maxwell, 2019, 538-541.

³⁷⁷ VERLINDEN, A, 'Constitutionele Positie voor het Koninklijk Huis?', *TBPR* 2003, 98-107.

rechtspraak van de Arbeidsrechtbank te Brussel, leent het er immers toe om de actieve leden van de koninklijke familie onder een ambtenarenstatuut te brengen.³⁷⁸ Dit zou bijdragen tot een gelijke behandeling in het licht van de art. 10 en 11 Gw. en hun recht op zelfontplooiing.³⁷⁹

V. Conclusie

De hoofdonderzoeksvraag peilde naar het bestaan van een (1) mensenrechtelijk statuut van de Koning en indien dit bestaat, (2) of de Koning deze ook effectief kan uitoefenen. Uit dit thesisonderzoek is gebleken dat alhoewel de Koning wel over diens mensenrechten beschikt³⁸⁰, deze quasi nooit kan uitoefenen. Zo wordt er dus voortdurend voorrang gegeven aan het constitutionele statuut van de Koning i.t.t. diens mensenrechtelijke statuut, wat tot spanningen leidt.

De historische afkalving van de positie van de Koning hielp hier niet bij. Waar deze vroeger nog op sterke prerogatieven en op een algemeen ‘geheim van Laken’ kon rekenen, is dit heden ten dage gereduceerd tot een verzwakt statuut. Hierdoor zit de Koning gekneld in een ondergeschikte positie aan de politieke machtsdragers van het land, waarbij de uitoefening van zijn eigen persoonlijke rechten steeds hun goedkeuring vereisen.

In vergelijking met België, is het Nederlands constitutioneel statuut beter geregeld. Er is een duidelijk kader van de rechten en plichten, voor zowel de Koning als de koninklijke familie, waardoor de beweegruimte goed gekend is. De creatie van een mensenrechtelijk constitutioneel statuut voor de koninklijke familie en de Koning zoals in Nederland, is wenselijk.³⁸¹ Het Verenigd Koninkrijk is er qua mensenrechtelijk statuut daarentegen slechter aan toe dan in België. Er is immers minder eerbiediging voor het privéleven van de koninklijke familie én er is sprake van een vorm van religiedwang, dat in mindere mate

³⁷⁸ Arbrb. Brussel 7 april 2025, nr. 23/1149/A (onuitg.).

³⁷⁹ Zo zijn Prins Laurent en Prinses Astrid allebei militair, maar maken ze geen aanspraak op sociale zekerheid. Zie CLESSE, C.E., *o.c.*, 6.

³⁸⁰ *Supra* Hoofdstuk 4. Mensenrechtelijk Statuut van de Koning.

³⁸¹ *Supra* 5.2.2. Statuut voor de Koning en de koninklijke familie.

gedeeld wordt in België.³⁸² De hoofdonderzoeksvraag moet dus beantwoord worden in de zin dat het staatsrechtelijk statuut het mensenrechtelijk statuut onderdrukt en ervoor zorgt dat de Koning zijn mensenrechten niet op een afdoende wijze kan uitoefenen.

De vereniging van het mensenrechtelijke en constitutionele statuut is niet evident, maar niet onmogelijk. Zo lijkt het gewenst dat er een betere en doeltreffende proportionaliteitsafweging komt, waarbij er ook respect wordt getoond voor de wensen van de Koning. Het zou immers onwenselijk zijn dat anno 2025 er geen enkele waarborging is van het staatshoofd diens eigen mensenrechten. M.i. dient de leer van het EHRM in *Mutu en Pechstein* gevolgd te worden en hier als parallel te worden getrokken: de Koning is niet in een positie waar die ‘zomaar’ afstand kan nemen van zijn functie om diens mensenrechten uit te oefenen. Hij is als het ware beperkt in zijn recht tot afstand, vanwege de hoogsteigen aard van de functie en de gevolgen daarvan.

De redenen tot ontmoediging van die troonsafstand (bijv. negatieve gevolgen op kinderen, maatschappelijk imago, voortbestaan van monarchie, enz.) zijn zodanig groot, dat een ‘princiële’ troonsafstand haast ondenkbaar is. Terwijl de beperkingen ingegeven zijn door een wet en tevens een legitiem doel hebben, zijn ze disproportioneel. In eenzelfde zin kan gewezen worden naar het arrest *Sørensen en Rasmussen*, waar er een schending werd bevonden van art. 11 EVRM omwille van een verplichting om een vakbond te vervoegen om aanspraak te maken op een job.³⁸³ Zo kan het geargumenteerd worden dat de Koning door diens functie verplicht is om zijn grondrechten af te staan, wat tevens neerkomt op een schending van art. 11 EVRM.

De creatie van een duidelijk statuut voor alle leden van de koninklijke familie, in de vorm van een wet ‘Koninklijk Huis’³⁸⁴, kan hierbij een oplossing vormen om transparantie en verantwoording te voorzien. Daarnaast is een grondwetsaanpassing van art. 85 Gw. essentieel om de gelijkheid tussen geadopteerde en niet-geadopteerde kinderen te voorzien. Een ‘update’ van de Grondwet met de realiteit is tevens welkom, zodoende dat de Koning ‘als functie’ duidelijk onderscheiden wordt van de Koning ‘als persoon’.

³⁸² *Supra* 4.9 Recht op vrijheid van gedachte, geweten en religie.

³⁸³ *Supra* vn. 332.

³⁸⁴ *Supra* 6.2 Voorgestelde Hervormingen en 4.4.1 Koninklijke Familie.

De finale conclusie luidt aldus dat de Koning in zijn mensenrechten geschonden wordt vanwege een legitiem doel maar met disproportionele gevolgen. Een herziening van het staatsrechtelijk kader is hierdoor wenselijk gezien het belang van de individuele rechten en vrijheden in onze 21ste-eeuwse samenleving. Alhoewel een volledige uitoefening van de mensenrechten onmogelijk is gezien de inherent staatsrechtelijke functie van de Koning, moet het m.i. tenslotte mogelijk zijn om via de vooropgestelde hervormingen een startpunt te vormen richting een meer gebalanceerde en moderne monarchie.